

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Pedagógiai Kar

**Olvasóvá nevelés megalapozása óvodáskorban a
papírszínház módszerének bevonásával**

Témavezető neve:

Dr. Magyar Ágnes

Adjunktus

Készítő:

Hutás Erika

Szak: Óvodapedagógia

Képzési szint: Alapképzés

2024

„A könyv a legnagyobb varázslat, minden csoda benne van, ami eddig volt s ami ezután lesz... mert aki olvas, az szabad lesz, megismerve mások gondolatait, szabadon választhat, kialakíthatja a saját gondolatait, összemérheti őket, veszthet és győzhet, okulhat és javíthat, ahogy méltó az emberhez.” (Csukás, 2011:47)

Tartalomjegyzék

1.	BEVEZETÉS.....	6
1.1.	Problémafelvetés, célkitűzés.....	6
1.2.	A témaválasztás indoklása.....	7
2.	ELMÉLETI RÉSZ.....	8
2.1.	A magyarországi olvasási szokások és attitűd jellemzői kutatási adatok tükrében	8
2.2.	A család szerepe a gyermekek olvasóvá nevelésében.....	10
2.3.	Az óvoda szerepe az olvasóvá nevelésben, óvodai irodalmi nevelés	13
2.4.	Irodalom és az olvasott mese szerepe a 3-6 éves gyermekek életében.....	15
2.5.	A papírszínház bemutatása.....	17
3.	AZ EMPIRIKUS KUTATÁS	20
3.1.	Az empirikus kutatás körülményei.....	20
3.2.	Módszerek, eszközök.....	21
3.3.	A mintavétel szempontjai, módja, jellemzése	22
3.4.	Hipotézisek	24
3.5.	Papírszínházzal való mesélés eredményei a Tiszanánai Tündérkert Óvodában	24
3.5.1.	Első alkalom.....	24
3.5.2.	Második alkalom.....	25
3.5.3.	Harmadik alkalom	27
3.5.4.	Negyedik alkalom	28
3.6.	Papírszínházzal való verselés-mesélés tevékenység eredményei a Jászberényi Angyalkert Óvodában	30
3.6.1.	Első alkalom.....	30
3.6.2.	Második alkalom.....	31
3.6.3.	Harmadik alkalom	33
3.6.4.	Negyedik alkalom	35
3.7.	Összegzés.....	36

3.8. A kérdőíves kutatás eredményei a szülők körében	39
3.8.1. Demográfiai jellemzők	39
3.8.2. Szülők olvasási szokásainak vizsgálata	41
3.8.3. A mesehallgatási szokások és a gyermekek olvasási attitűdjének vizsgálata	47
3.8.4. Médiahasználat, médiatudatosság	53
.....	56
3.9. Kérdőíves kutatás eredményei a papírszínház használó óvodapedagógusok körében	56
3.10. Interjúk	63
3.10.1. Interjú a könyvtárosokkal	63
3.10.3. Interjú a Jászberényi Angyalkert Óvoda óvodapedagógusával	71
3.11. A hipotézisek vizsgálata	73
4. ÖSSZEGZÉS	78
5. ZÁRÓ GONDOLATOK	80
6. FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM	82
7. FELHASZNÁLT SZÉPIRODALOM	84
8. MELLÉKLETEK	85
1.számú melléklet: Kérdőív a szülőknek	85
2.számú melléklet: Interjú a papírszínház tevékenységben részt vett gyermekek óvodapedagógusaival	91
3.számú melléklet: Interjú könyvtárosokkal	91
4.számú melléklet: Kérdőív papírszínházzal dolgozó pedagógusoknak	91
5. számú melléklet: Nyilatkozat	94

Ábrajegyzék

1. ábra: Minta bemutatása	22
2. ábra: Szülők életkora	40
3. ábra: Szülők életkora	40

4. ábra: Szülők iskolai végzettsége.....	41
5. ábra: Szülők iskolai végzettsége.....	41
6. ábra: Könyvolvasási szokások.....	42
7. ábra: Nyomtatott könyvolvasási szokások	42
8. ábra: Nyomtatott könyvolvasási szokások	42
9. ábra: Közösségi oldalak olvasásának gyakorisága	43
10. ábra: Közösségi oldalak olvasásának gyakorisága	43
11. ábra: Élményszerzés céljából olvasó szülők.....	44
12. ábra: Élményszerzés céljából olvasó szülők.....	44
13. ábra: Szülők mesélési élményeinek gyakorisága.....	45
14. ábra: Szülők mesélési élményeinek gyakorisága.....	45
15. ábra: Háztartásban megtalálható könyvek száma.....	46
16. ábra: Háztartásban megtalálható könyvek száma.....	46
17. ábra: A gyermek első mesélési élményének ideje	47
18. ábra: A gyermek első mesélési élményének ideje	47
20. ábra: Gyermekek igénye meseolvasásra.....	48
19. ábra: Gyermekek igénye meseolvasásra.....	48
21. ábra: Milyen rendszeresen mesélnek a gyermekek az óvodai verselés-mesélés tevékenységről.....	50
22. ábra: Milyen rendszeresen mesélnek a gyermekek az óvodai verselés-mesélés tevékenységről.....	50
23. ábra: Gyermekek igénye a vizuális ingerekre előszavas mesélés során.....	51
24. ábra: Gyermekek igénye a vizuális ingerekre előszavas mesélés során.....	51
25. ábra: Könyvtári tagság a gyermekek körében	52
26. ábra: Könyvtári tagság a gyermekek körében	52
27. ábra: Gyermekek digitális eszközhasználata egy átlagos hétköznapi.....	54
28. ábra: Gyermekek digitális eszközhasználata egy átlagos hétköznapi.....	54
29. ábra: Élőszavas mesélés gyakorisága	56
30. ábra: Élőszavas mesélés gyakorisága	56
31. ábra: Papírszínház bevonásának rendszeressége a csoport életébe	58
32. ábra: Van-e különbség a gyermekek motivációjában a papírszínházzal történő, illetve a papírszínház nélküli mesélés során.....	61

1. BEVEZETÉS

1.1. Problémafelvetés, célkitűzés

Az olvasás szerepe kisgyermekkorban különösen jelentős, hiszen megalapozza a felnőttkori olvasási attitűdöt, és esélyt teremt egy olvasó társadalom kibontakozására. A mai magyar társadalom könyvolvasási szokásai riasztó képet mutatnak, és ezzel párhuzamosan a gyermekek szövegértési képessége is romlik (Bernát & Hudacskó, 2020). Magyarországon az Országos Kompetenciamérés keretében tudják legátfogóbban vizsgálni a gyermekek szövegértési képességeit. Az Oktatási Hivatal adatai szerint a 2021-es eredmények alapján az ország hatodik évfolyamon tanuló gyermekeinek legalább fele nem érte el az alapszintet a szövegértési képességek tekintetében. Ez azt jelenti, hogy a Magyarországon tanuló hatodik évfolyamon tanuló gyermekek 50 százaléka nem képes egyszerű következtetések levonására egy szövegből vagy szövegrészből, illetve nem tudnak kialakítani és alkalmazni egyszerű kategóriákat sem (Magyarné, 2013).

Nagyon fontosnak tartom az óvodának mint másodlagos nevelési szintérnek az aktív szerepvállalását a gyermekek olvasóvá nevelésében. Kutatásom célja megvizsgálni az irodalom, az olvasott mese szerepét a 3-6 éves gyermekek életében. Számos olvasásnépszerűsítő program elérhető gyermekek és óvodák részére, ezek közül a kamishibai papírszínház szeretném népszerűsíteni választott kísérleti csoportomban, illetve szeretném vizsgálni, hogy alkalmazása idéz-e elő mérhető változást az olvasás iránti attitűd formálásában.

Kutatásom során különös hangsúlyt fektetek a családban irodalmi tevékenységekben ritkán részesülő gyermekekre, bevonom őket a tevékenységekbe, majd egyénre szabott motivációs eszközökkel teszem csábítóvá számukra a tevékenységet. Tanulmányozom, hogy milyen hatással van a rendszeres, aktív mesélés a gyermekekre (beszélgetéssel, dramatizálással, rajzolással integrálva a mesetevékenységet). Igyekszem a csoportba járó gyermekek olvasóvá neveléséhez hozzájárulni a rendszeres papírszínház előadásaimmal, közös mesélésekkel és ennek eredményeit vizsgálni. Nagyon fontosnak tartom, hogy életük első éveiben minőségi irodalmi és olvasmányélményekkel gazdagodjanak a gyermekek.

1.2. A témaválasztás indoklása

Gyermekkorom óta nagyon közel áll hozzám az irodalom, az olvasás. Édesanyám rengeteget olvasott nekem meséket, verseket, így az olvasás szeretete egészen kisgyermekkoromig visszanyúlik. Szomorúsággal tölt el, hogy generációm csekély része szereti a könyveket, a könyvtárba belépve csak üres asztalokat és székeket látok. Érdeklődéssel tanulmányozom, hogy a mai óvodásoknak milyen a kapcsolata az olvasott mesével. Kulcsfontosságúnak tartom, hogy azon gyermekek is, akiknek a családjában nem tulajdonít jelentőséget az irodalmi nevelésnek, életük első éveiben minőségi irodalmi és olvasásélményekkel gazdagodjanak.

A téma a mai modern, digitális eszközökkel telített világban különösen aktuális, az olvasott mese/vers háttérbe szorul a gyermekek életében, és ezeket az élményeket a digitális tartalmak váltják fel. Fontosnak tartom, hogy a szülők lássák, gyermekük egészséges fejlődéséhez hozzájárul az élőlészavas verselés, mesélés, mondókázás, és ezek semmi mással nem helyettesíthetők. Az óvodákban egyre nagyobb probléma, hogy mivel a gyermekeket nagyon sok digitális inger éri, motiváció hiányában nem hallgatnak élőlészavas mesét, figyelmüket csupán szavakkal nehéz fenntartani.

Dolgozatom egyediségét az adja, hogy egy újra felfedezett módszerről, a kamishibai papírszínház óvodai gyakorlati tapasztalatairól számolok be az olvasási attitűdformálás tükrében, erről szóló tudományos cikk jelenleg nincs. A kamishibai papírszínház mellett, hogy figyelemfelkeltő, lehetőséget teremt a minőségi irodalmi élmény átélésére, és reményeim szerint számos gyermeket elvezet az élőlészavas mesélés örömének megismeréséhez és igényléséhez. A dolgozat jól hasznosítható óvodapedagógusok, tanítók, gyógypedagógusok és szülők számára egyaránt.

2. ELMÉLETI RÉSZ

2.1. A magyarországi olvasási szokások és attitűd jellemzői kutatási adatok tükrében

Az olvasás célja ebben az értelem-kiüresedő világban nem más, mint az értelmes élet lehetőségeinek és az értelemnek a kutatása (Frankl, 2005, Idézi: Béres, 2017). Az olvasó megnevezést az elmúlt húsz évben egyre tágabban értjük, ma már nem csak azt tartjuk olvasónak, aki szépirodalmat olvas, hanem azt is, aki feliratokat, közösségi oldalakat böngész. Kutatásokból kiderül azonban, hogy az agy különböző területei aktiválódnak attól függően, hogy éppen milyen szöveget olvasunk (Gombos, 2016). A könyvolvasás a különböző társadalmak felére-kétharmadára-háromnegyedére kiterjedő kiváltság, nem pedig egy magától értetődő dolog, amit minden ember művel (Gereben, 1998). Hazánkban a könyvolvasó felnőttek aránya évről évre drámai mértékben csökken, ezzel párhuzamosan pedig a társadalom szövegértési képessége is hanyatlik. A 21. században gyökeres változások következtek be a mindennapi élet és az olvasás területén egyaránt. A számítógép elterjedése jelentős mértékben felgyorsította világunkat, a Gutenberg-galaxis végéről beszélhetünk emellett is, hogy az internet által a digitális olvasás is belépett az emberek életébe (Petry, 2012). A könyvnyomtatás emellett, hogy lehetővé tette az ismeretek széles körben való elterjedését, megváltoztatta az emberi érzékelést is, háttérbe szorította a hallást, tapintást és előtérbe került a látás. Ezzel ráirányította az ember figyelmét az ok-okozati kapcsolatok kutatására, és gyökeresen megváltoztatta az ember gondolkodását (McLuhan, 1962, Idézi: Petry, 2012). Napjainkban az olvasás visszaszorulása is beláthatatlan következményekkel lesz az emberi gondolkodás és az emberiség számára (Petry, 2012). A 20. században, amikor világunkba még nem robbant be a televíziózás és a számítógép, az olvasás a legkedveltebb szabadidős tevékenységnek számított. Ekkor a könyv felbecsülhetetlen érték volt, a művelt és megbecsült embert az „olvasott ember” jelzővel illették. Emellett a könyvolvasás megadta a lehetőséget, hogy az emberek kizökkenjenek a mindennapokból, lehetővé tette az érzelmek átadását, stresszmentességet idézett elő, és az érzelmi, illetve értelmi intelligenciát is fejlesztette (Petry, 2012). A mai ifjúság ezzel szemben a számítógép világán és a televízió akciódús látványosságain nő fel, ami

lenyomatot képez életükben. A számítógép előre nyomulása és az ifjúság által olyannyira kedvelt játékok által megtapasztalják az érzelemmentes gyilkolást a képernyő előtt, háttérbe szorul empátiájuk, változik ingerküszöbük. Az olvasás háttérbe szorulása együtt jár az igénytelen szóhasználat, a rossz helyesírással, a társalgás középpontja leginkább a Facebook, a chat és az internet, témája a felszínesség, a viccesség (Petry, 2012). A téma kapcsán rengeteg vitát, értekezést olvashatunk, ahol az egyik fél a pedagógusoktól várja az elmozdulást, a másik fél pedig az okostelefonos Z generáció tagjaitól (Szabó, 2016). A Z generáció tagjai követelik a korszerűbb tananyagot, a kötelező olvasmányok megújítását és az IKT eszközök minél szélesebb körű bevonását az oktatásba, és a pedagógusok erre irányuló kompetenciájának fejlesztését. A pedagógusok rettegett víziója az olvasás és a könyv eltűnése a mindennapokból, amit a képernyő és az okoseszközök ily mértékű elterjedésének számlájára írnak, amivel az egyszerű nyomtatott könyv már nem tud versenybe szállni (Szabó, 2016). A Társadalomtudományi Intézet kutatásai szerint 2020-ra a könyvolvasási szokások eredményeit illetően 12 százalékponttal alulmaradtunk a 2005-ös év eredményeihez képest. Míg 2005-ben az emberek 25 százaléka, a 2020-as években már csak a társadalom 13 százaléka vesz elő könyveket. A könyvolvasást hobbiként űző személyek között a válaszadók 21 százaléka átlagosan 10 könyvet olvas el évente, míg 18 százaléka 50-nél több könyvet. A könyvolvasó teljes magyar népesség körében a legnépszerűbb a szépirodalmi művek mellett a szórakoztató irodalom. Ezen műfajok népszerűsége is visszaesett a 2005-ös évhez képest, 2005-ben az olvasók 76 százaléka, a 2020-as években pedig 72 százaléka részesíti előnyben a szépirodalmi műveket. A teljes felnőtt magyar társadalmat reprezentáló kutatás szerint a könyvet nem olvasók közül legtöbben, a megkérdezettek 54 százaléka, okként nyíltan azt felelték, hogy egyszerűen nem szeretnek olvasni. Korábban, a 2005-ös mérésnél ennél jelentősen kevesebben, 17 százalékból adták ezt a választ (Bernát & Hudácskó, 2020). Ez mindenképpen egy drámai változás az olvasás népszerűségét illetően, és arra enged következtetni, hogy az emberek olvasási attitűdje negatív irányba tart, és egyre többen utasítják el egyértelműen az olvasást mint szabadidős tevékenységet. 2005-ben elsősorban (45 százalékból) az időhiányra hivatkoztak az emberek. Az olvasás ily mértékben való háttérbe szorulása hatással van a gyermekek olvasási és szövegértési képességeire is. Emellett fontos látnunk, hogy egy átlagos kamasz mennyi időt tölt a számítógép előtt különböző chat alkalmazások, fórumok és webhelyek bűvöletében, és ebből rögtön következtethetünk is arra, hogy a digitális generáció olvas éppannyit vagy akár többet is, mint nagyszüleink generációja, hiszen szinte minden idejét online olvasással tölti, az olvasott szöveg minőségében vannak

nagyságrendbeli eltérések (Szabó, 2016). A digitális térben inkább információgyűjtögetést, úgynevezett szkennelő olvasást végzünk, mintsem mélyen olvasunk. Az online világhoz szokott olvasó inkább a rövidebb, könnyen átlátható olvasnivalókat keresi, és nehezebben érti meg a hosszabb és összefüggő szövegrészeket (Szabó, 2016). Az olvasásteljesítmény és településkörnyezet összefüggéseit vizsgálva Horváth (1996, Idézi: Magyaré, 2013) arra a megállapításra jutott, hogy a városi régió előnye negyediktől nyolcadik osztályig folyamatosan növekszik a községi iskolákhoz képest. PIRLS vizsgálatokat az IEA szervezésében 35 ország bevonásával öt évente végeznek, itt a szakértők kétfajta olvasási tevékenységet különböztetnek meg: az információszerzésre törekvő olvasást és az irodalmi művek megismerését célzó élményszerző olvasást (Magyaré, 2013). A vizsgálatok eredményei évről-évre rámutattak arra, hogy pozitív összefüggés van az olvasás-szövegértés szintje és azt iskolakezdést megelőző, ezt segítő tevékenységek között. Jobban teljesítenek azok a tanulók is, akiknek otthonában több, mint 100 gyermekkönyv található és pozitív olvasási mintát látnak a szülőnél is (Magyaré, 2013). Szabó (2016) kiemelte, hogy ezen vizsgálatok tartalmából és eredményeiből egyértelműen látszik, hogy a gyermekeknek szánt kötelező olvasmányok, illetve az olvasásra kiadott művek szövegei nincsenek összhangban a digitális technológia új olvasási gyakorlataival, és ez egy ok lehet, ami miatt a gyermekek alacsonyan teljesítenek a felméréseken.

2.2. A család szerepe a gyermekek olvasóvá nevelésében

A családi műveltséget, írásbeliséget a szakirodalom „family literacy”-ként említi, ebbe beletartozik minden, a család által végzett olvasási tevékenység, amely hatása a család minden tagjára kiterjed és együttesen részese a család (Szinger, 2019). Kiemelkedően fontos a gyermek életében a családi környezetben történő mesélés, azonban a mai média és informatika fejlettsége nem támogatja ezt az időtöltést (Büdi, 2015). Minden szülőt foglalkoztat a kérdés, hogy mit hagy örökölni gyermekére. Az idők kezdete óta a szülők célja gyermekeik életét könnyebbé tenni, az életüket biztonságban tudni, így, ha módjukban állt, vagyont, ingóságot és tudást hagytak a gyermekre (Gombos, 2019). Minden szülő szeretné, ha gyermeke számára kevesebb megpróbáltatást hozna az élet, ha a rájuk váró megpróbáltatásokból győztesen kerülnének ki, és egészséges, boldog ember válna csemetéjükből. Egy hatalmas kincs, amivel felruházhatja a szülő a gyermekét egészen születésétől kezdve, sőt már magzati korban is, az a sok élőszavas mesélés, és az ebből

következő olvasás szeretete (Gombos, 2019). A család helyzete nagymértékben befolyásolja az olvasóvá nevelést. A felgyorsult élet mindenre hatással van, és ennek következményeit szenvedni el sok gyermek (Petry, 2012). Az, hogy a gyermekek milyen példát látnak ebben a mikrokörnyezetben, lát-e otthon olvasó szülőt a gyermek, milyen a család értékrendje, milyen témákról beszélgetnek a családi házban, nagyon meghatározó, ugyanis a szülők példaadó szereppel bírnak, így az ő esetükben hatványozott felelősséggel jár, hogy gyermekeikből olvasó felnőtt válik avagy sem (Petry, 2012). Különös figyelmet kell szentelni annak, hogy mely mesék kívánatosak a gyermek fejlődése szempontjából. Olyan meséket, történeteket kell olvasnunk gyermekünknek, melyeket be tud építeni fantáziavilágába, és segítik értelemgazdagsága fejlődésében (Szilágyi, 2007). A családnak a kultúráközvetítésben, a szokások, vélekedések és ízlés alakításában semmi mással nem összehasonlítható szerepe van (Nagy, 1984, Idézi: Gereben, 1998). A majdani olvasóvá válást döntően meghatározza, hogy az iskoláskor előtti szakaszban találkozik-e a gyermek a szülői házban megfelelő mennyiségű képeskönyvvel, játszanak-e vele olyan játékokat, melyek segítik a későbbi írás-olvasás sikeres elsajátításához szükséges készségeket. Az a gyermek, akinek szülei sokszor olvastak mesét otthon, hamar megérti, hogy a nyomtatott szöveg jelentést hordoz (Szilágyi, 2007). Magas presztízse lesz a gyermek számára az olvasáskultúrának, ha a környezetében is megfigyeli, hogy a szülők olvasói attitűddel rendelkeznek, örömforrás számukra az olvasás, és ezt közvetítik gyermekük felé (Podráczky & Nyitrai, 2015, Idézi: Gombos, 2019). A történetek iránti igény előkészítője emellett a nyelv ritmusossága és az ismétlődő nyelvi elemek, továbbá az is hallatlanul sokat számít, hogy a kisgyermekek mindennapjait a szülők mondókákkal, énekekkel, versekkel színesítik (Kovács & Stiblar, 2014, Idézi: Gombos, 2019). Szinger (2009) kifejtette, hogy a családban a meseolvasás gyakran párbeszédes formában megy végbe, ahol irányulhat a beszélgetés a könyv illusztrációira is, ekkor a szülő nem csak megmutatja a képet, hanem kérdéseket is feltesz, illetve kíváncsi gyermeke véleményére. Ennek köszönhetően a gyermek gördülékenyebben elsajátítja a kapcsolatot a jelölt dolog és a szó között, és emellett társalgási fordulatokat raktároz, gyakorolja a nyelvhasználatot (Szinger, 2009). Többgyermekes szülők beszámoltak arról, hogy maradandóbb élményt nyújt, ha a mesét fejből mesélik és nem könyvből olvassák, mert így természetesebb és élményszerűbb a hatása, lehetőség van szemkontaktusra is, illetve sokkal közvetlenebb érzelmi kapcsolat jön létre szülő-gyermek között (Szilágyi, 2007). A betű és könyvkultúrához való viszony szinte örökletes, a szülői mintát követve már az anyaméhben elindul az olvasóvá nevelés folyamata (Gombos, 2019). A gyermek számára fontos az élőszavas mese, mely során tud feltenni

kérdéseket, nagyon fontos, hogy a gyermek a kérdéseire választ kapjon, hiszen ebben a korban még nem tudja különválasztani a jót a rossztól. Maradandó élmény lehet a gyermek számára, hogy egy-egy mesét kitől hallott először (Szilágyi, 2007). A 3-5 éves korosztályú gyermeknél nem feltétlenül az a mérvadó, hogy hány darab könyvet olvas fel nekik a szülő, előfordul, hogy egy családban egy este akár napról-napra ugyanazt a könyvet veszik elő, mert a gyermek ezt kéri. Kisgyermekkorban fontos szerepe van az ismétlődő történeteknek, hiszen az ismétlődő motívumok feltűnése erősíti biztonságérzetüket (Gombos, 2019). Élénkebb fantáziáról és jobb rajzkészségről számolnak be az óvónők azon gyermekek körében, akik részesültek rendszeresen irodalmi élményben otthon (Szilágyi, 2007). A mesélésben és az olvasóvá nevelésben jelen van a transzgenerációs hatás, aminek lényege, hogy a családban tapasztalt gyermekkori mintáinkat visszük tovább és ezek felnőttkori viselkedésünkben is megjelennek. Ezen minták követése egy végtelen történetté válik, mert tudattalanul továbbítjuk ezen átvett mintákat az utódainknak, amiket nagy valószínűséggel ők is továbbadnak (Lukács, 2012, Idézi: Búdi, 2015). Nevelési és oktatási szakemberek már régóta foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy hogyan lehetne pozitívan segíteni a családokat a gyermekük literációs nevelésének támogatásban (Szinger, 2019). Bizonyított, ha az édesanya akár már magzati korban elkezdi a felolvasást gyermekének és kisbabakorától végzi ezt a tevékenységet, akkor ezt a picit megszokja és kötődni fog a szöveghez és a felolvasás aktusához. Minél korábban kell elkezdeni az olvasóvá nevelést, kutatások bizonyítják, hogy 10 éves kor fölött már szinte lehetetlen olvasóvá nevelni a gyermeket (Gombos, 2016). Indultak kezdeményezések, amelyek a meseolvasás minőségét és gyakoriságát befolyásolták pozitív irányba. A családi literációs programok keretében segítséget kapnak a szülők abban, hogy hatékonyabbá válják a meseolvasás, emellett segítenek az írásbeliséget támogató légkör kialakításában és a közös olvasás módszertani fogásainak elsajátításában, mint például a gyermek aktív részvételének támogatásában, a történet kiterjesztésében és az új szavak elsajátításában is. Emellett pedig kiemelt figyelmet kapnak a szülő-gyermek interakciók is (Szinger, 2019). Ez a terület a gyermek nyelvfejlődésére fókuszál a meseolvasás és mesehallgatás kontextusában, a gyermeki beszédfejlődéshez ezek a legalkalmasabb szituációk (Szinger, 2019). Az örömszerző olvasás megalapozása érdekében az angliai Book Trust könyvadományozó és olvasmánytanácsadó program elsőként állt ki azért, hogy már kisbabakortól ösztönzzék a szülőket arra, hogy olvassanak gyermekeiknek. Az 1990-es évek elején Birminghamból indult útjára a Bookstart nevű program, mely létjogosultságot nyert több kontinens országában is. Csecsemőknek, kisgyermekeknek és szüleiknek szóló könyveket adományoztak, amit a helyi

jellegzetességektől függően az orvos, védőnő vagy könyvtáros adott át a szülőknek (Szinger, 2019). Ez a program lehetővé tette a szülők edukációját, illetve, hogy a gyermek életének kezdetén már egy kis könyvtár alakulhatott ki minden programban részt vevő szülő otthonába minőségi gyermekirodalmi művekből. Azon gyermekek, akiknek szülei részt vettek a programban, egyértelműen nagyobb érdeklődést mutattak a könyvek iránt és az átlagosnál könnyebben tanultak meg olvasni, emellett kiforrottabb volt a nyelvi tudatosságuk és intuitív analízáló képességük is (Szinger, 2019). Ezen sikereken felbuzdulva Magyarországon is egyre több ehhez hasonló kezdeményezés látott napvilágot. 2010-ben volt az első olyan program, melynek keretében a születéstől kezdődő bontakozó írásbeliséget komolyan véve megszólították a kisgyermekes szülőket. Például a tatabányai József Attila Könyvtárban életre hívott Könyvkelengye elnevezésű program keretében a kismamák már a kórházban megkapták invitáló levelüket a könyvtárba, a baba születését követően pedig a könyvtárban a szülők átvehették a csomagot, amelyben könyvek, a baba nevére kiállított olvasójegy és a könyvtár dolgozói által összeállított Könyvkelengye elnevezésű kiadvány szerepelt, mely nagy segítséget jelentett a szülőknek (Szinger, 2019).

2.3. Az óvoda szerepe az olvasóvá nevelésben, óvodai irodalmi nevelés

A fiatal nemzedék olvasóvá nevelésében egyre nagyobb szerep hárul a pedagógusokra. A 21.században a családok egy része időhiányban szenved, olyan korban élünk, melyben a család funkciói közül a gazdasági funkció az első, így kevesebb idő marad a család nevelő, értékátszármaztató funkciójának betöltésére (Makkai, 2011). Az óvodában a szóbeliség van a középpontban, a mozgással, esetleg dallammal kísért mondóka, vers, illetve a fejből mondott mese (Zilahy, 1998, Idézi: Szinger, 2008). Az óvodáskori irodalmi élményben nagy szerepe van az óvodapedagógus beszédstruktúrájának, felbecsülhetetlen jelentősége van az akusztikus mintázatnak (Daróczi, 2014). Nagy Attila olvasáskutató 2006-ban, egy olvasással kapcsolatos konferencia előadásán felidézte, hogy egy korábbi kutatási eredménye arra világított rá, hogy irodalmi élményei forrásaként a kisiskolások túlnyomó többsége az óvodapedagógust jelölte meg (Daróczi, 2014). Sajnos sok gyermeket az óvodában kell „megtanítani” mesét hallgatni. Az óvodapedagógus már az első mesélések alkalmával meglátja, mely gyermekek jöttek a mese világából, kik azok, akiknek otthon rendszeresen meséltek. Ugyanis a mesehallgató gyermek, aki képeket lát, bír egy vizuálisan is megjeleníthető ábrázattal, jellemző rá, hogy tágra nyílt szemmel figyeli a mesélőt, ajkai

kicsit szétnyílnak és látszik rajta, hogy valójában nem az óvodapedagógust nézi, hanem a mese által elé táruló csodavilágot. Azon gyermek, akiből semmilyen reakciót nem vált ki a mese, azoknak a szavak nem jelentenek semmit, mert már készen kapta a mesét a médiából látott történetekből (Boldizsár, 2014). Ezt a képességet fokozatosan újra lehet élesíteni a gyermekekben meseterápia segítségével. A gyakorlatban ebben az esetben azzal kell kezdeni, hogy mindenfélét elképzeltetünk a gyermekekkel, például egy kiscicát, egy beszélő kiscicát, stb. (Boldizsár, 2014). A gyermek életkorához, mentális fejlettségi szintjéhez és egyéni fejlődési ritmusához kell igazodnunk az óvodában és ezt figyelembe vevő eszközökkel a gyermek spontán tudásvágyára, tapasztalati tanulási módjára, nyitottságára kell építeni a korai olvasóvá nevelés során. Fontos, hogy az óvodapedagógus kihasználja az óvodáskorú gyermekek intellektuális, érzelmi és nyelvi fogékonyságát, hiszen ez elengedhetetlen a későbbi iskolai tanuláshoz szükséges részképességek kialakulásához (Béres, 2017). Az óvodai anyanyelvi nevelés az óvodai élet minden területén megjelenik, az óvodapedagógus verbális és nonverbális megnyilatkozásai egyaránt mintaként szolgálnak a gyermek számára. A gyermekek szociálisan, morálisan és érzelmileg is árnyaltabban fejlődnek abban az esetben, ha a pedagógus gondosan választja ki a felhasznált irodalmat (Béres, 2017). Az óvodai irodalmi nevelés célja a 3-7 éves gyermekek érzelmi, erkölcsi és értelmi fejlődésének elősegítése, pozitív személyiségjegyeinek megalapozása, nyelvi és kommunikációs képességeinek fejlesztése a gyermekirodalomhoz szorosan kapcsolódó módszerek sajátos eszközeivel és esztétikai-művészi hatásaival. Feladata, hogy olyan egyének kerüljenek ki az óvodából, akik művészeti-irodalmi eszményeket hordoznak. Az óvodában az irodalmi alkotások közül a népmese a 3-7 éves korosztályhoz leginkább közel álló műfaj. Az óvodába bevihetők állatmesék, tündérmesék, novellamesék, tréfás mesék, csalimesék és műmesék, műköltészeti alkotások, reális történetek és elbeszélések is, továbbá versek, verses mesék, meseregények. Az irodalmi tevékenységek fontos feladata a gyermekek gondolkodásának, figyelmének, emlékezetének, képzeletének, értelmi képességeinek fejlesztése. Jelentős szerepe van az irodalomnak a gyermek önkéntelen és szándékos figyelmének fejlesztésében (Dankó, 2004). Az óvodapedagógusnak a mesék, versek feldolgozása, közös megbeszélése során bizonyos szempontokat szem előtt kell tartani. A beszélgetés a meséről nem lehet kikérdezés, számonkérés, nincs jó vagy rossz válasz, ha a gyermekek véleményét kérdezzük a meséről, ennek érdekében a beszélgetés tartalma lehetőleg saját élményből induljon ki, illetve csökkenti az esélyét a kikérdezés jellegnek, ha az óvodapedagógus is beszél saját élményeiről (Nyitrai, 2009, Idézi: Nyitrai, 2016).

2.4. Irodalom és az olvasott mese szerepe a 3-6 éves gyermekek életében

A mesélés célja az örömszerzés mellett az is, hogy a gyermekek képesek legyenek történeteken gondolkodni, felfedezzék az összefüggéseket a világban, képesek legyenek magukat elhelyezni a történetekben, és másokhoz is kapcsolódni tudjanak (Agócs, 2015). Kisgyermekként átélt tapasztalataink, élményeink maradandó lenyomatot képeznek életünkben és nagy hatással vannak arra, hogy milyen felnöttekké válunk. Fontos, hogy a mesékben olyan konfliktusok jelenjenek meg, amelyek a gyermekek életében is előfordulnak, hiszen az ezekben lévő megoldások mintát adnak számukra is (Nyitrai, 2015, Idézi: Gombos, 2019). A mese egy olyan irodalmi műfaj, mely által a gyermek saját identitását is felfedezi és segítségével megtalálja helyét a világban. Azt sugallja, hogy bárki elérheti a boldog és tartalmas életet abban az esetben, ha bátor, és kilép a külvilágba, nem megfutamodva az elé táruló veszélyektől és nehézségektől (Búdi, 2015). A képi szimbolikus világ kialakulásában, illetve a kisgyermek szellemi, mentális, érzelmi fejlődésének szempontjából nagy jelentősége van a mese hallgatásának a fejlődéslélektannal foglalkozó szakemberek álláspontja szerint (Szilágyi, 2007). A mesékben a jó és rossz harcának elhatárolódása jelentős mértékben alakítja a személyiséget. Az állatmesék hatására a kisgyermekek jobban megszeretik a körülöttük lévő és távolabbi állatvilágot, magukba szívják a természet szeretetét, és a történet végén egy tanulságot is megfogalmaznak (Szilágyi, 2007). A klasszikus Grimm vagy Andersen mesék átmentileg félelmet vagy szorongást válthatnak ki a kissé horrorisztikusnak tűnő elemekkel, ám a történet végén ez a szorongás feloldódik, hiszen a gonosz megbűnhődik, és a jó mindig elnyeri jutalmát (Szilágyi, 2007). Három éves kor alatt a gyermekeknek inkább rímekbe faragott pár soros versikéket ajánlott mondani vagy nagyon egyszerű és rövid meséket, mert ekkor még nem tudnak differenciálni a jó és a rossz között (Szilágyi, 2007). A mesék tanításai szólnak jóságról, irigységről, féltékenységről, bűnről, büntudatról, részvétről, házastársi viszonyról, kárörömről (Komáromi, 2010). A mesék többször szóba hozzák a pénzt, hogy a kincs jó dolog, de megronthatja az embert. A halászlól és a nagyravágyó feleségéről szóló mesében megtanulhatják a gyermekek, hogy nem szabad mohónak és kapzsinak lenni (Komáromi, 2010). Meséink segítségével cselekvési és viselkedési mintákat tanulnak a gyermekek, a mesehős mindig úton van, ez az élet parafrázisa. A gyermek technikákat sajátít el, tudja, hogy miért kell úrrá lenni a kíváncsiságon, miért nem szabad belépni a hetedik szobába (Komáromi, 2010). Ezeket a tanításokat a mese szimbólumok segítségével adja át a

gyermeknek. A mesékben az etikai tendencia mindig érvényesül, mely egy halk, belső hangként szólal meg, ami irányítja a hőst (Komáromi, 2010). A gyermek erkölcsi tanításokban részesül azáltal, hogy külső szemlélőként elemzi a mesehősök reakcióit és tetteit. A mesék a belső valóságot tükrözik, a valóság minden szeletét képesek megmutatni egy-egy történeten keresztül (Boldizsár, 2014). Minden későbbi tanulás alapja, hogy a gyermek, és később a felnőtt el tudja képzelni azt, amit lát. A médián keresztül látott meséken felnövő gyermek a mesekönyvből olvasott mesén felnövővel ellentétben már kész képekkel találkozhat, és ez meggátolja abban, hogy maga elé képzelje azt, amit hall. Ha egy gyermek nem képes megérteni a hallott mese világát, nem tud belső képeket készíteni, akkor iskolásként, felnőttként súlyos problémákkal szembesülhet (Boldizsár, 2014). A mesék nem csak boldogságról, szerelemről, vidámságról szólnak, épp annyira szólnak életpróbákról is, mutatják be a viszontagságos férfi-női viszonyokat. A mese csak a hős számára végződik boldog véggel, holott előfordulhat, hogy a gyermek a maga nem szeretett tulajdonságaival is találkozhat valamelyik szereplő, esetleg a gonosz formájában, ez is tanítja őt (Komáromi, 2010). A mese nem csak álom, aminek semmi köze a valósághoz, nem arról szól, hogy minden rendben van, arra tanítják a gyermeket, hogy mindig lesznek nehézségek az életben, de mindent rendbe lehet hozni (Komáromi, 2010). A mesék üzenete, hogy csak úgy lehetünk boldogok, hogy a boldogságot keressük, a keresés pedig viszontagságos utakra vezethet, de megtanítja a mese a gyermeknek, hogy ekkor sem szabad megállni, míg el nem éri végső vágyát. Az irodalom segítségével hatékonyan fejleszthető az érzelmi intelligencia mellett a gyermek kognitív képessége is (Daróczi, 2014). 3-6 éves kor között az óvodások kognitív fejlődésével kapcsolatban a kognitív műveletek anyaga jellemzően szemlélethez kötött, tehát valamennyi kognitív képesség és esemény észleleti beállítottságú. A vokalizáció mozgósítja a konstrukciós készséget és elindítja azt a folyamatot, ami által létrejön egy belső vázlatos kép. A prozódia átgondolt alkalmazásával segítjük a gyermek értelemtulajdonító munkáját, kognitív műveleti készségét (Daróczi, 2014). Látjuk tehát, hogy több egymással kapcsolatban álló szempontból van felbecsülhetetlen jelentősége az esztétikai irodalmi tevékenységek érzékletességének, elevenségének, esztétikai értelemben vett telítettségének. Az olvasóvá válás záloga az egymással összefüggő kognitív és esztétikai mozgósítás (Daróczi, 2014).

2.5. A papírszínház bemutatása

Az 1920-as évek végén jelent meg Japánban a mai formájában ismert kamishibai, a siker azonnali volt, a szegények és a gyermekek mozijaként tartották számon. A japán kormány propagandaeszközként használta a második világháborúban a gyerekek körében, ekkor terjedt el iskolákban és óvodákban a használata (Csányi et al., 2016). A módszer egy fajtáját használta Hans Christian Andersen is, aki mesélés közben papírszalagokat vágott ki, amelyek ábrázolták a mese legfontosabb elemeit. Európában a japán kamishibai az 1970-es években jelent meg, Magyarországon 2009 óta a Csimota Könyvkiadó ad ki mai és klasszikus történeteket feldolgozó papírszínház-meséket (Csányi et al., 2016). A kamishibai japán eredetű szó, jelentése: papírszínház. Ez a módszer a mesekönyveket színházzá alakítja. A nagyméretű, illusztrált lapokat a mesélő egy keretbe bújtatja és igazi színházi élménnyé varázsolja a hagyományos meseolvasást. A történet egy-egy epizódját jeleníti meg a lapok mindegyike. A mesélő számára a hallgatók által látott illusztráció a hátoldalon fekete-fehér apró képen ismétlődik és itt olvasható a mese szövege is. Itt dőlt betűvel találhatunk a szöveg és a lapok mozgatására vonatkozó ajánlásokat is. A gyermekek egyszerre élvezhetik a mesét képek és szöveg által, figyelmük egyszerre tud az illusztrációkra és a szövegre irányulni. A képek egyszerűek és messziről is jól láthatóak. A könyvekkel ellentétben a kamishibai képek egymásra csúsztatva, egymást kiegészítve, fokozatosan jelennek meg. A képkezelési technikák dinamizmust adnak az illusztrációknak, megbontják a mesélés ritmusát, változatosabbá és izgalmasabbá teszik az élményt. A kamishibai egy kollektív élményt nyújt, és emellett képes a gyermekek figyelmét maximálisan fókuszálni (Csányi et al., 2016). Révész Emese (2016), művészettörténész kifejtette, hogyan kelhet versenyre ez a japán eredetű módszer a televízióban pörgő rajzfilmekkel. A történeti korok változásától független a gyerekek képekre való fogékonysága, és éppen úgy kiterjed a hagyományos kézirajzra, mint a technikai képekre. Az előszóban kibontakozó mese és a mesélő közvetlen jelenléte azt a benyomást kelti a gyermekben, hogy amit lát, az kizárólag neki szól. A mesék és történetek befogadásában igen fontos az illusztrációk szerepe, melyek a verbális tartományokkal párhuzamosan, de attól sok tekintetben eltérő módon működnek (Révész, 2016). A gyermekek érzelmeiket, félelmeiket a kutatások szerint jobban kifejezik képekkel, mint szavakkal. A képek feldolgozása kognitív képességeket mozgósít és fejleszt, ilyen

például a keresés, felismerés, felfedezés, összehasonlítás, osztályozás. A gyerekek jól értelmezik a képek elvont, szimbolikus, metaforikus jelentésrétegeit az intellektuális és emocionális képességek közös használatának köszönhetően. A papírszínház-történetek a hallgatás és a megfigyelés kettős tapasztalatából állnak össze. A mese világosban bontakozik ki, ahol így nyomon követhető a mesélő alakja, akinek mimikája, gesztikulációja éppúgy részei az előadásnak, mint egy színházban. A papírszínház színpada egy fakeret, mely egyúttal kapu is, amely egy párhuzamos valóságba csábítja a gyermekeket (Révész, 2016). Az utóbbi évtizedekben jelentősen megváltozott a kulturális környezet. A literális, az olvasás-íráskészségre épülő kultúra a digitális-információs kornak adta át a helyét, az olvasás elsajátításának folyamata átalakult. A mai digitális korszak nem kedvez az olvasási készség fejlődésének, másfajta képességeket kíván ugyanis a hipertextes olvasás. Az olvasás-írás elsajátítására éretlen neurológiai rendszerrel érkezik egyre több gyermek az iskolákba. Egy olyan generáció nő fel, aki bár technikai szinten olvas, nem érti a szöveget és képtelen saját örömeire olvasni (Daróczi, 2016). Nagyon fontos az az út, amelyet a gyermek megtesz az olvasás és értő olvasás elsajátításáig. A papírszínházzal való mesélés lehetővé teszi, hogy a gyermek kielégítse a mozgókép-orientált befogadó képigényét, és az olvasáshoz szükséges belső képalkotási képesség kiépüléséhez szükséges feltételeket egyszerre. A gyermekek személyiségére hat a felolvasott, előadott mese, pozitív hatással van szellemi, mentális és érzelmi fejlődésükre. Gazdagodik fantáziájuk, szókincsük, és fejlődik hosszú távú figyelmük is a papírszínház-történetek nyomon követésével. Az előadás során a hallgatóság önkéntelenül figyelemmel kíséri végig a képekkel illusztrált történeteket, a történet következő elemét pedig képzeletében folyamatosan előre vetíti, a hiányzó leíró részeket saját elképzelése alapján kiegészíti. Ez a kollektív élmény meghatározó a gyermek szocializációja szempontjából is, hiszen a közös mesehallgatás önfegyelmet, figyelmet és a közösen kialakított szokásrend betartását igényli. Az anyanyelvi, értelmi fejlesztéshez fontos az interaktív környezet megteremtése, amely ösztönzi a gyermekek beszéd- és kommunikációs kedvének fenntartását. A mesehallgatás során a gyermekek képesek lesznek a mesében fellelhető információkat feldolgozni és közvetíteni, anyanyelvi kompetenciájuk fejlődik szókincsük bővülése által. Számos kognitív területen fejlesztő hatású a felolvasás. A szeriális feldolgozást, az elemző gondolkodást, a képzetalkotást és a nyelvi kifejezést erősíti. Gyarmathy (2007, idézi: Daróczi, 2016) kifejtette, hogy ha nem alakul ki a gyermekekben a képzetalkotási képesség, akkor soha nem válnak olvasóvá. A papírszínház-mesélés során a gyermekek a felolvasás megértését gyakorolják a vizuális élmény segítségével, emellett pedig a vizuális kultúra alapjait is építi. A vizuális élmény

nélküli felolvasottak megértéséhez a képekkel kísért felolvasás során jutnak el a gyermekek, ami az olvasóvá válás fontos tényezője. Nagy könnyebbéget jelentenek az elvont nyelvi jelek felfogásához a képek, mert közvetlenül, hasonlósági alapon különféle tartalmakat idéznek fel. A történetek időrendi feldolgozására, az ok-okozati viszonyok, összefüggések felismerésére, önálló gondolatok képpé alakítására, saját kép képzetté alkotására és kreatív tovább gondolására is lehetőséget teremt a papírszínház-mesélés (Kontra, 2016). A papírszínházban a gyermek előszóval és képek mozgatásával ismer meg egy történetet, miközben ösztönzést kap az egyik legtermészetesebb vágya, a fikcióvágy, a fikció világának határát szimbolikusan egy fakeret jelöli. Nagyszerű lehetőség színházba járó, értékes mozit választó felnőttek kinevelésére (Daróczi, 2016). Egy választott történet előadására akár olvasni nem tudó gyermekek is képessé válnak a papírszínháznak köszönhetően, ilyenkor a történetmesélés gördülékenységét segítik a lapok hátoldalán található kis képek is. A nehezen megnyíló, gátlásos gyermekek szívesebben nyílnak meg egy keret mögé bújva, könnyebben legyőzik félelmüket. Változatos szövegfonetikai eszközök funkcionális használatának gyakorlására, a kiejtismódok alkalmazására, illetve a szünet, a hangsúly, a beszédtempó, a hanglejtés modulációjának használatában rejlő kommunikációs lehetőségek alkalmazására és fejlesztésére is lehetőség adódik a szöveg tartalmának tükrözése során. E módszerrel tehát jelentős eredmények érhetőek el a beszédfejlesztés és az olvasási képesség fejlesztése területén egyaránt (Daróczi, 2016). A gyermekek akár maguk is rajzolhatnak képsorozatot, majd a rajzok alapján el tudják mesélni a mesét, ez szabad teret ad a gyermekeknek kreativitásuk kifejezésére. Az ilyen típusú tevékenység inspirálja a gyermekeket az olvasás gyakorlására és az olvasás eszközzé válására. Fogyatékkal élő gyermekek komplex fejlesztése során is jól alkalmazható eszköz a Papírszínház (Fekete-Szabó, 2016).

3. AZ EMPIRIKUS KUTATÁS

3.1. Az empirikus kutatás körülményei

Empirikus kutatásomat két helyszínen végeztem, egy vidéki és egy városi óvodában, annak érdekében, hogy szélesebb körű következtetéseket tudjak levonni az óvodáskorú gyermekek olvasási szokásait illetően.

A Tiszanánai Tündérkert Óvoda és Bölcsőde Tiszanána településének egyetlen óvodája. A település Heves vármegyében található, és szerepel a hátrányos helyzetű vidéki települések országos listáján. A vidéki óvoda kiválasztásánál fontos szempont volt számomra, hogy olyan gyermekekkel találkozzak, akik az óvodai nevelés kivételével valószínűsíthetően nem, vagy csak kis mértékben találkoznak irodalmi, az olvasóvá nevelés megalapozását pozitívan támogató ingerekkel. Az óvoda jelenleg négy csoporttal működik és a 2023/24-es nevelési évben 95 kisgyermek nevelését vállalta. Az intézmény arculatát és nevelési módszereit nagymértékben befolyásolja az, hogy az óvodába járó gyermekek kétharmada hátrányos, harmada halmozottan hátrányos helyzetű. Az óvodában dolgozó valamennyi pedagógus szívügyének tekinti, hogy segítse a hátránnyal induló gyermekek felzárkóztatását, emellett fejleszti és megerősíti a tehetséges gyermekek képességeit is. Kutatásomat a Pillangó csoportban végeztem, a csoport összetétele életkori szempontból homogén. 23 nagycsoportos gyermekből 11 leány és 12 fiú. A gyermekek mindannyian tanköteles korúak, szeptembertől iskolába mennek. A csoport gyermekeinek rendszeresen tartottam papírszínház előadást és kötetlen beszélgetést az ezzel kapcsolatos gondolataikról. Négy héten át, 2024. január 10-től 2024. január 30-ig minden kedden ellátogattam a csoportba, utolsó mesélésemet követően interjút készítettem a csoport óvodapedagógusával, illetve kértem a szülőket, hogy kutatásom eredményességét segítsék a kérdőívem kitöltésével.

A városi intézmény, melyet empirikus kutatásom elvégzéséhez választottam, a Jászberényi Nagyboldogasszony Katolikus Óvoda, Kéttannyelvű Általános Iskola és Gimnázium, Angyalkert Tagóvodája. Ebben az intézményben töltöttem a nyolc hetes komplex szakmai gyakorlatomat, így a tiszanánai óvodától eltérően itt komplex papírszínház tevékenységeket is volt lehetőségem tartani a gyermekeknek, és szélesebb körű betekintést kaptam a gyermekek olvasási attitűdjéről. Jászberény és vonzáskörzetében az Angyalkert Óvoda az

egyetlen, amely felvállalja az óvodáskorú gyermekek katolikus nevelését. A pedagógiai program tág keretet biztosít az óvoda specifikumainak, hagyományainak tovább örökítésére. Az óvoda jelenleg négy homogén csoporttal működik. Empirikus kutatásomat a Holdacska csoportban végeztem. A 2023/2024. nevelési évben a csoport teljes létszáma 29 fő. 29 gyermekből 15 leány és 14 fiú. Életkorukat tekintve 5-6 évesek. Az SNI gyermekek száma a csoportban két fő, akiknek többségi prevenciós fejlesztéséről heti rendszerességgel egyéni fejlesztési tervet készít az óvodapedagógus. Tankötelessé váló gyermekek száma 20 fő. A csoport gyermekeinek két héten át minden tevékenységet én irányítottam, négy héten keresztül, 2024. február 16-tól 2024. március 22-ig pedig papírszínház tevékenységekben részesültek különféle módokon.

3.2. Módszerek, eszközök

Az olvasási szokásokat és a kisgyermekkori előszavas olvasási élmények fontosságát vizsgáló tanulmányokat sokat lehet találni. Ezeket olvasva találtam az enyémhez hasonló problémafelvetéseket is, melyek már elméletileg megalapozottak és bizonyítják a hipotéziseim egy részét. A mesélés és a gyermekkorú olvasás fontosságával kapcsolatban rengeteg szakirodalmat lehet találni, míg a kamishibai papírszínházzal és gyakorlati tapasztalataival kapcsolatos szakirodalmak száma jóval kevesebb. A pszichológia és a pedagógia területén az eddigi kutatások között számos általam említett probléma szerepel. Mesékkel, olvasási szokásokkal foglalkozó kutatásokat találhatunk a témát feltáró szakirodalmakban, folyóiratokban és doktori disszertációkban is.

Dolgozatom logikai rendszere deduktív, mivel a meglévő általános elvek, törvényszerűségek, tapasztalatok, illetve más tudományok eredményeit elemezve jutunk hasznos eredményekhez a pedagógiai gyakorlat számára. Az elemzési egység az egyénekre irányul, mivel kutatásom célja a gyermekek egyéni fejlődésének vizsgálata és egyéni sajátosságainak megismerése a külső tényezők tükrében. Fókuszpontom részben a jellemzők köre, mivel meg kívánom vizsgálni a gyermekek egyéni sajátosságait, olvasási szokásaikat; de kiterjed a cselekvések körére is, mivel a kutatás alatt vizsgálom a gyermekek konkrét cselekvéseit is, egymással való kapcsolatukat, kommunikációjuknak a módját. Az elemzési egység az egyének köré irányul, mivel kutatásom célja a gyermekek egyéni fejlődésének vizsgálata és egyéni olvasási szokásainak megismerése a külső tényezők tükrében. Végezni szeretnék egy terepmunkát, ahol két csoport gyermekeit vizsgálom olvasási szokásaik

tekintetében és irodalmi érdeklődésükkel kapcsolatban. Kérdőívet készíték a szülőkkel és olyan óvodapedagógusokkal, akik használják a papírszínház módszerét, interjút szeretnék készíteni a Jászberényi Angyalkert Óvoda Holdacska csoportjának óvodapedagógusával, illetve három különböző település könyvtárosával. A dolgozatom nagyobb része empirikus vizsgálatokra épül (Falus, 2004).

3.3. A mintavétel szempontjai, módja, jellemzése

1. Mintavétel helye

- Tiszanánai Tündérvilla Óvoda

Pillangó csoport (N=23)

- Jászberényi Nagyboldogasszony Katolikus Óvoda, Kéttannyelvű Általános Iskola és Gimnázium Angyalkert Tagóvodája

Holdacska csoport (N=29)

2. Minta

Tiszanánai óvoda 23 fős csoportjából 17 gyermek szülei
Jászberényi óvoda 29 fős csoportjából 25 gyermek szülei
Tiszanánai óvoda Pillangó csoportjának 23 gyermeke
Jászberényi Óvoda Holdacska csoportjának 29 gyermeke
Jászberényi Angyalkert Óvoda Holdacska csoportjának óvodapedagógusa
Jászberényi Városi Könyvtár gyermekrészlegének két könyvtárosa
Adácsi Községi Könyvtár egy könyvtárosa
Tiszaújvárosi Városi Könyvtár két könyvtárosa
Különböző településekről 20 papírszínház módszerét alkalmazó pedagógus

1. ábra: Minta bemutatása

A mintavételi helyszínek kiválasztásánál számomra fontos szempont volt, hogy társadalmi szempontokból széleskörű réteg olvasási szokásait, attitűdjét megismerhessem (1.ábra). A kérdőíves kutatásom előtt is valószínűsíthető volt, hogy a tiszanánai és jászberényi szülők között nagy eltérések lesznek tapasztalhatók a szülők iskolai végzettségét és szociális helyzetét tekintve.

Kvantitatív kutatásként kérdőíves adatgyűjtés végeztem. A szülői kérdőívben (1. sz. melléklet) a mintavételi szempontok fő kérdései a szülők iskolai végzettségének felmérése mellett olvasási attitűdjükre, olvasáshoz való viszonyukra, a gyermekek olvasóvá nevelésével kapcsolatos véleményére összpontosul, emellett vizsgálom a család digitális eszköz-használatát is. Kérdőívemre Tiszanánán 17, Jászberényben 25 kitöltés érkezett a szülőktől.

Vizsgálom a két óvodai csoport viszonyát a papírszínházhoz, előre elkészített szempontokat figyelembe véve szemlélem gyermekek reakcióit, motivációját az előadás során, illetve az Angyalkert Óvodában a tevékenységek során való aktivitását, figyelmét. Ezen kvalitatív módszeremet 5-6 éves korú gyermekekkel végeztem, mintavételelem helyszíne a Jászberényi Angyalkert Óvoda és Tiszanánai Tündérvilla Óvoda voltak. A jászberényi intézményben 29, a tiszanánai intézményben 23 gyermeket volt lehetőségem bevonni a kutatásomba.

Interjút készítettem a Jászberényi Angyalkert Óvoda Holdacska csoportjának két óvodapedagógusával. Az interjú során olyan kérdéseket tettem fel a pedagógusoknak, melyekből kiderülhet, hogy egy szakembernek mi a véleménye a papírszínház módszeréről (2.-3. sz. melléklet). Az interjúkérdések segítségével rávilágíthatunk arra, hogy mennyire érdeklődést keltő a gyermekek számára a papírszínház az egyszerű, szóban történő meséléshez képest, illetve milyen a viszonya a mai óvodás gyermekeknek a meséhez, és mit lehet tenni az olvasóvá nevelés megalapozásáért óvodapedagógusként.

A pontosabb eredmény eléréséhez a szülők mellett a pedagógusoknak is készítettem egy kérdőívet (2.sz. melléklet). A kérdőív során fontos szempont volt számomra, hogy a pedagógusnak legyen tapasztalata a papírszínház módszerével kapcsolatban, és alkalmazza az óvodai/iskolai élet során. A pedagógusokat megszólító kérdőíves kutatásomra több településről összesen 20 kitöltés érkezett 16 óvodapedagógustól, két gyógypedagógustól és két tanítótól.

Kutatásom többoldalú megalapozása érdekében Jászberényi Városi Könyvtárban, az Adácsi Községi Könyvtárban és a Tiszaújvárosi Városi Könyvtárban az interjú módszerét használtam. A Jászberényi Városi Könyvtár gyermekrészlegének két könyvtárosa, az Adácsi Községi Könyvtár egy könyvtárosa, és a Tiszaújvárosi Városi Könyvtár két könyvtárosa készséggel megválaszolta interjúkérdéseimet (3.sz. melléklet). Az előbb említett eszközt jó választásnak tartom, hiszen az olvasási szokások, olvasói attitűd vizsgálatában, az olvasóvá nevelés megalapozásában a könyvtárosok is kompetens személyek a pedagógusok mellett.

Az óvodapedagógussal és a könyvtárosokkal készített interjút félig strukturált formában készítettem, az interjúvázlatban előre megírt kérdések alapján újabb kérdések merültek fel.

3.4. Hipotézisek

-Feltételezésem szerint a papírszínház módszerének alkalmazásával az óvodapedagógus által vezetett irodalmi tevékenységek érdeklődést keltőbbekké válnak a gyermekek számára az eszközök nélküli verselés-mesélés tevékenységgel szemben.

-Feltételezésem szerint a túlzott digitális eszközhasználat az óvodáskorú gyermekeket is érinti és mindez negatív hatással van az élőszavas mesélés iránti érdeklődésükre.

-Dolgozatom bizonyítani kívánja, hogy az otthonukban irodalmi élményekben ritkábban részesülő gyermekekre fókuszálás, és direkt bevonásuk a papírszínház módszerét alkalmazó tevékenységekbe megfelelő motivációval, akár mikrocsoportban, pozitív hatással lehet az olvasott mese iránti érdeklődésükre és pozitív attitűdjük alakulására.

-Feltételezésem szerint azon gyermekek, akiknek születésüktől fogva rendszeresen olvasnak, kezdetől motiváltabban kapcsolódnak be a papírszínház tevékenységekbe, mint azok a társaik, akik kevesebb irodalmi élményben részesültek.

3.5. Papírszínházzal való mesélés eredményei a Tiszanánai Tündérkert Óvodában

3.5.1. Első alkalom

2024. január 9-én az óvodavezetővel egyeztetve megtartottam az első papírszínház előadásomat a Tiszanánai Tündérkert Óvoda nagycsoportos gyermekeinek. A mesék kiválasztásánál fontos szempont volt, hogy a gyermekek korosztályához igazodó tartalmú és hosszúságú mesét találjak a Csimota Könyvkiadó által kiadott mesék repertoárjából.

Első mesélésem során A kis kakas gyémánt félkrajcárja című mesét választottam Arany László feldolgozásában Nagy Norbert illusztrációival (Arany, 2015). Mikor megérkeztem a csoportba, a gyermekek már a szőnyegen ültek, az óvodapedagógussal várták az érkezésem. Első mesélésem alkalmával a 23 gyermekből 20 gyermek volt jelen.

Előadásomat azzal kezdtem, hogy bemutatkoztam a gyermekeknek, illetve én is megkérdeztem az ő nevüket, jelüket, ezzel megalapozva az oldott, szeretetteljes és bizalmas légkört a meséléshez. Ezt a kis beszélgetést követte a színházam kinyitása, melyet a Pillangó csoport színházaként mutattam be.

A kezdeményezésemet a gyermekek pozitívan fogadták, 17 fő teljes mértékben érdeklődött, három fő inkább érdeklődött, nem volt olyan gyermek, aki inkább nem vagy egyáltalán nem érdeklődött. A mesebemutató idején 15 fő végig kitartóan figyelt, három fő az idő legalább 75 százalékában figyelt, két fő az idő legalább 50 százalékában figyelt.

A mesemondás során több gyermek tátott szájjal figyelte a történetet, teljesen belefeledkezve a mesélési élménybe. A papírszínházban lévő papírok cserélgetésénél a gyermekek arckifejezésén az izgatottság jelei látszódtak, a mesélés teljes időtartamában folyamatos motivációként szolgált ez a képi változatosság a gyermekeknek, érdeklődésük folyton megújult, nem volt olyan gyermek, akinek az érdeklődését nem keltette fel a papírszínház legalább a meseidő 50 százalékában. A mese tartalmaz humoros jegyeket, 18 gyermek a szórakoztató jeleneteknél hangosan nevetett.

A mesét követő beszélgetés során két síkbábót is bevitettem a gyermekeknek, melynek sablonja megtalálható a Papírszínház - Módszertani kézikönyvben (Csányi et al., 2016). A két síkbábót arra használtam, hogy összegyűjtsük a szereplők tulajdonságait és beszéljünk arról, hogy vajon milyen érzések jelentek meg a mesében, mit éreztek a szereplők. A mesében szereplő síkbábókkal szólítottam meg a gyermekeket. 15 gyermek elmondta a véleményét a meséről, 13 gyermek egész mondatokban fejezte ki magát. A mesét követő beszélgetésben 13 gyermek teljes mértékben aktív volt, két fő inkább aktív volt, két fő inkább nem volt aktív, és három fő egyáltalán nem volt aktív.

3.5.2. Második alkalom

2024. január 16-án tartottam a második papírszínház előadásomat. Második mesélésem során Andersentől A rút kiskacsa című mesét választottam, melyet Paulovkin Boglárka illusztrált (Andersen, 2020).

Érkezésemkor a gyermekek boldogan köszöntöttek, az óvodapedagógus fogadásomkor megosztotta velem, hogy a gyermekek a hét folyamán többször kérdezték, hogy mikor hozom legközelebb a színházat, és mikor lesz a következő mesélés. Az izgatott várakozás

hangulata észlelhető volt valamennyi gyermekben. Második mesélésem alkalmával 18 gyermek volt jelen a csoportban. Amikor elmondtam a gyermekeknek az aznapi mese címét, 13 gyermek jelezte, hogy ő ezt a történetet már ismeri, közülük nyolc gyermek azt mondta, hogy mesefilmként ismeri, öt gyermeknek pedig az anyukája/apukája/nagymamája mesélte el a történetet.

Mielőtt kinyitottam a színházamat, egy körülbelül 15 perces kötetlen beszélgetést folytattam a gyermekekkel, akik az első alkalomhoz hasonlóan érkezésemkor már a szőnyegen ülve vártak. A kötetlen beszélgetés során a gyermekek bátrabban kérdeztek, bátrabban osztották meg gondolataikat az első alkalomhoz képest. Három gyermekkel először találkoztam, ők az előző heti papírszínház előadásról betegség miatt hiányoztak. A beszélgetés során a gyermekeknek sok kérdésük volt, kérdéseik között szerepeltek olyanok, melyek a személyemre irányultak, de legalább ennyi kérdés elhangzott a papírszínházzal kapcsolatban is. A papírszínházzal kapcsolatban volt két kérdés, ami a legtöbb gyermek szájából elhangzott, mégpedig, hogy hogyan tudom cserélni a képeket a színházban, illetve, hogy hogyan lehet a papírszínházat kinyitni és bezárni. A nagy érdeklődésre tekintettel a második alkalomtól minden előadás elején és végén egy-egy gyermeket kértem meg, hogy nyissa ki és zárja be a Pillangó csoport színházát.

A kezdeményezésemet a gyermekek túlnyomó többsége pozitívan fogadta, 16 fő teljes mértékben érdeklődött, egy fő inkább érdeklődött és egy fő inkább nem érdeklődött. A mesebemutató ideje alatt 16 fő végig kitartóan figyelt, két fő legalább az idő 75 százalékában figyelt, egy fő az idő legalább 50 százalékában. A mesemondás közben a gyermekek arckifejezése a tartalommal azonosan változott. A mese megoldásánál, amikor a rút kiskacsaából hattyú lett, 15 gyermek verbális és nem verbális reakciója az örömet, megkönnyebbülést, a feszültég felszabadulását tükrözte.

A mesét követő beszélgetés során, a gyermekeket kértem, hogy mondják el a főbb eseményeket időrendi sorrendben a mesében, kihívtam egy-egy gyermeket, hogy vegyék el a képeket és balról jobbra haladva helyezték el a szőnyegen őket, kezdve azzal, ami a mese legelején történt. Ezt követően kértem őket, hogy meséljék el, hogy kinek melyik rész volt a legszomorúbb és a legboldogabb rész, és ha tudják, azt is mondják el, hogy miért gondolják így. Megkérdeztem őket, hogy ők mit tettek volna a rút kiskacsa helyében, illetve a többi kacsa helyében. 14 gyermek teljes mértékben aktív volt a beszélgetés során, három gyermek inkább aktív volt, és mindössze egy gyermek volt, aki inkább nem volt aktív. A gyermek, aki

inkább nem volt aktív, ő mindössze a képek időrendi sorrendbe helyezésénél volt teljes mértékben aktív, a beszélgetés további részében egyáltalán nem.

3.5.3. Harmadik alkalom

2024. január 23-án tartottam a harmadik papírszínház előadásomat. Harmadik mesélésemhez A csillagszemű juhász című magyar népmesét (Csányi, 2021) választottam, melyet Szalma Edit illusztrált. A mesélés során 22 gyermek volt jelen, mindössze egy hiányzó volt.

Fogadtatásom az eddigi alkalmakhoz hasonló volt, a gyermekek a szőnyegen ültek, éppen az évszakokat és hónapokat ismételték el az óvodapedagógussal, és ebben a témában beszélgettek, így az eddigi alkalmaktól eltérően lehetőségem volt bepillantani egy mindennapos tevékenységbe. Betekintést kaphattam, hogy azon gyermekek, akiket eddig csak a kötetlen beszélgetések és a papírszínház előadások alatt szemléltem, hogy viselkednek az óvodai élet egyéb területén. Megdöbbenve tapasztaltam, hogy a gyermekek legalább 50 százaléka nehezen volt bevonható a tevékenységbe, figyelmük gyakran elkalandozott, az óvodapedagógusnak sokat kellett fegyelmezni ahhoz, hogy a tevékenység zökkenőmentesen haladjon.

Miután az óvodapedagógus végzett a tevékenységgel, elkészítettem magamnak az asztalt, amire a papírszínházam került. Köszöntöttem a gyermekeket, és egy anyanyelvi játékot játszottam velük, melyhez egy képzeletbeli labdát használtam, ezt dobtam a gyerekeknek és akire ránéztem, neki kellett elkapni ezt a labdát, majd, ha válaszolt, visszadobta nekem. Akinek a labdát dobtam, be kellett fejeznie a mondatot, amit elkezdtem, például: Az én kedvenc állatom a.... Ez a kis játék segítette a gyermekeket a gátlások feloldásában, és oldotta beszédbátorságukat. Az előadások során fontos számomra, hogy minden alkalmat valamilyen kötetlen beszélgetés, játék előzzön meg, ahol interakciót létesítek a gyermekekkel, hiszen véleményem szerint a gyermekek mesehallgatási kedvére nagy hatással van a légkör. Papírszínházam kinyitásakor kértem egy gyermek segítségét.

A kezdeményezésem iránt 18 gyermek teljes mértékben érdeklődött, három gyermek inkább érdeklődött, egy fő inkább nem érdeklődött. A mesebemutató idején 17 fő a mesemondás teljes időtartamában kitartóan figyelt, három fő az idő legalább 75 százalékában figyelt, egy fő az idő legalább 50 százalékában, és egy fő a meseidő felét sem bírta figyelemmel. Ez volt

az első olyan előadás, melynél volt olyan gyermek, aki a meseidő felét sem bírta figyelemmel, utólagos reflexióm alapján úgy vélem, ennek egyik oka a mese hosszúsága lehet, ugyanis A csillagszemű juhász című magyar népmese jóval meghaladta az eddigi mesék hosszát, és az említett kisgyermek az előző mesélési alkalom során is észrevehetően nehezen koncentrált. A mesemondás során a gyermekek sokat mosolyogtak, az eddigi mesélések során ennél az alkalomnál volt a legtöbb a gyermekek részéről a nonverbális kommunikáció, nagyon izgatottak voltak egészen a mese végéig. Véleményem szerint összességében ez a mese volt a legnagyobb siker a gyermekek körében, ez derült ki a mesét követő beszélgetés során is.

Ismét lehetőséget adtam a gyermekeknek, hogy a képeket időrendi sorrendbe helyezték, illetve megragadtam a képeknél a lehetőséget, hogy közösen ismét megbeszéljük a mese történéseit. Megtudtam, hogy a gyermekek több, mint fele már látta ezt a mesét, viszont sajnálattal hallottam, hogy nem volt a csoportban olyan gyermek, akinek felolvasták a mesét. A mesét követő beszélgetésbe 17 fő teljes mértékben aktív volt, három fő inkább aktív volt, egy fő inkább nem volt aktív, és egy fő egyáltalán nem volt aktív.

A harmadik alkalom után zárásképp kértem a gyermekeket, hogy mondjanak olyan meséket, amiket ismernek és szeretnek, ekkor többnyire minden gyermek mesefilmeket sorolt fel, majd miután pontosítottam, hogy olyan meséket szeretnék hallani tőlük, melyeket nem a televízióban látnak, hanem valaki felolvassa nekik, már nehezebben tudtak válaszolni. Többen mondták az aktuális heti mesét, emellett a gyermekek körülírták A mezei nyúl és a sündisznó című mesét és A három kismalacot.

3.5.4. Negyedik alkalom

2024. január 30-án tartottam a negyedik, egyben az utolsó papírszínház előadásomat a Tiszanánai Tündérkert Óvodában. Negyedik mesélésem alkalmával egy nagyon kedves, számomra újonnan felfedezett mesével készültem a gyermekeknek, melyet Géraldine Eischer írt, címe Kis Nun, a kék víziló. Az előadást Anja Klauss illusztrációi tették színeesebbé (Géraldine, 2020). A mesélés során 17 gyermek volt jelen.

Mikor megérkeztem a csoportba, a gyermekek a szőnyegen ülve vártak. Ezúttal a gyermekekkel állatokról és állatkerti élményekről beszélgettünk. Nagy boldogság számomra, hogy habár negyedik alkalommal voltam a Pillangó csoportban, minden gyermek

megnyilvánult a közös beszélgetésünk során, és megosztotta állatokhoz kapcsolódó élményeit. Ezzel a kis beszélgetéssel alapoztam meg a mese hangulatát, hiszen mesénk egy állatkertekben is megtalálható állatról szólt. A mesélés kezdetekor ismét kértem egy nagyon lelkes kisgyermeket, hogy nyissa ki a Pillangó csoport színházát.

A kezdeményezésem iránt 16 fő teljes mértékben érdeklődött, egy fő inkább érdeklődött. A mesebemutató során végig kitartóan figyelt 14 gyermek, két fő a mese legalább 75 százalékában figyelt. A mesemondás közben a gyermekek átélték a mesei élmény által nyújtott kettős tudat érzését, arckifejezésük és reakcióik a mese hangulatát tükrözték.

A mesét követő beszélgetés a már megszokott módon azzal kezdődött, hogy a papírszínház képeit időrendi sorrendbe helyeztük balról jobbra haladva, és újra felelevenítettük a mese történéseit. Megkérdeztem a gyermekeket, hogy tetszett-e nekik a mese, és ha igen, mi tetszett nekik benne a legjobban. Minden gyermek teljes mértékben bekapcsolódott a mesét követő beszélgetésbe, motiváltak voltak. Hét gyermek egész mondatokban, választékos szókinccsel fejezte ki magát, nyolc gyermek tömondatokat használt, és kissé összefüggéstelen mondatokat alkotott.

Mivel ez volt az utolsó alkalom, hogy előadást tartottam az óvodában, az eddigi alkalmakról szerettem volna beszélgetni a gyermekekkel, hogy ők hogyan élték meg ezt a négy hetet. Megbeszéltük közösen, hogy mely meséket meséltem el nekik a színházzal, mindegyik mesére emlékeztek, a címeket is hibátlanul elmondták, egy mese kivételével, ez A kis kakas gyémánt felkrajcárja volt, erre a címre nem emlékeztek pontosan a gyermekek. Egy-egy gyermeket kértem, hogy mondja el röviden a mesék tartalmát és ez is nagyszerűen sikerült, véleményem szerint ebben nagy szerepe volt annak, hogy minden mese után a gyermekek időrendi sorrendbe rakták a képeket, és elmondták, hogy melyik képen mit meséltem. Arra a kérdésre, hogy melyik mese tetszett a gyermekeknek a legjobban, hét gyermek azt felelte, hogy a Kis Nun, a kék víziló című mese, öt gyermek mondta A rút kiskacsa, három gyermek A csillagszemű juhászt és három gyermek A kis kakas gyémánt felkrajcárját.

Ezek mellett továbbá megkértem a gyermekeket, hogy mindenki mondjon valamit, ami neki nagyon tetszett a papírszínházas mesékben. Legtöbben azt válaszolták, hogy maga a színház tetszett nekik és, hogy kinyithatták/bezárhatták, beállhattak mögé; sok gyermeknek a képek tetszettek legjobban, és hogy ezekkel a képekkel utána játszhattak; voltak, akik azt válaszolták, hogy a mesék tetszettek nekik a legjobban, amiket meséltem; érkezett olyan szívmelengető válasz is, hogy azért tetszett, mert én meséltem; egy kisgyermek azt mondta,

hogy azért tetszett neki, mert nem volt unalmas; volt, aki azt mondta, hogy azért tetszett, mert szép volt, és még megannyi sokszínű válasz érkezett, melyek magukban foglalják a már leírtak lényegi részét.

Összességében a gyermekek válaszaiból azt szűrtem le, hogy számukra meghatározó volt a papírszínház által nyújtott esztétikai élmény, szinte minden gyermek valamilyen módon belefoglalt erre való utalást a mondanivalójába.

3.6. Papírszínházzal való verselés-mesélés tevékenység eredményei a Jászberényi Angyalkert Óvodában

3.6.1. Első alkalom

Az első papírszínház bevonásával tartott verselés-mesélés tevékenységemet 2024. február 15-én tartottam a Jászberényi Angyalkert Óvoda Holdacska csoportjában. Első tevékenységem a külső komplex szakmai gyakorlatom harmadik hetében valósult meg, így ekkorra már sikeresen megismerkedtem a csoportba járó gyermekekkel, előzetesen felmértem a gyermekek attitűdjét a verselés-mesélés tevékenységekhez.

A gyermekek többsége lelkesen bekapcsolódott az óvodapedagógus által tartott verselés-mesélés tevékenységbe, a csoportban öt gyermek van, akinek figyelme rendkívül nehezen leköthető, két gyermek egyáltalán nem vonható be a tevékenységbe, velük a csoport egyik óvodapedagógusa vagy dajkája külön foglalkozik, hogy ne zavarják a tevékenységet. Céлом az volt, hogy ezen gyermekeket is valamilyen módon bevonjam a tevékenységekbe, és legalább a mesehallgatás időtartama alatt aktívan figyeljenek. A tevékenység során 26 gyermek volt jelen. A heti téma a kiszabáb égetéshez kapcsolódott, a betegségek megismerése volt. Mivel a Csimota Könyvkiadó ilyen témában nem jelentetett meg papírszínház mesét, ezért Fésűs Éva: Tüsszentős mese című meséjét én alakítottam egy papírszínház mesévé, a képek mellé használtam síkbábokat is (Fésűs, 1999).

A mese hangulatának megteremtése érdekében a mesében szereplő állatok hangjait utánóztuk a gyermekekkel, és magnóról lejátszott állathangokat találtak ki, melyekhez síkbábokat is készítettem. Ez amellet, hogy felkeltette a gyermekek érdeklődését, játékosan

fejlesztette a beszédpercepciójukat, hangfelismerésüket, hallásukat, továbbá mozgósította a fantáziájukat.

Mielőtt kinyitottam a színházat, megkérdeztem a gyermekektől, hogy jártak-e már színházban, hogy kell viselkedni egy színházi előadás során, miben illik megjelenni, illetve, hogy szükséges-e valamit vinni az előadásra, annak érdekében, hogy beengedjenek minket. A gyermekek meg is fejtették, hogy jegyet kell venni az előadásra. Mielőtt elkezdtem a papírszínház előadást, minden gyermek megvehette a képzeletbeli jegyét. Én mint jegyárúsító, minden gyermekhez odamentem, és kértem őket, hogy mondjanak egy olyan betegséget, amit ismernek, majd kezükbe adtam a képzeletbeli jegyüket. A játékos, anyanyelvi képességeket fejlesztő mesére való hangolódás során 20 gyermek teljes mértékben aktív volt, öt gyermek inkább aktív volt, egy gyermek inkább nem volt aktív.

A papírszínházzal való mesélés iránt 22 gyermek teljes mértékben érdeklődött, két gyermek inkább érdeklődött, két gyermek inkább nem érdeklődött. A mesebemutató idején végig kitartóan figyelt 20 fő, az idő legalább 75 százalékban figyelt három fő, az idő legalább 50 százalékában figyelt egy fő, két fő a meseidő felét sem bírta figyelemmel. A mesemondás során a gyermekek reakciói azt mutatták, hogy belefeledkeznek a képi világba, és folyamatosan jelen a van az izgatott várakozás hangulata. A két különleges bánásmódot igénylő kisgyermek, akik általában nem kapcsolódnak be a mesélésbe, leültek a szőnyegre, és habár a meseidő körülbelül 30 százalékát bírták figyelemmel, az általam már használt papírszínházhoz használt képeket rakosgatták, nézegették, és jelen voltak a mesélés során, illetve az ezt megelőző jegyosztáson is.

A mesét követően kértem a gyermekeket, hogy alkossanak véleményt arról, hogy mit gondolnak, kinek volt igaza a mesében kialakult vita során, majd tanácsokat fogalmaztunk meg Neszepisze síkbábnak arra vonatkozóan, hogy mit tegyen legközelebb, ha náthás lesz. A tevékenység végén elmondtuk a heti verset, melyet Hétvári Andrea írt, címe: Náthaűző mondóka, melyet képírással illusztráltam is. A gyermekeknek felajánlottam játéklehetőségként egy ugróiskola játékot, mely a mese helyszíneihez és szereplőihöz kapcsolódott. A verselés-mesélés tevékenység során 20 fő teljes mértékben aktív volt, négy fő inkább aktív volt, két fő inkább nem volt aktív.

3.6.2. Második alkalom

A második papírszínház bevonásával tartott verselés-mesélés tevékenységemet február 22-én tartottam a Holdacska csoportban. A hét témája az érzékszervek voltak. Választott mesém Benedek Elektől A só című mese, melyet Rofusz Kinga illusztrált (Benedek, 2019). A mesét hétfőn és kedden is elmeséltem a gyermekeknek képi megjelenítés nélkül, szerdán papírszínház segítségével saját magam összeállított képekkel, így a gyermekeknek ismerős volt a történet. Második papírszínház tevékenységem során 25 gyermek volt jelen a csoportban.

A mese hangulatának megteremtése érdekében anyanyelvi játékot játszottam a gyermekekkel. Titkos nyelven a heti meséhez kapcsolódó szavakat mondtam a gyermekeknek, amit nekik ki kellett találniuk. A titkos nyelvet, melynek lényege, hogy csak a szavak magánhangzóit mondom, a gyermekek már jól értik, ők is magabiztosan használják.

A színházi előadáshoz mindenki megvette a képzeletbeli jegyét, a belépő egy édes/savanyú/keserű/sós étel megnevezése volt. Miután kinyitottam a papírszínházat, és elkezdtem a mese első mondatát, úgy tettem, mintha elfelejtettem volna a mesét, és kihívtam egy gyermeket, hogy ő legyen a mesélő. Minden főbb motívum után egy-egy újabb gyermeket hívtam ki. A kezdeményezésem iránt 21 gyermek teljes mértékben érdeklődött, négy gyermek inkább érdeklődött. 19 gyermek szeretett volna kimenni a papírszínház mögé mesélni, ez nagy motiváció volt számukra, ezért elhatároztam, hogy ezt az alkalmat követően is a nyolc hetes komplex külső szakmai gyakorlatom minden hetében lehetőséget adok a gyermekeknek, hogy önállóan elmeséljék a hét negyedik napján papírszínház segítségével a meséket.

A mesebemutató ideje alatt végig kitartóan figyelt 19 gyermek, az idő legalább 75 százalékában figyelt öt gyermek, az idő legalább 50 százalékában figyelt egy gyermek. A mesebemutató során a gyermekek csodálattal hallgatták mesélő társukat, és izgatottan figyeltek, hogy vajon őket kihívom-e mesélni. A mesebemutató után annak érdekében, hogy egy igazi színházi hangulat uralkodjon a csoportban, a mesélőket kihívtam, hogy hajoljanak meg, a többi gyermek pedig állva megtapsolta őket.

Ezt követően a színházunk bevonásával játszottunk egy tükörijátékot, ezzel lehetőséget biztosítottam minden gyermeknek, hogy valamilyen formában a színház mögé kerülhessen. Az a gyermek volt a tükörkép, aki színház mögött volt, a többi gyermeknek utánoznia kellett

az ő testtartását, arc kifejezését. A nonverbális kommunikációt fejlesztő játék során 21 fő teljes mértékben aktív volt, három fő inkább aktív volt, egy fő inkább nem volt aktív.

A tevékenység zárásaképp elmondtuk Bartos Erika: Tükör című versét, majd szabad játéklehetőségként felajánlottam egy ízekkel, ízleléssel kapcsolatos játékot.

A verselés-mesélés tevékenység során teljes mértékben aktív volt 23 fő, két fő inkább aktív volt, egy fő inkább nem volt aktív.

A mesemondás során a gyermekek szinte szó szerint reprodukálták az előző napokban tőlem hallott mesét. A csoportban szokás, hogy a hét végén a gyermekek mesélik el az aktuális heti mesét, viszont számomra a papírszínház mesélések során a gyermekek beszédkedvének és beszéd bátorságának növekedése volt az, ami összehasonlíthatatlan különbség a papírszínház nélküli, bármilyen egyéb eszközzel történő meséléssel szemben. Szembetűnő különbség volt a négy hét során a gyermekek papírszínházzal mesélése során a mesélni vágyó gyermekek számának duplikálódása, illetve a mesemondás minőségének javulása. A verselés-mesélés tevékenységben szinte egyáltalán nem részt vevő gyermek is bekapcsolódott a mesemondásba a képeknek köszönhetően, és mindenki számára hatalmas meglepetést okozva, a maga mondat- és szövegalkotási képességeihez mérten érthetően, jól artikulálva, mesei elemekben bővelkedő történetet mesélt el csoporttársainak.

3.6.3. Harmadik alkalom

A harmadik papírszínház bevonásával tartott verselés-mesélés tevékenységemet március 13-án tartottam a Holdacska csoportban. A héten a nemzeti ünnepünkre való hangolódás volt a cél, így ehhez a témához igazodó mesét választottam a gyermekeknek. A Csimota Könyvkiadó megjelentetett egy ehhez a témához illeszkedő papírszínház mesét, ám ez az 5-6 éves korosztály igényeit nem elégítette volna ki, így saját készítésű képekből alkottam meg a mesét, amihez síkbábokat is készítettem. Tordon Ákos: Hogyan lett a huszárnak lova című mesét meséltem el a gyermekeknek. A tevékenység során 23 gyermek volt jelen.

Mielőtt elkezdtem a mesét a papírszínház segítségével, elismételtük a gyermekekkel március 15-e legfőbb eseményeit, melyek a délelőtt során is többször előkerültek játékos formában. Készítettem síkbábokat a márciusi forradalom hőseiről, illetve a császárról, továbbá a főbb helyszínek fotóit is elhoztam papírszínház méretben. Az események közös átismétlése után kértem a gyermekeket, hogy a bábok segítségével jelenítsük meg színházunkban a nemzeti

ünnap eseményeit. A nemzeti ünap eseményeiről szóló beszélgetés során 16 fő teljes mértékben aktív volt, három fő inkább aktív volt, három fő inkább nem volt aktív, és egy fő egyáltalán nem volt aktív. A papírszínházzal való kezdeményezés iránt 20 fő teljes mértékben érdeklődött, három fő inkább érdeklődött.

Miután megbeszéltük az eseményeket, kértem a gyermekeket, hogy nagyon figyeljenek arra, hogy hogyan kapcsolódhat a heti mesénk az említett eseményekhez. Megkértem egy gyermeket, hogy szedje össze a belépők árát, és ossza ki a színházba szóló jegyeket. A belépő mindenkitől egy-egy tavasszal nyíló virág neve volt. Ezt követően kinyitottam a Holdacska csoport színházát, és kezdődhetett a mese.

A kezdeményezésem iránt 21 fő teljes mértékben érdeklődött, két fő inkább érdeklődött. A mesebemutatás idején 18 fő végig kitartóan figyelt, négy fő az idő legalább 75 százalékában figyelt, egy fő az idő legalább 50 százalékában figyelt. A mesemondás közben a gyermekek teljesen belefeledkeztek a mesélési élménybe, a képi megjelenítés a történeteket még érthetőbbé tette. A gyermekek reakcióin észlelhető volt, hogy a mesélést megelőzően kértem őket, hogy gondolkozzanak, hogyan kapcsolódhat a mese a nemzeti ünap történeteihez, a huszár megjelenése során többen halkán egymásnak megjegyezték, hogy a harcokban bátor huszárok is részt vettek.

A mesét követő beszélgetés során 20 fő teljes mértékben aktív volt, három fő inkább aktív volt. A gyermekek többsége egész mondatokban, választékos szókinccsel osztotta meg kreatív ötleteit. Minden gyermek elmondta a véleményét a mese és a nemzeti ünap közötti kapcsolódásról, négy gyermek csupán szavakkal válaszolt.

A tevékenység zárásaképp visszautaltam a tevékenység elején történt események megbeszélésére, és beszélgettünk a gyermekekkel az anyanyelvünkről. A gyermekek többsége már tudta, hogy a forradalom idején a magyar emberek nem beszélhettek magyarul. Annak érdekében, hogy ezt az érzést testközelből érezzék, magabiztos és jó kommunikációs képességekkel rendelkező, bő szókincsű gyermeket választottam ki, akit megkértem, hogy menjen be a színházunk mögé, majd a fülébe súgtam egy szót, amit úgy kellett a gyermekeknek elmagyaráznia, hogy nem mondhatta ki pontosan a szót, csak körülírhatta. Egyszerűen körülírható dolgot választottam, amit ki tudtak találni a gyermekek, de természetesen, ahogy számítottam is rá, nem ment olyan könnyen. Ezt követően egy másik jó kudarctűrő képességű gyermeket is kihívtam, akinek úgy kellett elmagyarázni egy szót, hogy nem beszélhetett hozzá, készíthetett légrajzot, mutogathatott. Ez már nehezebbnek

bizonyult, de a gyermek sikeresen megoldotta, hogy a többiek végül kitalálják a fülébe sügött szót. A gyermekek ezen játékok segítségével átérezhették, hogy hogyan éreztek a magyar emberek, akik nem beszélhettek az anyanyelvükön.

Ennél a játéknál nagyon fontosnak tartottam, hogy csak olyan gyermekeket hívjak ki a színház mögé, akik nem keserednek el, ha nem találják ki rögtön, amit mondott/mutogatott, hiszen a játéknak sem az volt a lényege, hogy egyszerű legyen a szavak kitalálása.

A verselés-mesélés tevékenység során 21 gyermek teljes mértékben aktív volt, egy gyermek inkább aktív volt, egy gyermek inkább nem volt aktív. A tevékenység során a nehezen leköthető figyelmű gyermekekre fókuszálással és direkt motivációjukkal a verselés-mesélés tevékenységben el tudtam érni, hogy a nemzeti ünnep történéseivel az ő szintjüknek megfelelően tudatában legyenek, a délelőtti során tartott külső világ tevékeny megismerése során ugyanis őket nem sikerült bevonni a tevékenységbe.

A harmadik papírszínház bevonásával tartott verselés-mesélés tevékenység után azt a következtetést tudom levonni, hogy a nehezebben motiválható gyermekeket a módszernek köszönhetően sikeresen be lehet vonni a tevékenységekbe, természetesen egyéni sajátosságait figyelembe véve, differenciáltan. A papírszínházzal előadott mese során jelen vannak és érdeklődők, ez természetesen a külső tényezők függvénye is, és alkalmanként változik, de minimum a meseidő 50 százalékát aktív figyelemmel hallgatták az eddigi alkalmak során, és a tevékenység további részébe is bevonhatók a papírszínház és különböző eszközök használatával, ám eszközök nélkül és több eszköz nélküli beszélgetést igénylő játékoknál figyelmük elkalandozik, és inkább más játéklehetőséget találnak ezen gyermekek a csoportszobában.

3.6.4. Negyedik alkalom

A negyedik papírszínház bevonásával tartott verselés-mesélés tevékenységemet március 20-án tartottam a Holdacska csoportban. A hét témája a víz világnapjára való készülődés volt. A verselés-mesélés tevékenységhez Zelk Zoltán: A páracska című meséjét választottam. Meséhez az illusztrációt interneten letöltött esztétikus képkockákból papírszínház méretben készítettem el. A tevékenység során 25 gyermek volt jelen.

A színházi belépőjegyek ára egy olyan dolog volt, amire a hétköznapiakban használhatjuk a vizet. Miután kiosztottam a képzeletbeli színházi belépőjegyeket, megkértem az egyik

nehezen motiválható gyermeket, aki nem szeretett volna leülni a meseszőnyegre, hogy nyissa ki a Holdacska csoport színházát, és a mesélés során is legyen a segítségemre, hogy a papírszínház már nem használt lapjait a megfelelő sorrendbe visszahelyezze. Ez a motiváció elegendő volt ahhoz, hogy a kisgyermek aktívan jelen legyen a mesehallgatás során. A kezdeményezésem iránt 21 fő teljes mértékben érdeklődött, négy fő inkább érdeklődött. A mesebemutató idején 22 fő végig kitartóan figyelt, két fő az idő legalább 75 százalékában figyelt, egy fő az idő legalább 50 százalékában figyelt. A mesebemutató alatt a gyermekek belefeledkeztek a mesélés élményébe, megszűnt körülöttük a külvilág. A gyermekek arckifejezése az őszinte érdeklődést és izgatottságot tükrözte.

A mesét követő beszélgetés során a tiszánánai előadások pozitív tapasztalatait bevonva, a gyermekek a papírszínház során megjelent képeket a meseszőnyegen időrendi sorrendbe rendezték, és a minden képről más gyermek mesélt. A játék során 23 gyermek teljes mértékben aktív volt, két gyermek inkább aktív volt.

Ezt követően a föld-víz-levegő nevű szókinccs-gyárapító játékot játszottam a gyermekekkel, majd elmondtuk közösen a heti versünket, és az általam készített filcből készült ábra segítségével felelevenítettük a víz körforgását.

A verselés-mesélés tevékenység során 22 fő teljes mértékben aktív volt, három fő inkább aktív volt.

3.7. Összegzés

Kutatási munkám, melyet a papírszínház módszerének bevonásával végeztem, két különböző helyszínen, Jászberényben és Tiszánánán zajlott.

A Tiszánánai Tündéerkert Óvodában papírszínház előadásokat tartottam, míg a Jászberényi Angyalkert Óvodában ezeket az előadásokat tevékenységbe ágyaztam, és egy komplex verselés-mesélés tevékenységet tartottam a gyermekeknek. Ennek oka, hogy a tiszánánai óvodában kevés idő állt rendelkezésemre egy teljes verselés-mesélés tevékenység megtartásához.

A papírszínház módszerének bevonása minden gyermeknek elnyerte a tetszését, jelentősen nagyobb motivációt jelentett számukra a képi megjelenítés az eszközök nélküli meséléshez képest. Azon gyermekek, akik nem, vagy csak ritkán kapcsolódnak be a verselés-mesélés

tevékenységbe, nem képesek figyelemmel végighallgatni egy éloszavas mesélést, a papírszínház módszerének köszönhetően leköthetőek voltak. Ilyen gyermekek mindkét csoportban voltak. A két csoport óvodapedagógusának véleménye egyértelműen az, hogy legalább 50 százalékkal érdeklődést keltőbb a papírszínház módszere a hétköznapi papírszínház nélküli meséléssel szemben. Az óvodapedagógusok kiemelték a látottak alapján, hogy fantasztikus hatást lehet elérni a módszerrel a különleges bánásmódot igénylő gyermekek körében, hiszen az esztétikus képek, a fakteret és az előadásmód, esetleges meghitt fények használata odavonzza a tekintetet és az érdeklődést, és rabul ejti a gyermekek figyelmét. A jászberényi óvodában, ahol a külső komplex szakmai gyakorlatomon három hétig minden nap én tartottam a verselés-mesélés tevékenységet, kialakítottam egy heti rutint, melyben törekedtem arra, hogy a gyermekek a papírszínházzal a hét közepén találkozzanak, amikor már illusztráció nélkül is hallották a mesét, és kialakult bennük egy saját belső kép, illetve azt sem szerettem volna, hogy a mindennapos papírszínházzal elvegyem az élmény varázsát. Véleményem szerint a tiszánánai óvodában sem sérült a gyermekek belső képalkotó képessége, ahol heti egy alkalommal meséltem, pusztán a mesék látványvilága miatt, hiszen a Csimota Könyvkiadó által kiadott papírszínház mesék nem oly mértékben kidolgozottak, hogy a gyermekek ne tudjanak a fantáziájukra is hagyatkozni a mesehallgatás alatt. Tapasztalataim alapján a látott képek inkább felerősítették a gyermekek képzelőerejét. A tiszánánai óvodapedagógus visszajelzése alapján voltak gyermekek, akik lerajzolták az előadás után a mese egyes szereplőit, nem feltétlenül tükrözve a papírszínház mesék képeit.

A papírszínház módszerével történő mesélés során az óvodapedagógusnak is szárnyalhat a fantáziája, hiszen egy papírszínház előadást számtalan módon lehet megtervezni. Segítségül lehet hívni bábozat, lehetőség van saját illusztrációk bevonására, de még a gyermekek is mesélhetnek saját mesét a csoport illusztrációi segítségével. Rengeteg lehetőség van a papírszínház felhasználására, melyeknek csak egy kis részét valószínűleg meg kutatásom során, véleményem szerint mégis minden alkalommal tudtam a módszerrel valami újat csempészni a gyermekek életébe. A papírszínház módszerének bevonásával hétről-hétre sikeres volt a gyermekek motivációja, sokszínűségének köszönhetően nem vált unalmassá több mesélés ellenére sem.

Számomra meglepő volt a papírszínház fogadtatása a gyermekek körében. Mindkét óvodai csoport valamennyi gyermeke izgatottan és lelkesen fogadta a számára új módszert, a tiszánánai gyermekeket mégis sokkal inkább lenyűgözte az ilyen formában történő mesélés.

Összevetve az egyéb tevékenységeken tapasztalt, illetve akár a kötetlen beszélgetés alkalmával megfigyelt magatartásukat, hatalmas különbségek voltak felfedezhetők. A csoportszobában a légkör is megváltozott, amint kinyílt a színház, a gyermekek tátott szájjal csak a mesére figyeltek. Véleményem szerint ennek oka lehet, hogy a gyermekek otthon kevés élőszavas mesélésben részesülnek, és emiatt az óvodai élőszavas mesélést unalmas tartják, nem vesznek részt aktívan benne. Ugyanakkor bevonva az esztétikus eszközöket, már ők is jobban azonosulnak a mesével, ráadásul az élőszavas mesélés varázsa is jelen van. A jászberényi óvodában a gyermekek szintén örömmel fogadták a színházat, figyelmüket lekötötte a mese, a tevékenység időtartama alatt motiváltak voltak. A két különleges bánásmódot igénylő gyermek szeme mindig felcsillant, amint meglátták a papírszínházat. Tapasztalataim alapján a jászberényi gyermekek többsége számára a papírszínházzal való mesélés volt a leginkább izgalmas. Úgy gondolom, ez azért lehet, mert számukra ez volt a valódi újdonság, hiszen ehhez hasonló élményben még nem volt részük.

Fontosnak tartottam a helyszínek kiválasztásánál, hogy annak ellenére, hogy szűk réteget fed le, mégis globális képet kapjak a gyermekek és szülők olvasási attitűdjéről azáltal, hogy ismertetem a hátrányos helyzetű és az ideális körülmények között élő gyermekek olvasóvá nevelésének folyamatát, és az ezzel kapcsolatos eredményeket. 2010-ben végeztek egy felmérést, mely során az óvodás gyermekek helyzetét vizsgálták, az adatokból megtudhatjuk, hogy két vármegyénkben 50,1-58,5 százalék, hat vármegyénkben 41,1-50 százalék azon óvodáskorú gyermekek aránya, akik hátrányos helyzetű családban nőnek fel (Hidas et al., 2012). A tiszánánai szülők között olyanok is akadnak, akik nem vagy csak nehezen tudnak olvasni aluliskolázottságukból adódóan. Természetesen ez a gyermekek mesékhez való kapcsolatán is megfigyelhető, illetve értelmi képességeik kibontakoztatásában is szerepet játszik. Ezen szélsőséges adatok miatt a kutatásom párhuzamosan zajlott, az eredményeket nem összesítve, hanem külön-külön értékelem.

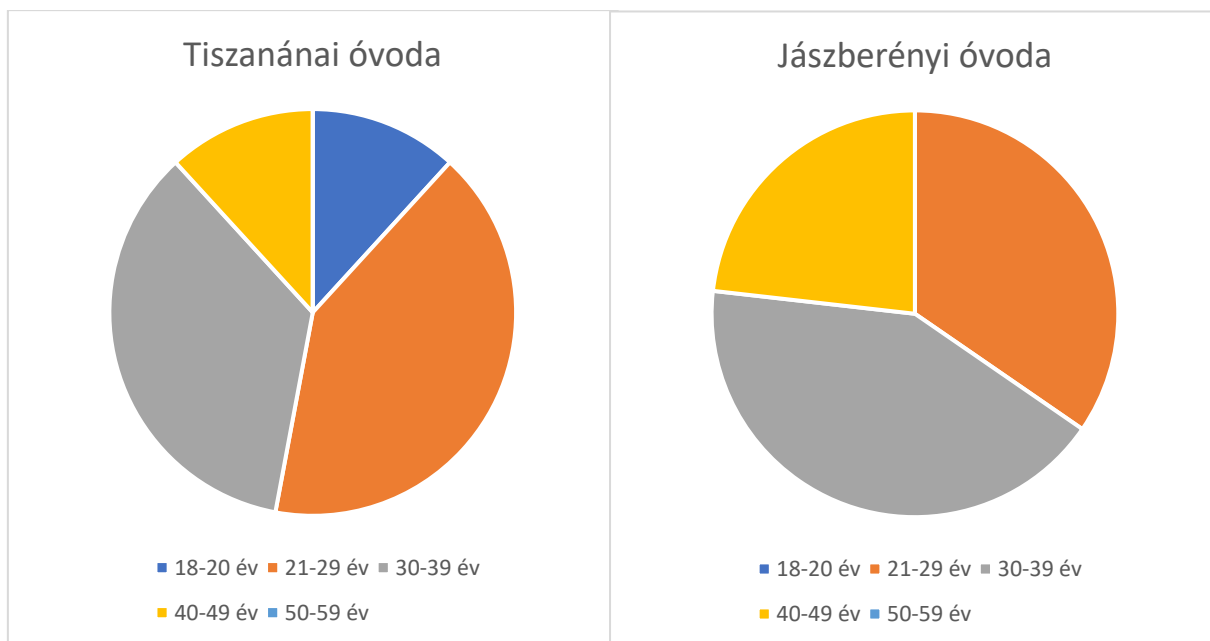
3.8. A kérdőíves kutatás eredményei a szülők körében

3.8.1. Demográfiai jellemzők

A kérdőíves kutatásomban 42 fő vett részt. A Tiszanánai Tündéerkert Óvoda 23 fős Pillangó csoportjából 17 szülőtől érkezett kitöltés. A Jászberényi Angyalkert Óvoda 29 fős Holdacska csoportjából 25 szülő töltötte ki a kérdőívet.

A nemek tekintetében a tiszánánai óvodában a kitöltők 94,1 százaléka nő, és mindössze 5,9 százaléka férfi. A jászberényi óvodában ennél magasabb volt az apukák aktivitása, itt a kitöltők 84,6 százaléka nő és 15,4 százaléka férfi.

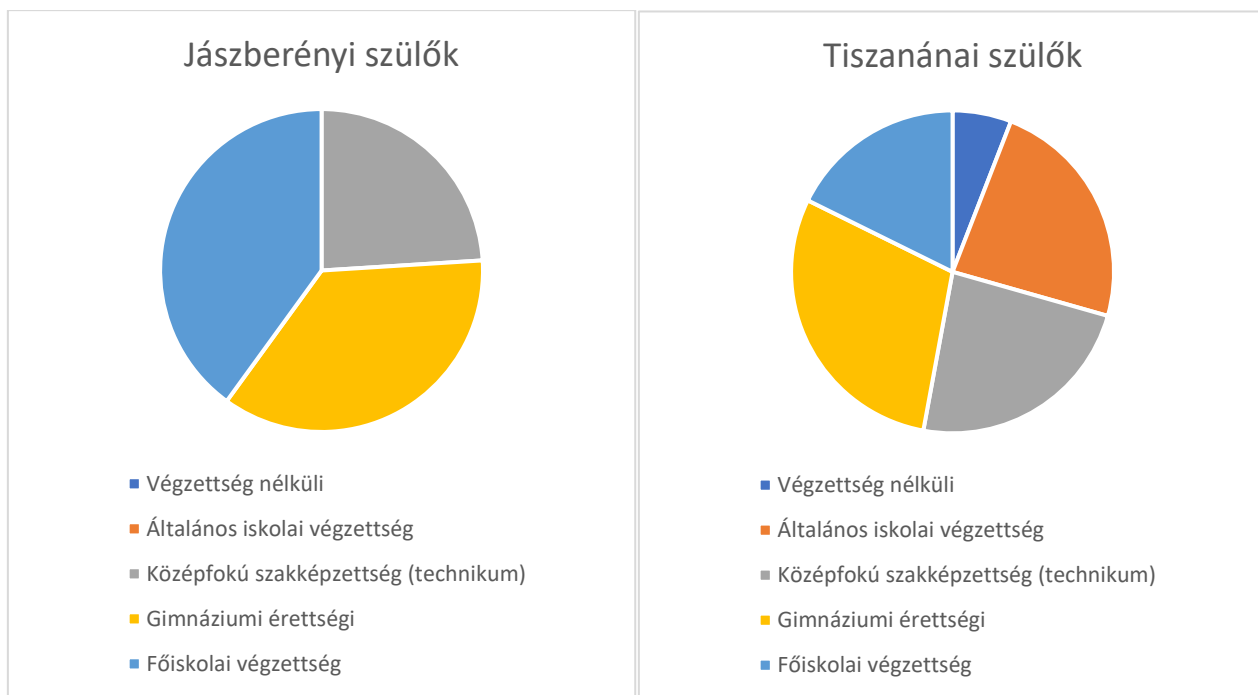
A korosztály esetében a tiszánánai óvodában a válaszadók 11,8 százaléka 18 és 20 év közötti, 41,2 százaléka 21-29 év közötti, 35,3 százaléka 30-39 év közötti és 11,8 százaléka 40-49 év közötti (2.ábra). A jászberényi óvodában a kitöltők 34,6 százaléka 21-29 év közötti, 42,2 százaléka 30-39 év közötti, 23,2 százaléka 40-49 év közötti (3.ábra). Az adatokat tekintve egyértelműen láthatjuk, hogy a tiszánánai szülők többségbe hamarabb vállalt gyermeket a jászberényi szülőkhöz képest. A tiszánánai szülők között a 18-29 év közötti szülők vannak túlsúlyban, a jászberényi szülők pedig inkább a 30-39 éves kor kategóriába tartoznak. Ezen különbségek hátterében állhatnak kulturális okok is, hiszen a tiszánánai óvodában a szülők több, mint 50 százaléka roma származású. Durst (2001) egy észak-magyarországi kis faluban kutatta a romák gyermekvállalással kapcsolatos attitűdjét. Arra a következtetésre jutott, hogy a szülői törekvések ellenére növekszik a gyermekvállalás a 18 évnél fiatalabb hölgyek esetében (Durst, 2001).

2. ábra: Szülők életkora

3. ábra: Szülők életkora

Fontosnak tartottam, hogy felmérjem a szülők iskolai végzettségét is, hiszen ez az adat is meghatározó lehet a gyermekek és szülők olvasási attitűdjének vizsgálata során. A tiszánánai óvodában a kitöltők 5,9 százaléka végzettség nélküli, 23,5 százaléka általános iskolai, 23,5 százaléka középfokú szakképzettséggel (technikum), 29,4 százaléka gimnáziumi érettségivel, 17,7 százaléka főiskolai végzettséggel rendelkezik (5.ábra). A jászberényi óvodában a kitöltők 36 százaléka gimnáziumi érettségivel rendelkezik, 24 százaléka középfokú szakképzettséggel, 40 százaléka pedig főiskolai, egyetemi végzettséggel (4.ábra). A két csoport végzettségi szintjében lényeges eltéréseket láthatunk. A jászberényi Holdacska csoport gyermekeinek szülei között nem volt olyan szülő, aki végzettség nélküli vagy általános iskolai végzettségű lenne, míg a tiszánánai óvodában a szülők 29,4 százaléka tartozik ezen kategóriák valamelyikéhez, emellett a főiskolai, egyetemi végzettségi szint között is jelentős eltérések mutatkoznak a városi és vidéki intézmény között.

4. ábra: Szülők iskolai végzettsége

5. ábra: Szülők iskolai végzettsége

Korcsoport szerint egységes volt a tiszánánai és jászberényi vizsgált gyermekek életkora, hiszen homogén csoportok lévén valamennyi gyermek 5-6 éves.

Demográfiai szempontból a testvérek számát is figyelembe vettem, így átfogóbb képet kaptam a gyermekek családmmodelljéről. A tiszánánai óvodában a három gyermekes családok vannak a legnagyobb számban. A jászberényi óvodában a testvér nélküliek és az egy testvérrel rendelkező gyermekek vannak többségben. Érdekeség, hogy a vidéki és városi óvodában is vannak olyan szülők, akiknek négy gyermekük van, illetve a vidéki óvodában egy családban ötnél több gyermeket nevelnek.

3.8.2. Szülők olvasási szokásainak vizsgálata

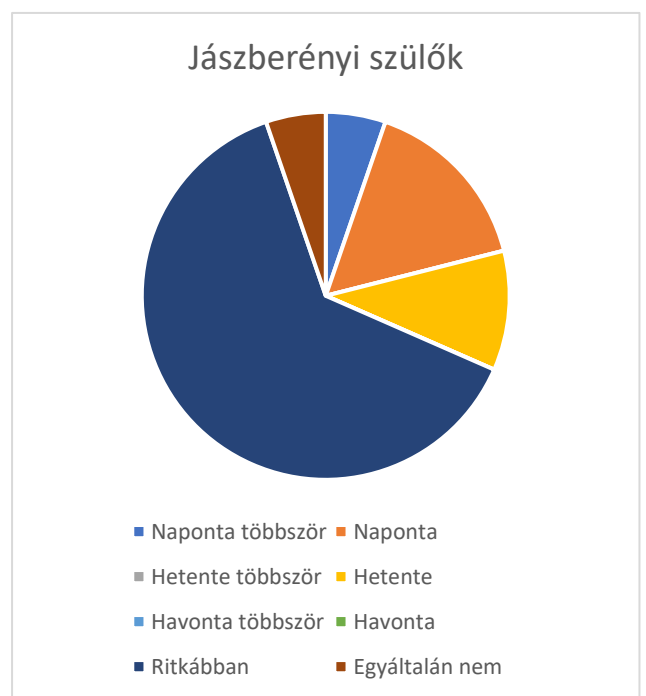
Kérdőíves kutatásom során fontosnak tartottam, hogy a szülők olvasási attitűdjéről, olvasási szokásairól is képet kapjak, hiszen meggyőződésem, hogy a szülők olvasási attitűdjéről látott példa nagy mértékben meghatározza a gyermekek olvasóvá válását.

A vidéki óvodában a válaszadók 47,1 százaléka egyáltalán nem olvas nyomtatott könyveket, 35,3 százaléka ritkán olvas, és mindössze a kitöltő szülők 17,6 százaléka válaszolta azt, hogy naponta olvas (7.ábra). Az elektronikus könyvek sem örvendenek nagy népszerűségnek, a válaszadók 64,7 százaléka egyáltalán nem, 29,5 százaléka ritkábban, 5,9 százaléka naponta

olvas. A városi óvodában ennél valamelyest biztatóbb a helyzet. A szülők 4 százaléka naponta többször, 12 százaléka naponta, 8 százaléka hetente, 48 százaléka ritkábban, és 4 százaléka válaszolta azt, hogy egyáltalán nem olvas nyomtatott könyveket (8.ábra). Elektronikus könyvet a városi szülők 4 százaléka olvas hetente többször, 8 százaléka hetente, 8 százaléka havonta, 44 százaléka ritkábban és 36 százaléka egyáltalán nem. Annak ellenére, hogy a digitalizáció világában élünk, láthatjuk, hogy településtől függetlenül az olvasni vágyók még mindig a nyomtatott könyveket preferálják a digitális eszközön való könyvolvasással szemben.

7. ábra: Nyomtatott könyvolvasási szokások

8. ábra: Nyomtatott könyvolvasási szokások

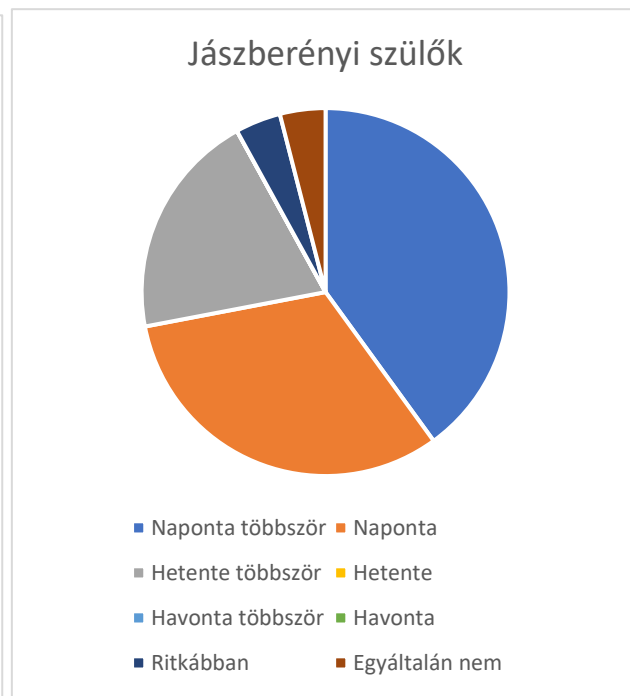
Újságot a vidéki szülők 11,8 százaléka naponta, 5,9 százaléka hetente többször, 11,8 százaléka hetente, 19,4 százaléka ritkábban, és 41,2 százaléka pedig egyáltalán nem olvas. Újságokat a városi szülők 12 százaléka havonta többször, 16 százaléka havonta, 18 százaléka ritkábban, 54 százaléka egyáltalán nem olvas. Az adatokból megmutatkozik, hogy bár sem a városi, sem a vidéki óvoda olvasási szokásai nem adnak okot örömmre, a városi óvodában lévő szülők egyértelműen többet olvasnak, akár nyomtatott, akár elektronikus könyvekről van szó. A vidéki óvodások szülei ezzel szemben több újságot olvasnak a városi óvoda kitöltői mellett. Egy szülővel való beszélgetésem rávilágított arra, hogy ennek oka lehet, hogy Tiszanána községben még inkább népszerű a hagyományos média a városi régiókkal szemben, és elterjedtebbek a helyi újságok.

Az olvasási szokásokba a mai modern világunkban már beletartozik az internetes weboldalak és közösségi oldalak olvasgatása is, sőt az adatok azt tükrözik, hogy a szülők legnagyobb része ezeken a felületeken olvas a leggyakrabban. A tiszánánai szülők 5,9 százaléka naponta többször, 17,6 százaléka naponta, 23,5 százaléka hetente többször, 5,9 százaléka hetente, 11,8 százaléka havonta többször, 17,6 százaléka havonta olvas internetes weboldalakat, az egyáltalán nem opciót senki nem jelölte. A jászberényi szülők 24 százaléka naponta többször, 20 százaléka naponta, 8 százaléka hetente többször, 20 százaléka hetente, 20 százaléka havonta többször, 4 százaléka ritkábban, és 4 százaléka egyáltalán nem olvas internetes weboldalakat. A kapott adatokból láthatjuk, hogy az eddigi olvasási szokásokat vizsgálva az internetes weboldalak sokkal nagyobb népszerűségnek örvendenek a nyomtatott vagy elektronikus könyvekkel, újságokkal szemben.

A közösségi oldalak olvasásának rendszerességét tekintve a vidéki szülők két lehetőséget jelöltek, a kitöltők 47,2 százaléka naponta többször, 35,3 százaléka naponta olvas közösségi oldalakat és 17,7 százaléka hetente többször (9.ábra). A városi szülők 40 százaléka naponta többször, 32 százaléka naponta, 20 százaléka hetente többször, 4 százaléka ritkábban és 4 százaléka egyáltalán nem olvas közösségi oldalakat (10. oldal). Egyértelműen látható a könyvek és közösségi oldalak olvasása közötti különbség a kapott eredmények birtokában a közösségi oldalak javára. A közösségi oldalak olvasása tekintetében a vidéki szülők rendszeresebben olvasnak ilyen felületeken, mint a városi óvodába járó gyermekek szülei.

9. ábra: Közöségi oldalak olvasásának gyakorisága

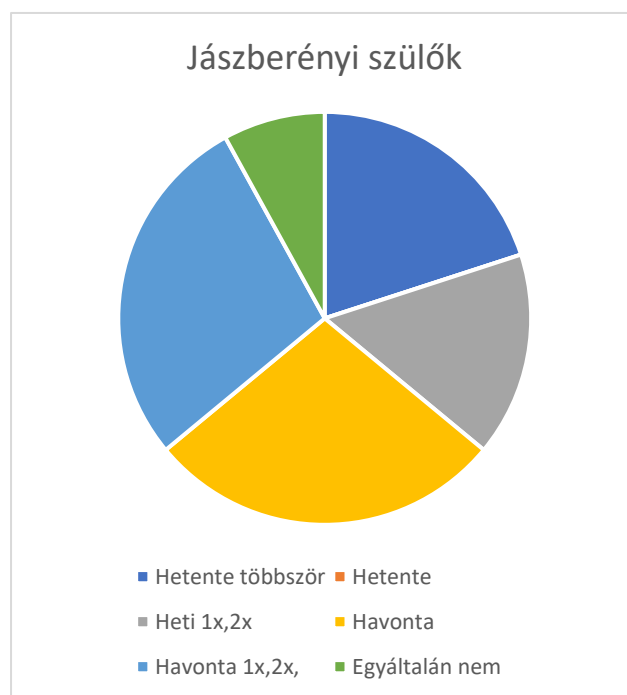

10. ábra: Közöségi oldalak olvasásának gyakorisága

A mai rohanó világban fontosnak tartottam, hogy megkérdezzem a szülőktől, hogy milyen rendszerességgel olvasnak élményszerzés céljából. A vidéki óvodában a megkérdezett szülők 11,8 százaléka hetente többször, 5-9 százaléka hetente egyszer-kétszer, 5,9 százaléka havonta, 23,5 százaléka havonta egyszer-kétszer, 52,9 százaléka pedig egyáltalán nem (11.ábra). A városi óvoda értékei ennél pozitívabb képet mutatnak. A szülők 20 százaléka hetente többször, 16 százaléka hetente egyszer-kétszer, 28 százaléka havonta, szintén 28 százaléka havonta egyszer-kétszer, és mindössze 8 százaléka válaszolta azt, hogy egyáltalán nem olvas élményszerzés céljából (12.ábra). Szembetűnő különbség a vidéki és városi óvoda egyáltalán nem olvasók aránya közötti különbség. A nagy különbség az iskolai végzettséggel is összefügghet, hiszen azon szülők, akiknek nincs végzettsége vagy csak általános iskolai végzettséggel rendelkeznek, feltételezhető, hogy nem sajátították el az olvasás örömét iskoláskorban. Emellett az alacsonyabb iskolai végzettség sok esetben fizikai munkával, esetleg több műszakos gyári munkával párosul. A tiszánánai csoport óvodapedagógusától megtudtam, hogy a gyermekek egy nagyobb részének közmunkásként, illetve gyári munkásként, fizikai munkásként dolgoznak a szülei, így ez is indokolja, hogy élményszerzés céljából nem jut energia az olvasásra a megterhelő fizikai munka mellett.

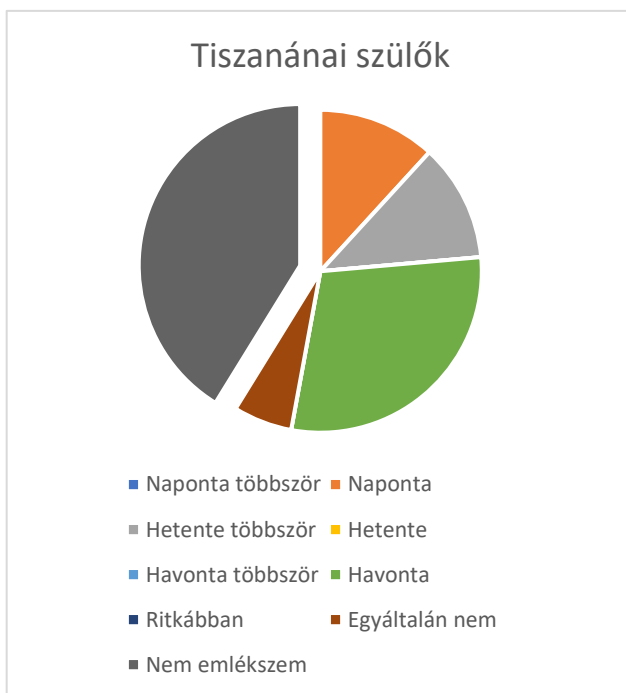

11. ábra: Élményszerzés céljából olvasó szülők

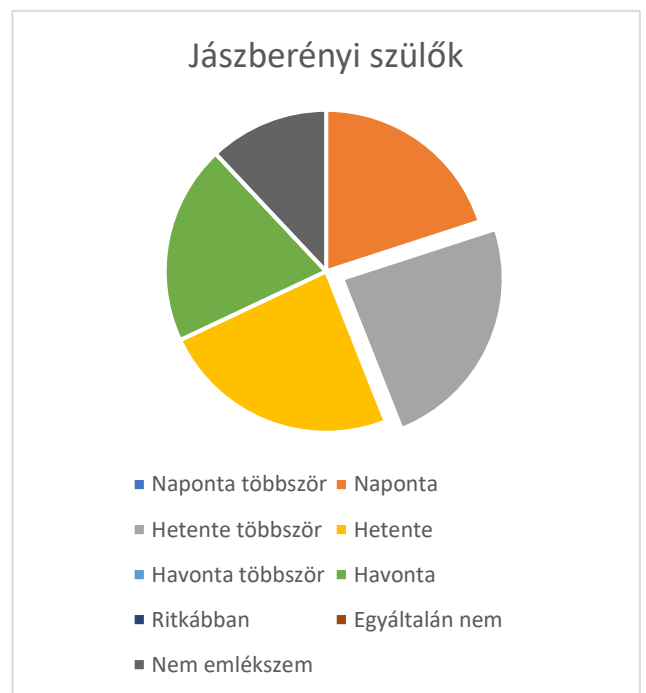

12. ábra: Élményszerzés céljából olvasó szülők

Fontosnak tartottam, hogy megkérdezzem a szülőket arról, hogy gyermekkorukban milyen gyakran olvastak nekik mesét, hiszen a gyermekkorban tapasztalt meseolvasási szokások megalapozzák a felnőttkori olvasási attitűdöt. A megkérdezett tiszánánai szülők 11,8 százalékanak naponta, 11,8 százalékanak hetente többször, 29,3 százalékanak havonta, 5,9 százalékanak egyáltalán nem meséltek, a válaszadók 41,2 százaléka nem emlékezett erre az adatra (13.ábra). A jászberényi szülők 20 százalékanak naponta, 24 százalékanak hetente többször, 24 százalékanak hetente, 20 százalékanak havonta meséltek, 12 százalék pedig nem emlékszik. Az adatokból látjuk, hogy a jászberényi szülőknek, akiknél az olvasási szokások tekintetében is jelentős pozitív eltérés volt a tiszánánai szülőkhöz képest, több mesélési élményben volt részük kisgyermekkoruktól, mint a vidéki szülőknek (14.ábra).

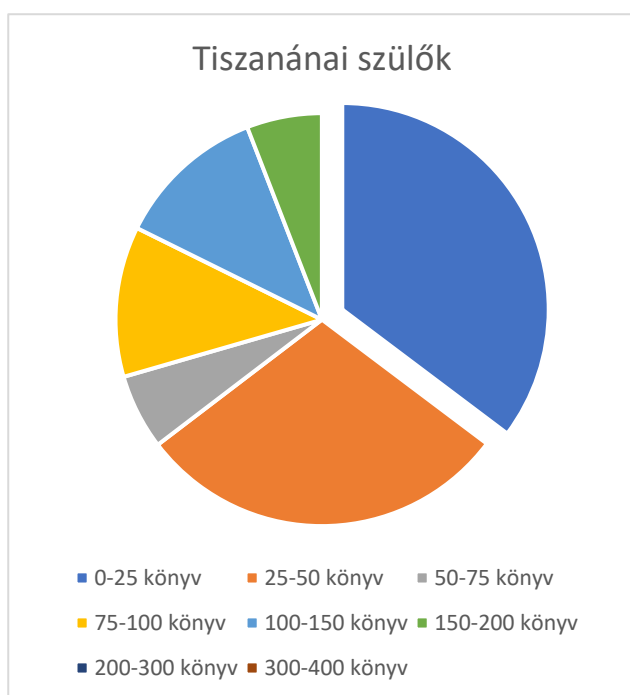
13. ábra: Szülők mesélési élményeinek gyakorisága

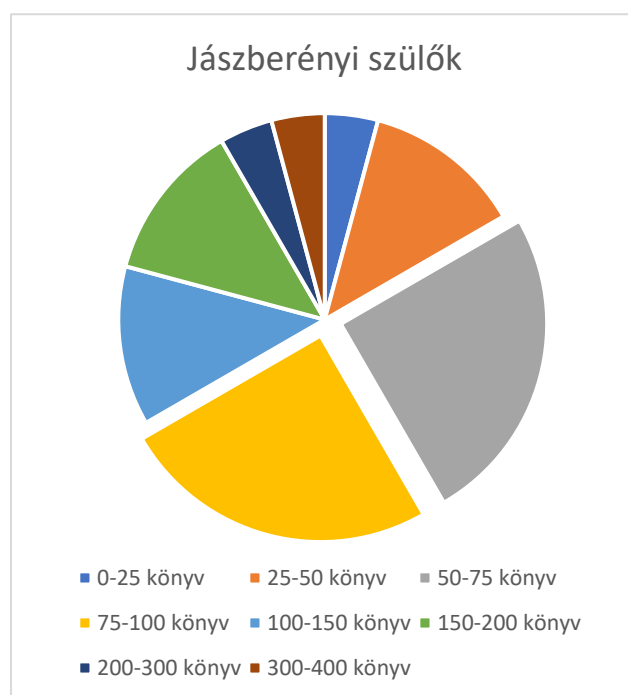
14. ábra: Szülők mesélési élményeinek gyakorisága

A tiszánánai óvodába járó gyermekek szüleinek 35,3 százaléka szerint 0-25 könyv található otthonukban, 29,4 százalék szerint 25-50, 5,9 százalék szerint 50-75, 11,8 százalékanál 75-100, szintén 11,8 százaléka a szülőknek azt nyilatkozta, hogy 100-150 található háztartásukban és 5,9 százalékanál a válaszadóknak pedig 150-200 könyv van (15.ábra). Az imént ismertetett adatoktól nagy mértékben eltér a jászberényi óvodában járó gyerekek szülei által kitöltött kérdőív által kapott eredmény, melyben a szülők 4 százaléka nyilatkozta azt, hogy otthonában 0-25 könyv található, 12 százalék szerint 25-50, 24 százalék szerint 50-

75, a kérdezett szülők 24 százalékánál 75-100, 12 százalékánál 100-150, ugyancsak 12 százalékánál 150-200 könyv található, 4 százaléka válaszolta, hogy 200-300, és a válaszadók 8 százalékának otthonában 300-400 könyv található meg. Láthatjuk, hogy a jászberényi szülők otthonában jelentősen több könyv megtalálható (16.ábra). A tiszánánai szülők 64,7 százalékának 50 vagy annál kevesebb könyv található meg a háztartásában, a jászberényi válaszadók 74 százalékának ennél több könyve van. Ennek a különbségnek az oka a szülők iskolai végzettségével is összefügghet.

15. ábra: Háztartásban megtalálható könyvek száma

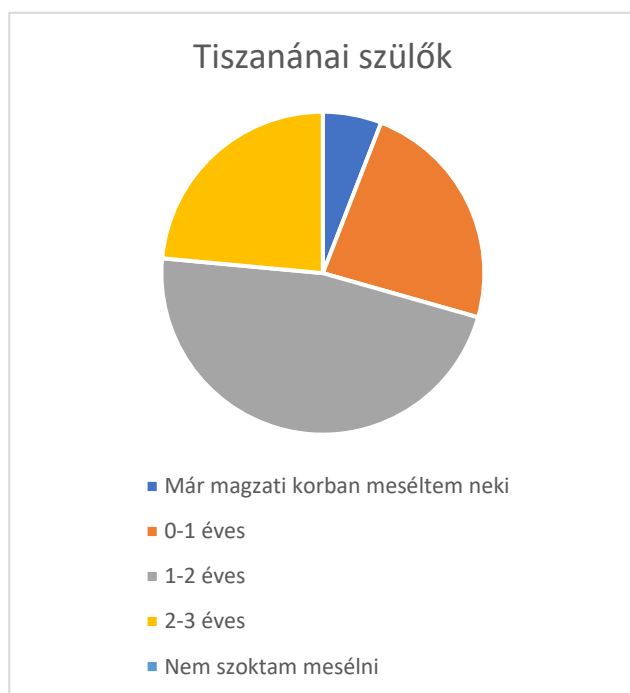
16. ábra: Háztartásban megtalálható könyvek száma

Lényegesnek tartottam, hogy miután megkérdeztem a szülőktől az otthonukban tartott könyvek számát, kitérjek arra, hogy ebből megközelítőleg mennyi a gyermekkönyv. A vidéki óvodába járók szüleinek 5,9 százalékánál 0-10 könyv található, 35,3 százalékánál 10-20, 23,6 százalékánál 30-40, 17,6 százalékánál 40-50, 17,7 százalékánál 50-60 gyermekkönyv található. A városi óvodába járó gyermekek szüleinél más arányok születtek, ez természetesen magyarázható azzal is, hogy a háztartásban átlagosan több könyv található meg a jászberényi szülők körében. A válaszadók között nem volt olyan szülő, aki azt jelölte volna, hogy mindössze 0-10 könyv található meg otthonában, a jászberényi szülők 8 százaléka szerint 10-20 darab, 16 százalék szerint 30-40 darab, 20 százalék szerint 40-50

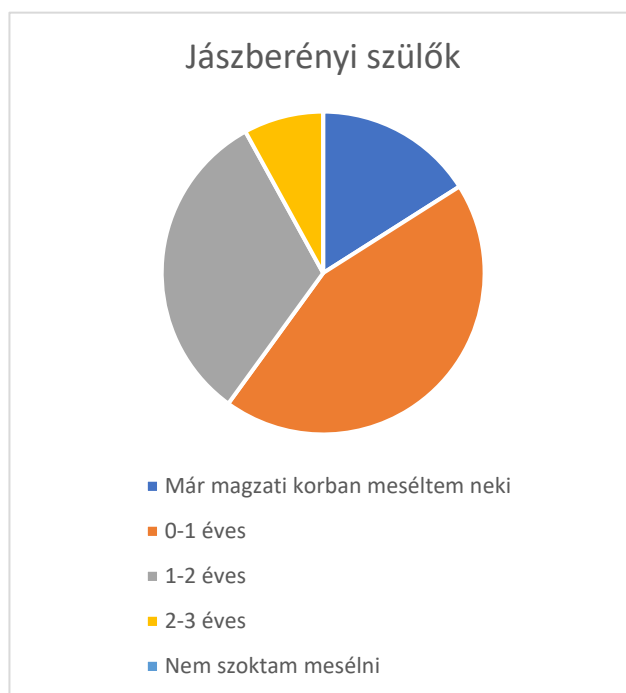
darab, 16 százalék szerint 50-60 darab, 12 százalék szerint 60-70 darab, 12 százalékuk szerint 70-80 darab és 16 százalék szerint 80-90 gyermekkönyv található a háztartásban.

3.8.3. A mesehallgatási szokások és a gyermekek olvasási attitűdjének vizsgálata

Kutatásomban vizsgáltam, hogy mikor kezdtek el a szülők mesélni gyermekeiknek. A már magzati kortól mesét olvasó szülők a városi óvodában 16 százalékot képviselnek, a vidéki óvodában az arányuk 5,9 százalék. A tiszánánai szülők 23,6 százaléka 0-1 éves kor között mesélt először gyermekének, a jászberényi szülők 44 százaléka kezdte ebben az időszakban a mesélést. 1-2 éves kor között a tiszánánai megkérdezettek 47,2 százaléka, a jászberényi megkérdezettek 32 százaléka kezdett mesélni. 2-3 éves kor között a tiszánánai válaszadók 23,6 százaléka, a jászberényi válaszadók 8 százaléka kezdett mesélni (17.ábra). Az adatokból láthatjuk, hogy a jászberényi szülők átlagosan hamarabb kezdtek mesélni gyermekeiknek (18.ábra). Számomra elszomorító a kapott adat, hiszen nagyon fontos lenne, hogy az édesanya már magzati korban dallamosan, az élıszavas mese varázsával élıjen gyermeke felé, különösen elszomorító, hogy vannak szülők, akik 2-3 éves korban meséltek először gyermeküknek.

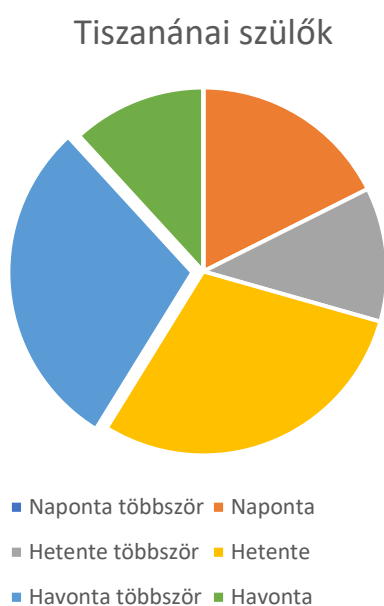
17. ábra: A gyermek első mesélési élményének ideje

18. ábra: A gyermek első mesélési élményének ideje

Fogalmaztam meg kérdést arra vonatkozóan is, hogy milyen gyakran olvasnak a szülők a gyermekeiknek. Naponta többször a tiszánánai válaszadók 5,9 százaléka mesél gyermekének, a jászberényi adatok szerint ez 4 százalékos. Naponta a tiszánánaiak 23,4 százaléka mesél, a jászberényiek 52 százaléka. A tiszánánai válaszadók egy része a kitöltés során hozzátette, hogy ennek oka az időhiány. Hetente többször a tiszánánai válaszadók 17,6 százaléka mesél, a jászberényiek 20 százaléka. Hetente a tiszánánai szülők 23,6 százaléka, a jászberényi szülők 20 százaléka mesél. Havonta a jászberényi szülők 4 százaléka mesél, a tiszánánaiak közül ez a szám sajnos több 17,7 százalékos. Ennél ritkábban a tiszánánai szülők 11,8 százaléka mesél. Ahogy a szülők gyermekkori olvasási élményeinek a vizsgálata során, itt is pozitívabb visszajelzéseket adtak a jászberényi szülők. A szülők saját olvasási attitűdjüket adják át gyermekeiknek is, illetve a gyermekkorukban látott mintát követik.

Fontosnak tartottam megvizsgálni, hogy a gyermekek mennyire igénylik, hogy mesét olvasson nekik a szülő. Egy jászberényi szülő gyermeke naponta többször igényli, hogy mesét olvassanak neki. Naponta igényli a vidéki óvodába járó gyermekek 17,6 százaléka, a jászberényi óvoda gyermekeinek 40 százaléka. Hetente többször igényli a vidéki óvoda gyermekeinek 11,8 százaléka, a városi óvoda gyermekeinek 28 százaléka. Hetente igényli a tiszánánai szülők elmondása alapján a gyermekek 29,4 százaléka, a jászberényi gyermekek 24 százaléka. Havonta többször igényli a tiszánánai gyermekek 29,4 százaléka. A meseolvasást mindössze havonta igényli a vidéki gyermekek 11,8 százaléka és a jászberényi

20. ábra: Gyermekek igénye meseolvasásra

19. ábra: Gyermekek igénye meseolvasásra

megkérdezett gyermekek 4 százaléka. A gyermekek mesehallgatási kedvét jelentősen meghatározza a szülők olvasási attitűdje és az olvasáshoz való viszonya, véleményem szerint ezért lett ennek a kérdésnek az eredménye is kedvezőbb a jászberényi óvoda esetében (20.ábra). Míg a jászberényi gyermekek átlagosan naponta igénylik a mesélést, a vidéki gyermekek hetente (19.ábra).

Ha a szülő nem szoktatta a gyermeket a mesék szeretetéhez, és az első meséléssel évekig várt, nehezen kompenzálható pusztán az óvodai nevelés keretei között ez a hátrány, melyet a gyermek szenvedett.

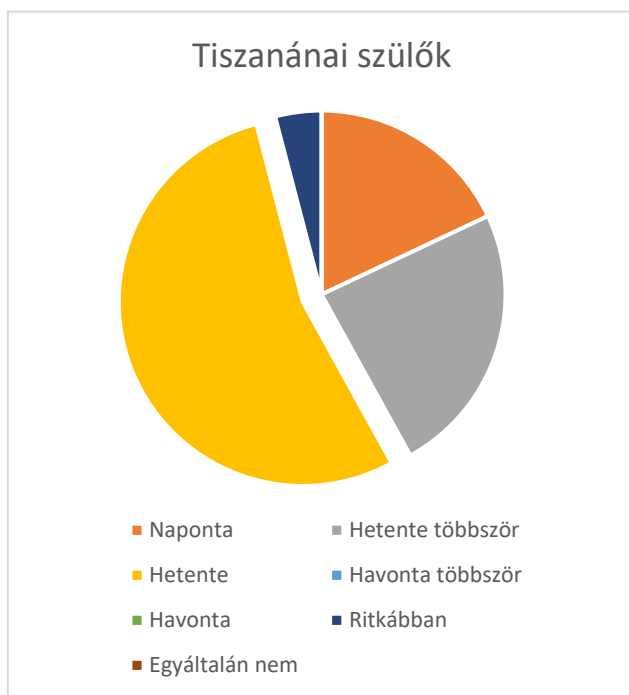
Egy-egy mesélés időtartamára vonatkozóan is tettem fel kérdést a szülők számára. Egy jászberényi szülő 10 percet jelölt meg. 15 percet tölt meséléssel a jászberényi válaszadók 32 százaléka és a tiszánánaiak 35,4 százaléka. 20 percet jelölt meg a jászberényiek 24 százaléka és a tiszánánaiak 35,4 százaléka. 30 percet mesél a jászberényiek 36 százaléka, a tiszánánaiak 29,5 százaléka. 45 percet jelölt meg a jászberényi szülők 4 százaléka. A mesélési idő tekintetében nem voltak jelentős eltérések a két település között. Érdekesség, hogy egy jászberényi szülő 45 perc mesélési időt jelölt, mely egy verselés-mesélés tevékenység időtartamával közel azonos.

A gyermekek három legkedveltebb mesetípusa településtől függetlenül a kérdőívből kiderült, hogy egyértelműen az állatmese, a gyerekszereplős mese és a tündérmese. A szülők több mesetípus közül is választhattak. A vidéki óvodába járó gyermekek szüleinek 94,1 százaléka, a jászberényi szülőknek pedig a 84 százaléka jelölte az állatmesét. A tündérmesét a tiszánánai szülők 70,6 százaléka jelölte, a jászberényi szülők 92 százaléka. Ezek mellett a népmesék is népszerűek voltak, a tiszánánai szülők 47,1 a jászberényi szülők 72 százaléka választotta kedvelt mesetípusnak. Emellett meglepő eredmény volt, hogy a verses mesének a vidéki óvodában nagy sikere van, 41,2 százaléka választotta, míg a városi óvodában ez 18 százalék volt.

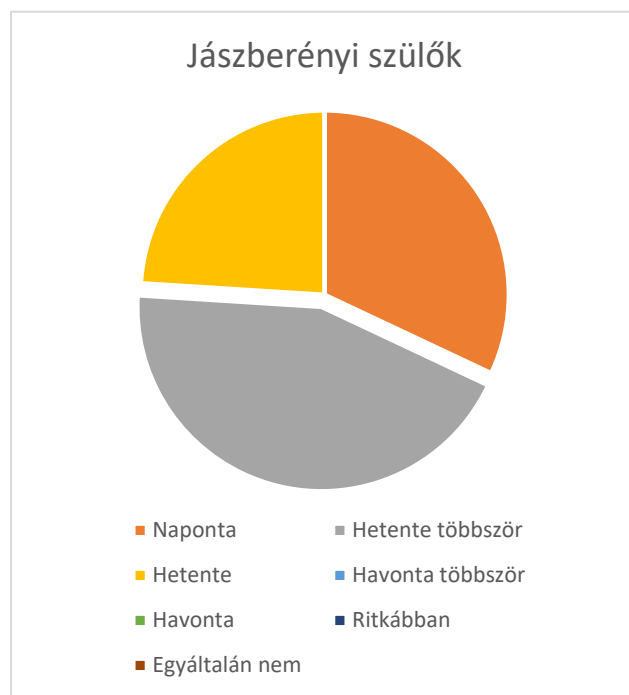
Kérdőívemben érdeklődtem, hogy megjelenik-e a gyermekek játékában a látott/hallott mese. Mind a városi, mind a vidéki óvodában egybehangzó statisztikai eredményeket kaptam. A vidéki óvodában a szülőknek 94,4 százaléka válaszolta azt, hogy megjelenik gyermeke játékában, a városi óvodában is hasonlóan magas százalék született, a szülők 92 százaléka állította, hogy megjelenik a hallott/látott mese gyermeke játékában.

Kutatásom során fontosnak találtam, hogy megtudjam azt, hogy a gyermekeknek mennyire okoz maradandó élményt az óvodai verselés-mesélés tevékenység, mennyire osztják meg

élményeiket a szülőkkel. Az eredményeik biztatóak. A kérdésre, miszerint szokott-e mesélni a gyermek az óvodai verselés-mesélés tevékenységről, a vidéki óvodában a válaszadók 94,1 százaléka nyilatkozta azt, hogy szokott, a városi óvodában ez 100 százalék. Ehhez kapcsolódik a következő kérdés, melyben azt szerettem volna megtudni, hogy a gyermekek milyen rendszerességgel mesélnek óvodai verselés-mesélés élményeiről. Naponta mesél a tiszánánai óvodába járók 17,7 százaléka, a városi óvodában járók 32 százaléka. Hetente többször mesél a verselés-mesélés tevékenység élményéről a tiszánánai óvoda 23,6 százaléka, a jászberényi óvoda 44 százaléka. Hetente mesél a vidéki szülők gyermekeinek 53,1 százaléka, a városi gyermekek 24 százaléka. Egy tiszánánai szülő jelölte a ritkábban lehetőséget. Mindkét település gyermekei rendszeresen mesélnek óvodai verselés-mesélés élményeiről, az eredmények azt mutatják, hogy a jászberényi gyermekek rendszeresebben, mint a tiszánánai gyermekek (21. ábra, 22. ábra).

21. ábra: Milyen rendszeresen mesélnek a gyermekek az óvodai verselés-mesélés tevékenységről

22. ábra: Milyen rendszeresen mesélnek a gyermekek az óvodai verselés-mesélés tevékenységről

Vizsgálandó kérdéseim között szerepelt, hogy mennyire fontosak a gyermekeknek a vizuális ingerek, így ehhez kapcsolódó kérdéseket is fogalmaztam meg a kérdőívemben. Arra vonatkozóan, hogy a mesehallgatás során a gyermek az illusztrált vagy az illusztráció nélküli könyveket preferálja, a tiszánánai és jászberényi szülők teljes mértékben egy véleményen voltak, a szülők 100 százaléka azt válaszolta, hogy az illusztrált könyveket helyezi előtérbe

gyermeke mesehallgatás során is. A következő kérdéssel szintén a vizuális ingerek fontosságát vizsgáltam az otthoni előszavas mesélés tekintetében. A vidéki óvodából kapott válaszok alapján itt is egyértelmű statisztikát láthatunk, a válaszadók 100 százaléka mondta azt, hogy gyermeke igényli a vizuális ingereket előszavas mesélés során (23.ábra). A városi óvodába járó gyermekek szüleinek válaszai megosztóbbak voltak, a szülők 88 százaléka szerint igényli gyermeke a vizuális ingereket az előszavas mesélés során (24. ábra).

23. ábra: Gyermekek igénye a vizuális ingerekre előszavas mesélés során

24. ábra: Gyermekek igénye a vizuális ingerekre előszavas mesélés során

Egy 1-5-ig terjedő skálával kívántam felmérni, hogy mennyire igénylik a gyermekek a vizuális élményeket. (1: egyáltalán nem; 5: teljes mértékben) Teljes mértékben igényli a vizuális ingereket a tiszanánai gyermekek 88,5 százaléka, a jászberényi gyermekek 52 százaléka. Inkább igényli a tiszanánai gyermekek 11,5 százaléka, a jászberényi gyermekek 40 százaléka. Közepesen igényli a jászberényi gyermekek 8 százaléka. A vizuális ingerek fontosságának tekintetében az adatok alapján kijelenthető, hogy a gyermekek egyértelműen igénylik a vizuális ingereket. Nem volt olyan szülő, aki azt a választ adta volna, hogy egyáltalán nem vagy inkább nem igényli gyermeke a vizuális ingereket, így a kapott adatokból egyértelműen kijelenthető, hogy az óvodáskorú gyermekek számára meghatározóak a vizuális ingerek, és jellemzően igénylik őket a mesehallgatás során is.

Az olvasóvá nevelés megalapozását vizsgálva elengedhetetlen a gyermekek könyvtárlátogatási szokásainak elemzése, így arról kérdeztem a szülőket, hogy gyermekük tagja-e valamelyik könyvtárnak. A vidéki óvodába járó gyermekek szüleinek 35,4 százaléka és a jászberényi szülők 84 százaléka válaszolta azt, hogy gyermekük tagja valamelyik könyvtárnak. A jászberényi adatok biztatóak, ennek oka lehet a helyi gyermekkönyvtár aktivitása és széles programkínálata, illetve az óvodai nevelés keretében zajló könyvtárlátogatások (26.ábra).

25. ábra: Könyvtári tagság a gyermekek körében

26. ábra: Könyvtári tagság a gyermekek körében

Fontosnak tartottam megkérdezni a szülőket arról, hogy milyen rendszerességgel járnak könyvtárba gyermekükkel. Hetente jár könyvtárba a vidéki óvodába járó gyermekek 11,8 százaléka és a városi gyermekek 16 százaléka. Havonta jár a jászberényi gyermekek 64 százaléka és a tiszanánai gyermekek 17,7 százaléka. Negyedévente jár a jászberényi gyermekek 20 százaléka, a vidéki óvodában ezt a választ senki nem jelölte. Egy tiszanánai válaszadó jelölte, hogy félévente járnak könyvtárba. Az adatokból láthatjuk, hogy rendszeresség szempontjából leggyakrabban havi rendszerességgel látogatnak el a jászberényi gyermekek, a vidéki óvodában megoszlik a gyermekek könyvtárlátogatási rendszeressége.

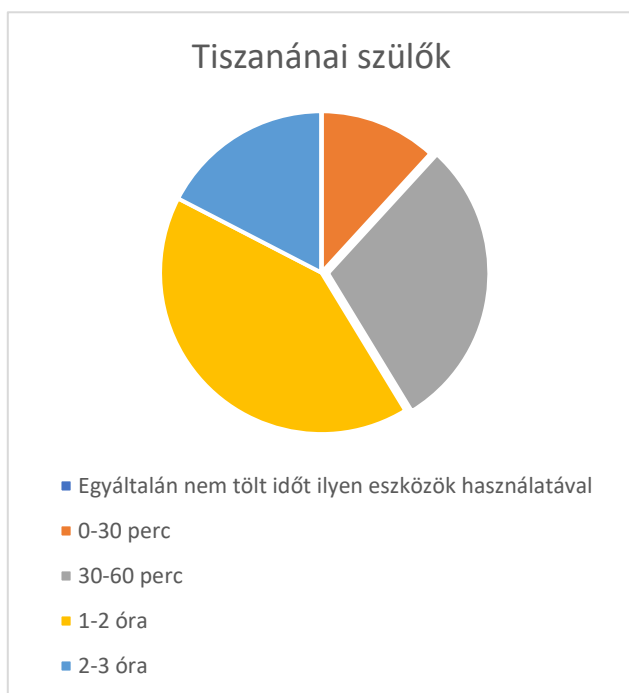
Mindkét csoportban rendszeresen tartottam papírszínház előadásokat a gyermekeknek. Így fontosnak tartottam, hogy vizsgáljam a papírszínház módszer ismertségét a szülők körében. A vidéki és városi óvodába járó gyermekek szüleinek túlnyomó többsége nem ismerte a módszert. Mindössze a jászberényi szülők 30 százaléka és a tiszanánai szülők 17,7 százaléka

ismerte és hallott a módszerről korábban. Kérdőívemben fogalmaztam meg kérdést, melyből megtudhattam, hogy a gyermekek otthonukban meséltek-e az óvodai papírszínház előadásokról. Öröömre szolgált, hogy a jászberényi válaszadók 100 százaléka és a tiszánánai válaszadók 88,5 százaléka igennel válaszolt. Véleményem szerint ez az adat bizonyítja, hogy az élőszavas mesélés melletti vizuális inger jobban felkelti a gyermekek érdeklődését és maradandó élményt nyújt számukra. Azon szülők számára, akik igennel válaszoltak, megfogalmaztam egy olyan kérdést, melyből megtudhattam, hogy hogyan viszonyult a gyermek ezekhez a papírszínház előadásokhoz. A vidéki és a városi óvodában is egyértelmű eredmény született, mindkét településen a szülők 100 százaléka azt válaszolta, hogy gyermeke pozitívan viszonyult a módszerhez.

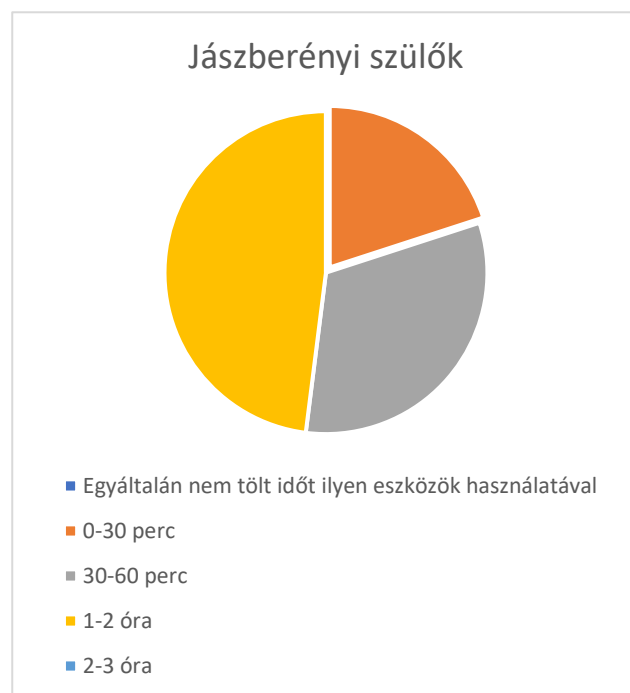
3.8.4. Médiahasználat, médiatudatosság

A következő kérdéseimmel arra szerettem volna választ kapni, hogy a gyermekek mennyi időt töltenek digitális eszközhasználattal. Az első kérdésem az volt, hogy a gyermekek egy hétköznapi napon mennyi időt töltenek digitális eszközök használatával. 0-30 percet tölt a jászberényi gyermekek 20 százaléka digitális eszközök használatával és a tiszánánai gyermekek 11,8 százaléka. A jászberényi válaszadók 32 százaléka és a tiszánánai válaszadók 29,5 százaléka szerint gyermeke 30-60 percet tölt médiahasználattal. A tiszánánai óvodába járók szüleinek 35,4 százaléka, míg a jászberényi válaszadók 48 százaléka szerint egy-két órát tölt gyermeke a képernyő előtt. A tiszánánai válaszok alapján két-három órát a gyermekek 17,7 százaléka tölt digitális eszközhasználattal, a jászberényi szülőtől erre egy válasz érkezett. Egyik szülő sem válaszolta azt, hogy gyermeke egyáltalán nem tölt időt ilyen eszközök használatával. Láthatjuk, hogy a digitális eszközök olyannyira beférkőztek az életünkbe, hogy ezen két település csoportjában nincs egyetlen olyan gyermek sem, akinek ne lenne életének minden napján jelen valamilyen formában a digitalizáció. A legtöbb gyermek településtől függetlenül legalább egy órát tölt digitális eszközök használatával (27. ábra, 28. ábra). Az Amerikai Gyermekgyógyászati Akadémián is vizsgálták a gyermekek digitális eszközhasználatát. Az optimális fejlődés érdekében a kutatók kiemelték, hogy egy óvodáskorú gyermeknek a képernyő előtt töltött ideje nem lehet több, mint napi egy óra és ebben a maximum egy órában is fontos a szülővel való közös tevékenykedés (Chassiakos, Radesky, Christakis, Moreno & Cross, 2016 Idézi: Hódi et al.,2019). Ebben a tekintetben

vizsgálva sajnálatos módon mind a tiszánánai mind a jászberényi szülők gyermekeinek nagy része ezt az időhatárt átlépi.

27. ábra: Gyermekek digitális eszközhasználat egy átlagos hétköznapi

28. ábra: Gyermekek digitális eszközhasználat egy átlagos hétköznapi

Vizsgáltam, hogy a gyermekek a digitális eszközökön látott mesét vagy a könyvben látott/hallott mesét preferálják. A kérdőíves kutatásból kiderült, hogy a digitális eszközökön látott mesét fogadja szívesebben a tiszánánai gyermekek 81,3 százaléka és a jászberényi gyermekek 60 százaléka. Elkésérítő számomra ez az adat, miszerint mindkét csoportban a gyermekek túlnyomó többsége a könyveknel és az élőszavas mesélésnél érdekesebbnek tartja a digitális eszközöket.

A kérdőíves kutatásom során vizsgáltam, hogy a gyermekek milyen felületeken és milyen módon jutnak leggyakrabban mesékhez. Első ehhez kapcsolódó kérdésem a televízióra irányult. A vidéki óvodába járó gyerekek szüleinek 35,4 százaléka, a városi válaszadók 16 százaléka nyilatkozta azt, hogy gyermekük naponta többször is hozzájut mesékhez televízión keresztül. Naponta jut hozzá televízión keresztül mesékhez a vidéki válaszadók gyermekének 47,1 százaléka és a városi óvodába járó gyermekek 56 százaléka. Hetente többször jut televíziós mesékhez a tiszánánai gyermekek 17,5 százaléka és a jászberényi gyermekek 20 százaléka. A hetente lehetőséget a jászberényi szülők 8 százaléka választotta.

A statisztikai adatokból láthatjuk, hogy a két település közötti televízióhasználati szokások tekintetében nincsenek jelentős eltérések. A gyermekek többsége minden nap néz a televízión keresztül mesét.

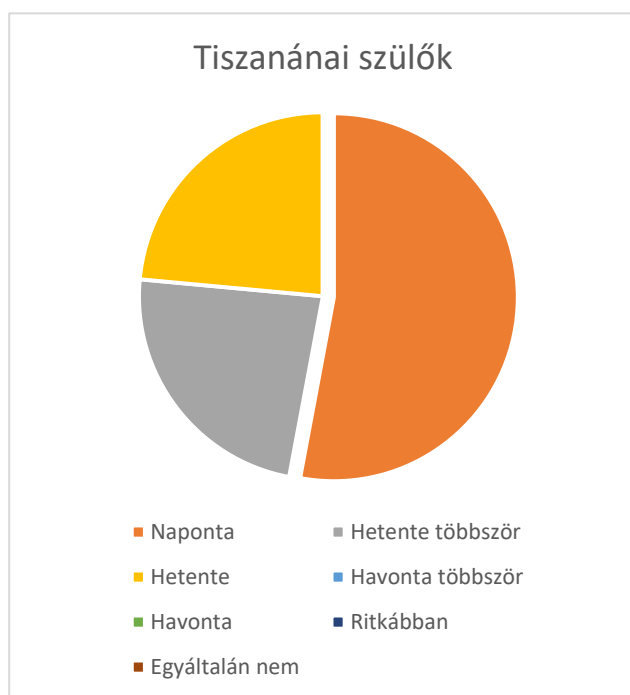
Kíváncsi voltam emellett, hogy egyéb digitális eszközön, például számítógépen, laptopon, tableten milyen gyakran jutnak a gyerekek mesékhez.

A tiszánánai válaszadók 59 százaléka és a jászberényi szülők 44 százaléka szerint naponta többször is hozzájut gyermekük mesékhez a digitális eszközökön keresztül. Naponta hozzájut mesékhez ilyen módon a tiszánánai óvodába járó gyermekek 17,7 százaléka és a jászberényi gyermekek 32 százaléka. Hetente többször néz digitális eszközökön mesét a tiszánánai gyermekek 11,8 százaléka és a jászberényi gyermekek 16 százaléka. Megközelítőleg havonta lát digitális eszközökön mesét a jászberényi gyermekek 8 százaléka. Ritkábban jut ilyen eszközökhöz a tiszánánai gyermekek 11,5 százaléka. Mindkét településen a legtöbben a naponta többször lehetőséget választották, véleményem szerint azért ennyire meghatározó a naponta többször digitális eszközökön mesét néző gyermekek száma, mert a külső komplex szakmai gyakorlatomon megtudtam, hogy az Angyalkert Óvodában a gyermekek nagy része már étkezés közben is a tableten vagy telefonon mesét néz, így feltételezem, hogy a tiszánánaiak magas képernyőideje mögött is ez állhat.

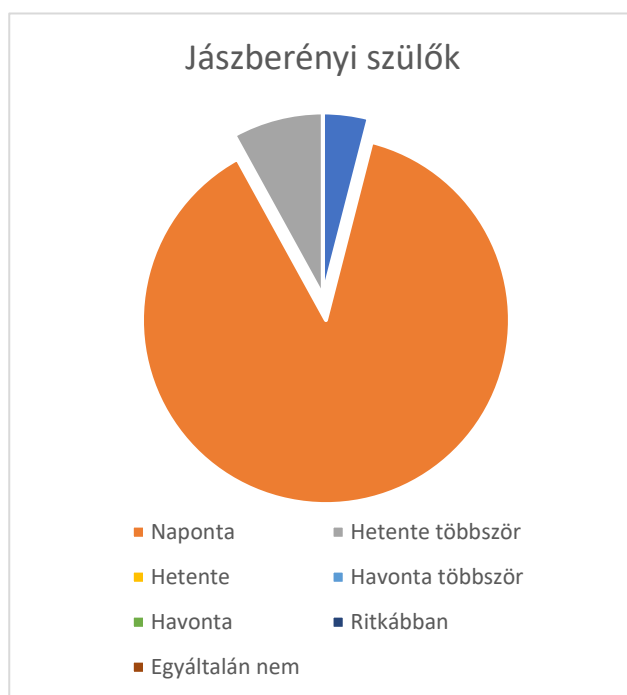
Következő kérdésemmel azt kutattam, hogy a gyermekek milyen gyakran jutnak mesékhez könyveken keresztül. A városi óvodába járó gyerekek szüleinek 26 százaléka és a vidéki óvodába járó gyermekek szüleinek 35,4 százaléka szerint naponta többször. Naponta jut mesékhez könyveken keresztül a jászberényi óvodások 60 százaléka és a tiszánánai óvodások 47,2 százaléka. A hetente többször lehetőséget jelölte a jászberényi szülők további 14 százaléka és a tiszánánai szülők 5,9 százaléka. A hetente lehetőséget két tiszánánai szülő jelölte, ez 11,5 százalékot jelent.

Kérdeztem a szülőket arról, hogy milyen gyakran jut gyermekük meséhez élıszavas mesélés során. A naponta többször lehetőséget mindössze egy jászberényi szülő jelölte. A legtöbb szülő a naponta választ jelölte, a tiszánánai gyermekek 53,1 százaléka és a jászberényi gyermekek 88 százaléka minden nap részesül az élıszavas mesélés élményében. A szülők válaszai alapján hetente többször jut élıszavas meséhez a vidéki gyermekek 23,6 százaléka és a városi gyermekek 8 százaléka. A hetente lehetőséget a tiszánánai szülők 23,6 százaléka választotta (39.ábra). Az élıszavas mesélés élményének gyakorisága eltér a vidéki és városi óvoda szüleinek válaszai alapján, ennek oka visszavezethető az otthoni olvasási szokásokra

(30.ábra). A két település óvodájában az óvodapedagógusok minden hétköznapi biztosítják a gyermekeknek az élıszavas mesélés élményét naponta legalább két alkalommal, ezért meglepő volt számomra, hogy mindössze egy szülő jelölte a naponta többször lehetőséget, illetve a naponta lehetőséget is alacsonynak vélem. Ennek oka az lehet, hogy a szülők egy része vagy az otthoni mesélésre fókuszált, vagy nincs tudomásuk arról, hogy az óvodákban mindennap élıszavas mesélési élményben részesül gyermekük.

29. ábra: Élıszavas mesélés gyakorisága

30. ábra: Élıszavas mesélés gyakorisága

3.9. Kérdőíves kutatás eredményei a papírszínház használó óvodapedagógusok körében

Kérdőíves kutatásomban összesen 20 fő vett részt. A kérdőívet csak pedagógus végzettségű szakemberek tölthették ki. A kérdőívben szereplő kérdések többsége nyitott kérdések, így a pedagógusoknak lehetőségük volt saját szavaikkal megfogalmazni tapasztalataikat, véleményüket.

Nagyon fontosnak tartottam, hogy felmérjem azt, hogy milyen szakirányú pedagógusoktól kapok válaszokat. Ebből következtethetünk arra is, hogy mely nevelési szintéren a leginkább használt módszer a papírszínház. Kérdőíves kutatásom a Google Forms nevű platformon

készítettem, és célzottan egy papírszínház módszerével foglalkozó csoportba küldtem be a kérdőívet válaszok reményében.

A kitöltők 85 százaléka óvodapedagógus, 10 százaléka gyógypedagógus, és mindössze öt százaléka tanító végzettségű. Mint láthatjuk, túlnyomó többségben válaszadóink óvodapedagógusok voltak, de akadtak gyógypedagógusok és tanítók is.

Kutatásom során Magyarország több településéről érkezett válasz. A sokszínű adatokból láthatjuk, hogy a papírszínház az ország számos pontján használt módszer. Érkezett válasz Budapestről, Perbálból, Bodrogolasziból, Soltvadkertről, Nyírágyházáról, Gyöngyöshalászárról, Hetvehelyről, Mezőkovácsházáról, Pilisborosjenőről, Tolmácsról, Nemesvámosról, Duharasztiból, Tarcából, Balatonfüredről, Gyuláról, Tarnasádanýról, Zalaegerszegről, Sopronból, Nagykanizsáról és Gödöllőről. Érdekes volt számomra, hogy nem volt két, ugyanazon településen lakó kitöltő sem. Ahogy láthatjuk, a települések között vannak községek, városok és megyeszékhelyek is.

Kutatásom során foglalmaztam meg kérdést arra vonatkozóan, hogy a pedagógusok hol találkoztak először a papírszínház módszerével. A kitöltők 30 százaléka válaszolta azt, hogy interneten találta ezt a módszert, szintén 25 százaléka a kitöltőknek válaszolta azt, hogy az egyetemen, a tanulmányai végzése során ismerkedett meg a papírszínházzal, a könyvtárban ismerkedett meg a módszerrel a kitöltők 25 százaléka, illetve az óvodai munkája során az óvodában a kitöltők 10 százaléka. Az egyik válaszadó a Boldizsár Ildikó által vezetett szakpedagógus képzésen ismerkedett meg a módszerrel. Érdekes volt számomra, hogy habár a válaszadásnál nem voltak megadva az alábbi lehetőségek a kitöltőknek, mégis hasonló válaszok születtek. Legtöbbször az interneten fedezték fel a módszert, szintén jelentős azok száma, akik az egyetemi tanulmányok során vagy a könyvtárban ismerkedtek meg a papírszínházzal.

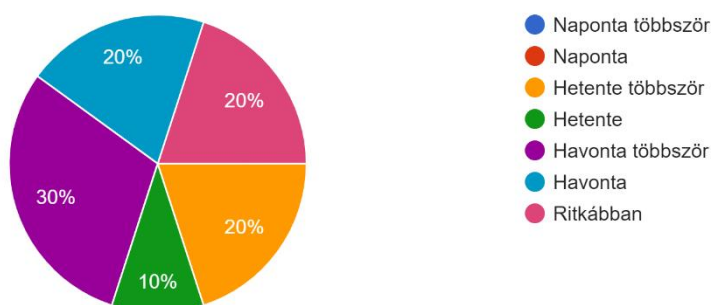
Kutatásom során fontosnak tartottam vizsgálni, hogy mi motiválta a pedagógusokat, hogy bevonják a csoportjuk életébe a papírszínház módszerét. A leggyakrabban említett válaszokat összesítve ismertetem. A válaszok között szerepelt: a kortárs irodalom eljuttatása a gyermekeknek; a változatosság és sokszínűség becsempészése a mindennapokba, esztétikai érzék fejlesztése; a papírszínház egyszerű, mégis sokféle használhatósága; a színház interaktivitása, különlegessége; a diavetítés érzetét adja, mégis egyszerűbb a használata; a Waldorf óvodák szemléletéhez is jól illeszkedik; a módszer figyelmet koncentrál, Montessori-jellegű; a lassú történetmesélés hagyományának erősítése; új

mesélési forma kipróbálása, gyermekek motiválása, újszerű mesélési forma kipróbálása; a gyermekek képzelőerejének fejlesztése a képi megjelenítés által. A felsoroltak mellett többen említették, hogy céljuk volt a sajátos nevelési igényű gyermekeket is bevonni az anyanyelvi fejlesztésbe, és ezzel a módszerrel sikert értek el. Sok pedagógusnak motiváló szempont és külön pozitívum, hogy vannak már kész mesék, de saját illusztrációkat is lehet készíteni a színházhoz.

Vizsgáltam, hogy a pedagógusok milyen rendszerességgel vonják be a papírszínházat a csoport életébe. A kérdésre megoszló eredmények születtek (30. ábra). A legtöbb kitöltés a havonta egyszer lehetőségre érkezett. A hetente többször, havonta és ritkábban lehetőségeket egyforma arányban jelölték a pedagógusok. Hetente a pedagógusok 10 százaléka vonja be a gyermekek életébe a papírszínházat.

Milyen gyakran vonja be csoportja életébe a papírszínház módszerét?

20 válasz

31. ábra: Papírszínház bevonásának rendszeressége a csoport életébe

Kérdőívem segítségével vizsgáltam, hogy a pedagógusoknak milyen olvasóvá nevelést megalapozó jó gyakorlatok szerepelnek a repertoárjában. A pedagógusok 70 százaléka említette a mindennapos előszavas mesélés, verselés alkalmazását. Emellett megemlítette képeskönyvek nézegetését a pedagógusok 90 százaléka. Négy pedagógus, tehát 20 százalék kiemelte a közös meseszöveg fontosságát. Az egyik óvodapedagógus válasza alapján bevált módszer, hogy a gyermekek beviszik az óvodai csoportba kedvenc könyveiket, és ezekből olvassa a pedagógus az elalvás előtti mesét. A pedagógusok 85 százaléka kiemelte a könyvtárak jelentőségét is, illetve a könyvtárlátogatások rendszerességének fontosságát már óvodáskorban. Volt olyan pedagógus, aki kifejtette, hogy a munkahelyükön milyen olvasást megalapozó módszereket vetnek be.

„A mi óvodánkban bevált módszer a mese megjelenítése több módszerrel. Mottónk, hogy mindenütt legyen elérhető helyen könyv! A mi esetünkben a mosdó előtti kis folyosón is van! Heterogén korcsoporttal dolgozom, a kicsik, nagyok együtt nézegetik a könyvek lapjait. Meséket találnak ki a képek segítségével. Vannak napok, amikor rajzolunk, majd a rajzokat összefűzve egy saját mesét alkotunk a fa színházi keretünk segítségével.” (v.6.)

Volt olyan pedagógus, aki kifejtette, hogy nem mindegy, hogy az olvasóvá nevelés folyamata hogyan zajlik.

„Nagyon fontos, hogy a gyermekeket fokozatosan vezessük az olvasóvá neveléshez. A képeskönyvekkel kezdve, rövid állatmeséken át kell eljutni a több szálon futó történetekhez. Rengeteg bábozással és dramatizálással, meseszövéssel. Ezt a fokozatosságot betartva a gyermekek folyton igénylik majd az izgalmasabbnál izgalmasabb történeteket a mindennapok során.” (v.14.)

A pedagógusoknak a gyermekek olvasási szokásairól, illetve az óvodás gyermekek élőlészavas mesehallgatási szokásairól többnyire negatív tapasztalatok vannak, a kitöltők 95 százaléka belefoglalta válaszába, hogy a gyermekek mesehallgatási szokásai aggasztóak, nem köti le figyelmüket az élőlészavas mese, hamar demotiválttá válnak, ha a meséhez nem társul valamilyen vizuális eszköz, mesekönyveket is egyre kevésbé nézegetnek, a képernyőidejük viszont magas. Mindössze egy pedagógus volt, aki pozitív tapasztalatokról számolt be.

„Jó tapasztalataim vannak, mind a két gyermekem rengeteget olvas (11 és 13 évesek). Az óvodánkba járó gyerekeknek pedig sokat olvasnak otthon a szülők. Csoportunkban az iskolaérettek között egy-két gyermek már most tud olvasni.” (v.5.)

„A gyermekek mesehallgatási kedve változó, többnyire a vicces és rövid meséket szeretik. A gyermekek egy részének nincs türelme ahhoz, hogy egy hosszabb élőlészavas mesélést végighallgasson, és tapasztalataim szerint a figyelmüket sem úgy köti már le, mint például az én generációm az óvodáskorban.” (v.10.)

„Készítettem egy felmérést az óvodás csoportomban, az adatok elkeserítőek voltak. A gyermekek több, mint 50 százalékának egyáltalán nem meséltek otthon, ezek a gyermekek digitális kütyükön jutnak mesékhez.” (v. 20.)

„A környezetemben élő gyermekek keveset olvasnak. Az oktatási rendszer nem hagy nekik időt az információk feldolgozására, nem "ülepszik" az információ. A régi kötelező

olvasmányok nyelvezete elveszi a kedvüket az olvasástól. A személyes példa döntő, a felnőttek példája. A média gyors információáradata függővé teszik a gyermeket, és passzív befogadókká válnak. Az olvasás lényege a belső képalkotás. Ez nagyon hiányzik a gyermekek életéből óvodás és iskolás korban.” (v.1.)

Megtudtam, hogy a papírszínház módszerét használó pedagógusok 100 százaléka tapasztalatai alapján úgy gondolja, hogy a papírszínház pozitív hatással van a gyermekek olvasási attitűdjére és az olvasóvá nevelés megalapozására. A pedagógusok kiemelték, hogy a módszer által megszeretik a gyermekek a mesehallgatást, a képi világ felkelti a gyermekek érdeklődését, így vonzóvá teszi a könyveket és a mesélést egyaránt, ezáltal nagyobb igénye lesz a gyermekeknek a mesehallgatásra. A pedagógusok 85 százaléka kiemelte a vizuális ingerek előnyét és motiváló hatását is a papírszínházzal kapcsolatban.

„A papírszínház "előadás" varázsa az egyszerűségében rejlik. Van idő az információ és az érzelmi feldolgozásra. A gyermekek maguk is kedvet kapnak a mesélésre. Személyes tapasztalat, hogy már 4-5 éves gyermek is képes segítséggel egyszerű meséket mesélni papírszínházzal. A megismert történeteket szívesen hallgatják, később pedig nyitottak az irodalmi élményekre, hisz képesek csodálatos belső képeket alkotni.” (v.7.)

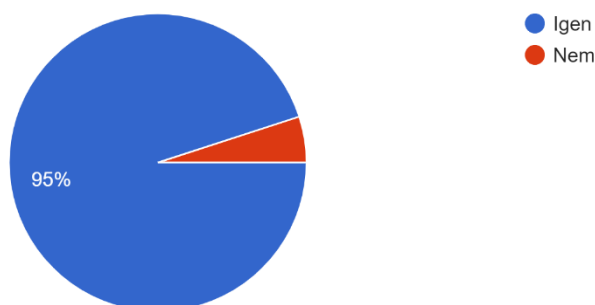
„A papírszínház illusztrációival jobban el tudják képzelni a gyermekek a szereplőket, helyszíneket, így olvasás és mesehallgatás közben is jobban tudnak majd belső képeket alkotni. Fejleszti a képzelőerőt, interaktívan megmozgatja a fantáziájukat. A látott és hallott ismereteket összekapcsolja, ugyanakkor vigyázni kell az igényes képek alkalmazására! Nagy szerepe lehet a papírszínháznak az élőszavas mesehallgatás megszerettetésében!” (v.13.)

Kutatásom során fontosnak tartottam vizsgálni a pedagógusok véleménye mellett a papírszínház fogadtatását a gyermekek körében. A kitöltők 100 százaléka jelölte azt, hogy a gyermekek pozitívan fogadták a módszert. A korábbi, saját magam által végzett empirikus kutatás is szintén hasonlóan magas eredményeket mutatott a papírszínház módszer javára.

Arra a kérdésre, miszerint látnak-e különbséget a pedagógusok a gyermekek motivációját tekintve a papírszínház nélküli és a papírszínház bevonásával való mesélésre is egyértelmű eredmény született. Mindössze egy pedagógus volt, aki szerint nincs különbség a papírszínházzal történő, illetve a papírszínház nélküli mesélés között a gyermekek motivációjának szempontjából. (31.ábra)

Lát különbséget a gyermekek motivációját illetően a papírszínházzal történő, illetve a papírszínház nélküli mesélések alkalmával?

20 válasz

32. ábra: Van-e különbség a gyermekek motivációjában a papírszínházzal történő, illetve a papírszínház nélküli mesélés során

Fogalmaztam meg kérdést azzal kapcsolatban, hogy milyen különbségeket vélnek felfedezni azok a pedagógusok, akik az előző kérdésre igennel feleltek. Volt olyan pedagógus, aki azt emelte ki, hogy amióta a csoportban megjelent a papírszínház módszer, a gyermekek előszeretettel mesélnek a színház mögött és a színház nélkül is saját rajzokkal. Valamennyi válaszban megjelent, hogy sokkal érdeklődőbbek a gyermekek, tartósabban figyelnek a mesére, koncentráltabbak, türelmesebbek. Ezeket a képi megjelenítéssel és a vizuális élménnyel indokolták.

„Izgalmas nekik a papírszínház, mivel a hallás élménye mellett vizuális ingerek is érik. Én Waldorf-óvodában dolgozok. Itt mindig fejből mesélünk. A meséhez nem adunk külső képeket a gyerekeknek ebben a korban, ám a papírszínházzal kivételt tettünk, mert a saját képek készítésének lehetőségével és megfelelő képek kiválasztásával nem kötjük meg ezzel a gyermekek fantáziáját, éppen ellenkezőleg. Sok gyerek nem tudja elképzelni a mesét, ha egyáltalán nem lát képet is a hallott szöveghez. Természetesen nem helyes, ha minden meséléshez olyan módszert használunk, amiben van képi megjelenítés, ugyanakkor heti egy papírszínház előadás fokozza a gyermekek mesehallgatási kedvét, mely a későbbi papírszínház nélküli mesélésre is hatással van, így nagyobb valószínűséggel nevelünk meséket kedvelő gyermeket.” (v.2.)

Kértem a pedagógusokat, hogy említsenek három kiemelendő pozitívumot a papírszínházzal kapcsolatban. A pedagógusok több nézőpontból is megközelítették a kérdést. A beérkezett válaszokban sok hasonló elem volt, különböző megfogalmazásokban. Minden pedagógus meg tudott fogalmazni három pozitív dolgot a színházzal kapcsolatban.

„A fantáziát segíti a képi megjelenítés. Könnyebb követni a mese történéseit. Jótékony hatása van az esztétikai érzék fejlődésére. Megnyugtató!” (v.1.)

„Mindig, mindenhol használható, sok technikával megvalósítható, gyerekek is tudják használni.” (v.2.)

„Élőszó, a mimikai, és a hangszínbéli játékok a fantázia fejlesztése. Nagyon gyorsan elővehető, könnyen kezelhető.” (v.9.)

„Katartikus élmény (többször is meghallgattak a gyermekek 1-1 mesét). Erősíti a figyelem koncentrációjukat. Bővíti a szókincset. Új ismereteket, képességeket sajátít el a gyermek. (Például megtanul mesélni)” (v.11.)

„Igényesen kialakított a színház. Motiváló. Mesék iránti kötődést segíti!” (v.15.)

„A meseképek segítik a belső kép készítést. Több érzékszervükre hat. Szívesebben hallgatják a meséket, ha látják is.” (v. 17.)

„Fejlődik a gyermekek auditív memóriája: motiválja őket vizuális tevékenységre; esztétikai élményt nyújt.” (v.19.)

A kutatásom során fontosnak láttam, hogy a pozitívumok mellett az optimális véleményalkotás és a következtetések levonása érdekében kérjem az óvodapedagógusokat, hogy amennyiben tudnak, írjanak három negatívumot a papírszínház módszerével kapcsolatban. Számomra meglepő volt, ám logikus, hogy a legtöbb pedagógus az árát emelte ki a papírszínháznak. A válaszadók 60 százaléka arról írt, hogy nehéz hozzájutni az óvodákban az ára miatt. Volt olyan pedagógus, aki leírta, hogy ő emiatt saját meséket készít, és a színháza is egy tortadobozból van. Három válaszadó azt emelte ki, hogy a papírszínház mérete kicsi, így nagy szervezettséget igényel, hogy egy nagyobb létszámú gyereksereg előtt is élményszerű legyen a mesehallgatás minden gyermek részére. Ezzel ellentétben egy válaszadó pedagógus negatívumként azt írta, hogy túl nagy a mérete, ezért nehézséget okoz a hordozása. Négy válaszadó kiemelte, hogy a mesékhez készült rajzok sokszor nehezen értelmezhetőek és nem túl esztétikusak. Három válaszadó véleménye szerint a külső kép elterelheti a gyermekben megszülető belső képet. A gyógypedagógus válaszadó azt emelte ki negatívumként, hogy nincs adaptálva a papírszínház mesék nyelvezete értelmileg akadályozott gyermekek számára. Két fő kiemelte, hogy kevés magyar nyelven elérhető mese található a papírszínházhoz. A pedagógusok a kérdést nem fejtették ki, a fentebb felsoroltak közül írtak átlagosan egyet-kettőt. A pedagógusok 30 százaléka azt válaszolta,

hogy a módszernek egyáltalán nem látja hátrányát. Egy válaszadó volt, aki részletesen kifejtette a véleményét és három negatívumot emelt ki a papírszínházzal kapcsolatban.

„Vigyázni kell a szervezésre! 26 fős csoportot nem könnyű elé ültetni. Kisebb létszámmal az ideális, nagyobb létszámhoz túl kicsi. Ha több gyermekkel tervezünk mesélni, jön a lökdösődés, a konfliktus, a "Nem látok semmit, Óvónéni!" Szakértelemre nagy szükség van! Nehéz a mesére, a képekre és főleg a gyermekek reakcióira reagálni egyszerre. Segítőre szükség van, hiszen nem állhatsz fel, hogy kiszaladj egy gyermekkel a mosdóba; Nem tudod a nyugtalant ölbe venni; Azok a gyerekek fogadták el hamarabb, akik ismerték a diafilmezést. Az ovisok nagyrésze (sajnos) olyan meséken nő fel a TV képernyő előtt, amik ugrálnak, pörögnek, millió fény-, és hanghatás, millió impulzus éri őket - és ezt várják!” (v.20.)

3.10. Interjúk

3.10.1. Interjú a könyvtárosokkal

Első könyvtáros interjúalanyom a Jászberényi Városi Könyvtár gyermekrészlegének könyvtárosa 2015 óta, nyolc éve dolgozik könyvtárosként.

Első kérdésem az volt, hogy mi jellemzi az óvodás korosztály olvasási szokásait. A könyvtáros kiemelte, hogy mivel az óvodáskorú gyermek még nem tud olvasni, így általában a borító alapján választ neki tetsző könyvet, de leggyakrabban az a jellemző, hogy a szülő választ könyvet az óvodás korú gyermekének. A szülők körülbelül 25 százaléka célzottan keres könyveket, amelyek valamilyen fejlesztő / ismeretátadó hatással bírnak. Megtudtam, hogy a könyvtárnak van egy Kicsik (b)irodalma elnevezésű kuckója, ahol tematizálva is rendezve vannak a 0-6 éves korosztálynak szánt képeskönyvek. A Scolar Kiadó gyerekeknek szánt ismeretterjesztő sorozata, Boribon, Kipp-Kopp, illetve Bartos Erika könyvei évek óta az elméleti ranglista vezetői. Ezek mellett a televízióban látható meséket is gyakran keresik, például Bing, Mancs őrjárat, Disney könyvek. Ha a szülő a gyermekkönyvtáros ajánlását kéri, akkor a böngésző könyveket, Tesz-vesz város, Pettson és Findusz, Maszat és a Kisvakond könyveket ajánlják még jó szívvel a könyvtárosok, megtudtam, hogy az utóbbi időszakban a dínós könyvek is egyre népszerűbbek.

Érdeklődtem a könyvkölcsönzési és könyvtárba járási szokásokról is. Megtudtam, hogy a jászberényi könyvtár ilyen szempontból kedvező helyzetben van. A Jászsági Népmesepont meglepte csak növelte ez addig is magas látogatói számot. A mesepont másodlagos funkciót is nyert – kismamák és a picik számára közösségi térként és ingyenes játszóházként is funkcionál. A fiatalabb korosztály olvasási attitűdjét a könyvtáros véleménye szerint nagymértékben befolyásolja a média.

A könyvtáros véleménye szerint a gyermekek olvasóvá nevelésének megalapozásához a szülői minta fontossága megkerülhetetlen. Az esti mese, illetve az, hogy a gyermek látja a szülőt könyvvel a kezében, alap lenne mindenhol. Az óvoda, az óvónők szerepe szintén sokat nyom a latban. A könyvtárlátogatás, akár az óvodai csoportokkal, szintén adhat kellő alapot vagy lehetőséget az olvasás megkedveléséhez.

Informálódtam arról, hogy hogyan járul hozzá a gyermekkönyvtár az óvodás korosztály olvasóvá neveléséhez. A könyvtáros elmondta, hogy a Jászsági Népmesepontba ellátogató óvodai csoportok számára tartott mesés foglalkozásokkal járulnak hozzá a gyermekek olvasóvá neveléséhez, ennek alapja az élőlészavas mesemondás, éppen ezért a célért született meg az EFOP pályázati kiírás szerint, emellett hetente csoportfoglalkozásokat tartanak a gyermekeknek.

A könyvtári látogatásom előtt tudomásomra jutott, hogy a könyvtárban megtalálható valamennyi, a Csimota Könyvkiadó által kiadott papírszínház mese. Erről is kérdeztem interjúalanyomat. Megtudtam, hogy a könyvtár állományában 2017 óta folyamatos bővülő kínálattal megtalálhatóak a papírszínház mesék, ám ezek kölcsönzése nem gyakori. Leginkább óvodák, iskolák kölcsönöznek papírszínház meséket. Arra a kérdésre, hogy a könyvtárban tartanak-e papírszínház előadásokat, a könyvtáros elmondta, hogy kezdetben tartottak, ám manapság már ritkábban. Az okát is részletesen kifejtette. Elmondta, hogy mióta az élőlészavas mesélés „beköltözött” a gyerekkönyvtárba, szinte minden más „műfaj” elhalványodott mellette. A papírszínház lehet üde színfoltja programjaiknak, de maga a puszta fa keret több szolgálatot tett a könyvtárosnő állítása szerint. Hangsúlyozta, hogy nem vitatja a kamishibai érdemeit, csupán könyvtárunkban a gyermekkönyvtárosok személyiségével nem rezonált annyira, mint a hagyományos mesemondás.

Szintén a Jászberényi Városi Könyvtár gyermekrészlegén dolgozik második interjúalanyom, aki 1985 óta, 39 éve dolgozik könyvtárosként. Interjúalanyom segítségével a fentiekben is említett kérdéseket kutattam.

Tapasztalata szerint az óvodás korú gyermeknek a szülők, nagyszülők, óvónők mesélnek leggyakrabban. A könyvtáros meggyőződése, hogy ha a szülő, nagyszülő, pedagógus veszi a fáradságot, és többször ellátogat a gyermekkel a könyvtárba, akkor ezekből a gyermekekből 90%-ban a könyveket, az olvasást szerető felnőtt válik. A Jászberényi Városi Könyvtár különleges vonzereje a Jászsági Népmesepont, ahol élőszavas mesével és a hozzá kapcsolódó foglalkozással „ajándékozzák” meg a könyvtárba rendszeresen járó csoportokat az óvodásoktól a nyugdíjas korosztályig. Ezek a foglalkozások maguk után vonják a könyvek válogatását, kölcsönzését. A könyvtárba beiratkozó gyermekek a szülőkkel rendszeres látogatók. Vannak, akik szinte naponta mennek, de havonta egyszer biztosan ellátogatnak.

Az óvodás korosztály a képes, lapozgatós könyveket szereti legjobban. Nagyon népszerűek az úgynevezett „Kukucs” könyvek. Bartos Erika könyvei már bestsellerek a gyermekek és szülők körében is. Az óvodás fiúk a dínós, járműves könyvekért rajonganak, és ezeket kölcsönzik leginkább. A lányok a lányosabb Bori, Panni sorozatokat szeretik és kölcsönzik jobban. A tévében látott rajzfilmek is nagyban befolyásolják, hogy milyen könyveket keresnek a szülők és a gyermekek.

A könyvtárosnő a mai fiatalok olvasási attitűdjéről való véleményét is részletesen kifejtette. Elmondása szerint a könyvtárukban nem tapasztalta a fiatalok olvasási kedvének csökkenését. Úgy gondolja, hogy ez annak is köszönhető, hogy az iskolák is rendszeres látogatói a könyvtáruknak akár órakereteken belül. Ezen látogatások alkalmával rendszeresen kölcsönöznek, és sokan járnak önállóan is könyvtárba. A lányok a romantikus vagy „lelkizős” könyveket olvassák szívesebben. Nagyon keresettek a Leiner Laura könyvek. A fiúk a fantasy, a kalandos könyveket keresik. A képregényeknek mindkét nemnél nagy sikere van mostanában, szinte nem tudnak eleget vásárolni. A manga, anime könyvekből sincs soha elég interjúalanyom szerint.

Informálódtam, hogy hogy vállal szerepet a gyermekkönyvtár a gyermekek olvasóvá nevelésének megalapozásában. A könyvtáros kiemelte, hogy az olvasóvá nevelés elsősorban a szülők feladata, hiszen a jó példa ragadós. Ha a gyermek napi szinten találkozik a könyvekkel, látja a szüleit olvasni, akkor természetessé válik számára, hogy idővel ő is olvasóvá válik. Az óvodákban a pedagógusoknak kell példát mutatni. A könyvtáros ajánlja, hogy legyenek az óvodai csoportokban is könyvek, amit lapozgathatnak napközben a gyermekek, ha erre idő van, és amiből mesélnek nekik az óvónők. Sok helyen van az

óvodákban is mini könyvtár, ami segíti az olvasóvá nevelést. A könyvtárlátogatások, könyvtári foglalkozások szintén hasznosak. A foglalkozások mellett könyvajánlókat is készítenek a gyermekkönyvtár részlegén az ott dolgozó könyvtárosok.

A papírszínházról kérdezve, hasonló válaszokat kaptam a két jászberényi interjúalanytól. A papírszínház könyvtárba rendelésének motivációját megtudhattam a könyvtárosnőtől. Évekkel ezelőtt egy másik könyvtár előadása során bukkantak rá, és ez az élmény erősítette meg rendelési szándékukat. Megosztotta velem, hogy neki nem nyerte el a tetszését. Válaszát meg is indokolta a színház elnagyságával, és a számára nem esztétikus képekkel, emiatt úgy gondolja, az egyszerű, élőszavas mesével nem tudja felvenni a versenyt a papírszínház módszer.

Harmadik interjúalanyom az Adácsi Községi Könyvtár könyvtárosa, aki 2008 óta dolgozik ebben a pozícióban. Fő foglalkozása tanító, megbízási szerződéssel dolgozik, heti kilenc óra nyitvatartási idő mellett. Ugyanazon kérdéseket tettem fel neki, mint a két jászberényi könyvtárban dolgozó interjúalanynak.

Megkérdeztem a könyvtárost, hogy milyen tapasztalatai vannak a gyermekek könyvtárba járási, könyvkölcsönzési szokásairól. Elmondta, hogy figyelmüket minden olyan könyv felkelti, amely színes, csillogós képeket tartalmaz. A könyvtárba évente pár alkalommal szoktak óvodás csoportok ellátogatni különféle foglalkozásokra, amelyek a mesékkel kapcsolatosak. Minden foglalkozás alkalmával kölcsönöznek is a csoportok a gyermekek által kiválasztott mesék, vagy állatokkal, szuperhősökkel kapcsolatos dokumentumok közül.

A könyvtáros elmondta, hogy sajnos tapasztalatai azt mutatják, hogy a fiatalok egyre inkább hanyagolják a könyveket. Ritkán járnak könyvtárba, akkor is leginkább a kötelező olvasmányokat keresik, vagy az épp divatosakat. Ennek okait is latolgatta a könyvtárosnő, véleménye szerint a felgyorsult világunk az oka annak, hogy például a településen, ahol dolgozik, sok szülő elhanyagolja gyermekét, kevés időt töltenek együtt, és ezt a közös időtöltést valamilyen digitális eszköz pótolja a gyermek számára.

Az adácsi könyvtáros véleménye szerint, az óvodás gyermekek olvasás iránti igényét leginkább közös olvasásokkal (szülő és gyermek), illetve élményszerű olvasással lehet felkelteni leginkább, amelyre például a papírszínház jó lehetőséget ad. A könyvtár is felelősségének érzi, hogy a gyermekek olvasóvá neveléséhez nagymértékben hozzájáruljon. Rendszeresen évszakhoz kötődő foglalkozásokat tartanak az óvodásoknak, amelyek

amellett, hogy megismertetik a gyermekekkel a könyvtárat, felkeltik a gyermekek könyvek iránti érdeklődését is, és motivációt adnak a későbbi könyvtárlátogatáshoz is.

Kérdeztem interjúalanyomat a papírszínház módszeréről is. A könyvtárban nem található meg a papírszínház, illetve a hozzá kapcsolódó mesék, ám papírszínház előadásoknak többször adott otthont az adácsi könyvtár. A papírszínház módszerét a könyvtárosnő egy egri könyvtáros által, gyermekeknek tartott foglalkozás során ismerte meg. A mesélő az egyik óvadás csoportnak meseelőadást tartott, amely nagyon érdekes, szinte varázslatos volt, a megvilágítás használatával. Ez motiválta interjúalanyomat arra, hogy három éve ő is megvásárolta a papírszínházat, és azóta is használja tanítóként rendszeresen a kisiskolások körében. Véleménye szerint nagyszerű lehetőség a papírszínház módszere mesék előadására, tanítványok bevonásával papírszínházi előadás tartására iskolai ünnepség alkalmával, valamint mesék feldolgozása során is remek szolgálatot tesz a szereplők, helyszínek, cselekmények képi megjelenítése által. Eddigi tapasztalatai alapján gyermekek és felnőttek körében is mindig nagy tetszést váltott ki. Érdekesebbé, színesebbé teszi a hallottakat. Ezáltal talán jobban felkelti a gyermekek érdeklődését a könyvek iránt.

Negyedik interjúalanyom a Tiszakécskei Városi Könyvtár könyvtárosa, aki 12 éve dolgozik az intézményben, és igen komoly tapasztalatokat szerzett a papírszínház módszeréről. Minden könyvtárosnál ugyanazon kérdésekre kerestem a választ, hiszen több tapasztalatot és nézőpontot összegezve szerettem volna a 3. számú mellékletben is megtalálható interjú kérdéssoraira választ kapni.

Interjúalanyomat először az óvadás korosztály olvasási szokásairól, érdeklődéséről, illetve könyvtárba járási és könyvkölcsönzési szokásairól kérdeztem. Kifejtette, hogy az óvadás korosztály olvasási szokásait elsősorban a szülők által közvetített szokások határozzák meg. A gyermekek leggyakrabban szervezett rendezvények keretében ismerkednek meg a könyvtárral. A könyvtárhoz közeli óvodából egy rövid papírszínház élmény kedvéért is ellátogatnak egy-egy csoporttal. A könyvtáros véleménye szerint ez jó kedvcsináló a korosztály számára a könyvtár látogatásához. Gyakran ezt követően válnak rendszeres látogatóikká a 3-7 éves gyerekek szüleikkel, családjukkal együtt. Általában havonta, a kölcsönzési idő letelte után látogatnak el újra. Rendszerint egy alkalommal több, vagy akár a maximálisan elvihető mennyiségű könyvet viszik el. Ezek általában mesekönyvek, képeskönyvek, ismeretterjesztő könyvek. A médiában is népszerű könyveket gyakrabban

keresik, mint a kevésbé ismerteket, de figyelik a könyvtár közösségi oldalán megjelenő új könyvkészletet is.

A fiatalok olvasási attitűdjéről is kérdeztem a könyvtárost, hiszen manapság mást sem hallunk, minthogy a mai fiatalok csak a digitális eszközöket nyomkodják és egyáltalán nem olvasnak. Ezek a feltételezések nem alaptalanok, tudtam meg a könyvtárosnőtől. Kiemelte az óvoda és az általános iskola fontosságát ebben a témakörben. Tapasztalatai szerint, akik óvodás korukban megszokták a rendszeres könyvtárhasználatot, azoknak a gyerekeknek jó viszonyuk alakul ki a könyvekkel, olvasással, és jellemzően nagyobb korban is rendszeres látogatói maradnak a könyvtárnak. Nem ritka az sem, hogy a szülők is rajtuk keresztül barátkoznak meg az olvasással. Emellett iskolás korban is vannak népszerűsítő programjai a könyvtárnak, amelyek alkalmával vonzóvá teszik az olvasást.

Érdeklődtem arról, hogy mit tesz a Tiszaécskei Városi Könyvtár az óvodáskorú gyermekek olvasóvá nevelésének megalapozásáért. Elmondta, hogy vannak gyerekek, akik már a családjukban találkoznak könyvekkel, de sajnos sok gyermek számára az óvoda az a hely, ahol először találkozik a gyermek mesékkel, meséléssel. Sajnos sok olyan gyermek van, aki a klasszikus meséket, magyar népmeséket csupán az rajzfilmes változatában ismeri. A könyvtár mindig nyitott az óvodapedagógusok megkeresésére, ötleteire, külön kéréseire, így segíti egymás munkáját az óvoda és a könyvtár az olvasóvá nevelés kapcsán. Ezt figyelembe véve a könyvtárban dolgozók gyakran szerveznek programokat az óvodás korosztály számára pl. Márton-nap, Víz világnapja, Adventi hétvégék, Húsvéti foglalkozás, Gyereknapi kézműves foglalkozások – játékos vetélkedőkkel összekötve, papírszínházzal kiegészítve. Ajánló polcokkal is segítik a könyvválasztást a legkisebbek és szüleik számára.

A papírszínházról kérdezve megtudtam, hogy a könyvtár a Márai-program keretein belül vásárolta a papírszínházat, és bővíti évről évre a papírszínházhoz tartozó meseállományt. A covid19 járvány ideje alatt rendszeresen tettek közzé a könyvtár közösségi oldalán papírszínház meséket, ezzel próbálták az akkori bezártságba becsempészni a könyvtár élményét. Az Országos Könyvtári Napok alkalmával minden évben tartanak papírszínház előadásokat. Ezeket tudatosan úgy szervezik meg, hogy a város óvodásai ebben az időszakban mind el tudjanak menni legalább egy előadást megnézni. Ezen kívül az év bármelyik időszakában óvónői kérésre szívesen mesélnek a könyvtárosok, hiszen interjúalanyom elmondása szerint ezek az alkalmak nem igényelnek külön előkészületet, pillanatok alatt összeállítható a papírszínház. A gyermekek szívesen vesznek részt az

előadásokon. Ha az idő engedi, beszélgetnek is a meséről. Távolabbi óvodákba is kilátogat a könyvtáros a papírszínházzal, ahol nagy érdeklődéssel fogadják a gyerekek.

Utolsó kérdésemre is kielégítő választ kaptam, melyben arról kérdeztem a könyvtárost, hogy véleménye szerint hogyan járul hozzá a papírszínház a gyermekek olvasóvá neveléséhez. Interjúalanyom kifejtette, hogy a gyermekek fantáziája, beszédkészsége, szövegértése és logikus gondolkodása is fejlődik. A gyermekek egy színházi élmény, mesei előadás résztvevői, főszereplői lehetnek. A papírszínháznak fontos helye és szerepe lehet az irodalom és a színház megszerettetésében, ezáltal az olvasóvá nevelés megalapozásában. A papírszínház meséit szívből ajánlja a könyvtáros óvodai színházi meséléshez, közös játékhöz.

Ötödik interjúalanyom szintén a Tiszaújvárosi Városi Könyvtár dolgozója 2019 óta, 2023 nyarán szerzett segédkönyvtáros képesítést. Ötödik interjúalanyomtól is a fentebb feltett kérdésekre kerestem a választ.

Elmondta, hogy az óvodások leginkább a böngészőket kedvelik, bármilyen témakörben. Tetszik nekik a sok színes kép, a kihajtható ablakok, rövid leírás. Szeretik megkeresni a nagy képen az apróbb képeket. Ritka alkalom, ha mesekönyvért nyúlnak, abból is inkább a televízióból ismert szereplőket tartalmazó könyvek vonzzák igazán őket.

A könyvtáros tapasztalatai alapján az óvodások szeretnek könyvtárba járni, nagy örömmel érkeznek a számukra rendezett eseményekre. Sajnálatos viszont, hogy a szülők többségének nincs ereje, ideje, alkalma elvinni őket óvoda után, így nagyon sok gyermek csak a csoporttal jár a könyvtárban. Akik viszont járnak, már szinte otthon érzik magukat a könyvtárban, több időt töltenek válogatással, nézelődéssel.

Interjúalanyom a Tiszaújvárosi Városi Könyvtárban találkozott először a papírszínházzal. Tapasztalatai alapján a gyerekek mindig nagy izgalommal és tátott szájjal fogadják a papírszínházas meséket. Véleménye szerint sokkal izgalmasabb előadás, mint akár egy diavetítés, vagy sima olvasás.

Könyvtáros interjúalanyom rendszeresen tart papírszínház előadásokat a könyvtárban, erről is kérdeztem. A mese olvasása közben, ha a mese engedi, akkor többször visszakérdez, vagy segítséget kér a gyermekektől, és nagy többségében tudnak is válaszolni ezekre, és interaktívan telik a mesélés, tehát figyelik a mesét. Kifejtette, hogy a könyvtár jó kapcsolatot ápol a helyi óvodákkal. Nagyon szoros az óvodák tanmenete, így elmondta, hogy nehéz

összeegyeztetni a látogatásokat, de évente többször szakítanak alkalmat papírszínház előadások tartására. Általában nagycsoportosoknak szoktak tartani könyvtárhasználati órát is, amikor kifejezetten a könyvtárról beszélgetnek velük.

Elmondta, hogy van olyan óvoda, ahonnan nem tudnak elmenni a gyermekek a könyvtárba, oda bizonyos időközönként elviszik a papírszínházat, amelyet mindig nagy rajongás fogad. Legutóbb, amikor interjúalanyom befejezte a mesét, és bezárult a papírszínház ajtaja, egy kisfiú kétségbeesve kérdezte, hogy „Vége?”. Nagyon szeretik hallgatni a gyermekek. A könyvtárosnő elmondta, hogy úgy gondolja, igazán különleges varázsa van ennek a módszernek, a helyi óvodapedagógusok is nagyon kedvelik.

3.10.2. Összegzés

Három különböző település öt könyvtárosát vontam be a kutatásomba, és interjúkat készítettem velük. Megkérdezett könyvtáros interjúalanyaim több éve dolgoznak hivatásukban, így tapasztalataik alátámasztják hitelességüket. A könyvtárosok egyetértettek abban, hogy a gyermekek mesehallgatási és olvasási szokásait a szülők mintája határozza meg. Az óvodás korosztályt jellemzően a színes, képekkel illusztrált könyvek vonzzák. A könyvtárba járási, könyvkölcsönzési szokások eltérőek, a jászberényi és a tiszakécskei könyvtár gyermekrészlegén a beiratkozott gyermekek többsége rendszeres látogató, és legkésőbb a kölcsönzési idő letelte után ellátogat a könyvtárba. Ezzel szemben az adácsi könyvtárban évente egy-két alkalommal járnak könyvtárba a már beiratkozott gyermekek, emellett a gyermekek többsége többnyire csupán az óvodai látogatások alkalmával ismeri meg a könyvtárat.

A három könyvtár lehetőségeihez mérten törekszik hozzájárulni a gyermekek olvasóvá nevelésének megalapozásához különböző szervezett programkínálattal. Valamennyi könyvtáros kiemelte, hogy a szülők szerepe elengedhetetlen az olvasóvá nevelés megalapozása szempontjából.

A fiatalok olvasási attitűdjéről megoszló válaszok érkeztek a könyvtárosoktól. A jászberényi könyvtár dolgozói teljes mértékben pozitív tapasztalatokról számoltak be, a tiszakécskei könyvtárosok inkább pozitív tapasztalatokról számoltak be, ugyanakkor kiemelték, hogy érezhető az utóbbi években, hogy a könyveket sok gyermeknél a digitális eszközök váltják

fel, és a szülők egyre kevésbé veszik a fáradságot, hogy ellátogassanak gyermekükkel a könyvtárba. Kiemelte azonban, hogy azon gyermekek, akik már óvodás koruktól kezdve a könyvtár rendszeres látogatói, később is szinte otthonuknak érzik a könyvtárat, és rengeteg időt töltenek könyvnézegetéssel, válogatással. Az adácsi könyvtáros válaszában nem jelentek meg pozitív elemek, elmondása szerint a gyermekek ritkán járnak könyvtárba, és ekkor is mindössze a kötelező olvasmányokat keresik.

Lényeges különbség volt a jászberényi könyvtárosok, illetve az adácsi és a tiszakécskei könyvtárosok véleménye között a papírszínház módszerével és használatával kapcsolatban. Az adácsi és tiszakécskei könyvtárosok rendszeresen használják a módszert és csak pozitív tapasztalatokról számoltak be, a jászberényi könyvtárosok azonban csak ritkán veszik elő, amit azzal indokoltak, hogy hozzájuk közelebb áll az eszközök nélküli, élményszerű élőszavas mesélés népmesék bevonásával, véleményük szerint a papírszínház mesék képi világa túlságosan elnagyolt és nem esztétikus. Ezzel szemben a tiszakécskei könyvtár egyik fő profilja éppen a papírszínházzal való mesélés, óvodáról óvodára járnak a módszerrel mesélni, mely nagy sikernek örvend a gyermekek és felnőttek körében is egyaránt. Az adácsi könyvtár is helyt ad papírszínház előadásoknak, melyek a könyvtáros beszámolója alapján szintén sikeres kezdeményezések szoktak lenni, és sok látogatót vonzzanak.

A kutatás során a könyvtárosok számos kérdésben hasonló véleményen voltak. Szembetűnő különbség ugyanakkor a fentebb is említett vidéki és városi gyermekek könyvtárlátogatási szokásai közötti különbség. A vidéki gyermekek a könyvtárosnő elmondása szerint alig járnak könyvtárba, ezzel szemben a városi könyvtárosok pozitív tapasztalatokról is beszámoltak. A Jászberényi Városi Könyvtár egyedülállóan csak pozitív tapasztalatokról tudott beszámolni a gyermekek olvasási attitűdjét illetően, az országban majdhogynem egyedülálló módon működtetik a Népmesepontot, mely sok látogatót, óvodai és iskolai csoportok tömegét vonzza be az élőszavas meséléssel. Interjúkérdéseim során egyértelművé vált, hogy mindhárom könyvtár szívügyének tekinti a gyermekek olvasóvá nevelésének megalapozását és sok programot szerveznek, hogy ezáltal is népszerűsítsék a gyermekek és szülők számára a könyvtárakat.

3.10.3. Interjú a Jászberényi Angyalkert Óvoda óvodapedagógusával

A Jászberényi Angyalkert Óvoda Holdacska csoportjának egyik óvodapedagógusa nyolc éve dolgozik óvodapedagógusként.

Interjúalanyomat kérdeztem arról, hogy mi a tapasztalata a gyermekek olvasási attitűdjéről, illetve, hogy óvodapedagógusként mit tud tenni a gyermekek olvasóvá nevelésének megalapozása érdekében. Tapasztalatai szerint kedvelik a gyermekek a könyveket. Igénylik a napi mesét, akár délelőtti, akár pihenéshez olvasott meséről legyen szó. Színes, képes könyvekkel könnyen felkelthető érdeklődésük. Bevált módszer a csoportjukban, hogy a heti témához illő könyveket helyeznek el a mesesarokban, emellett közösen is látogatnak könyvtárat. Vannak gyermekek, akik szintén szoktak könyveket hozni a mindennapokban egy-egy témához. Olvasóvá neveléshez mindig új mesével ismerteti meg az óvodapedagógus a gyermekeket, szemléltető eszközökkel színesíti az előadást, és bevonja őket a mesélésbe. Véleménye szerint a mese úgy lesz élvezhető, ha a pedagógus játszik a hangjával, mely szintén motiváló hatású.

Fontosnak tartottam, hogy a papírszínház módszerével kapcsolatos kérdéseket is tegyek fel a csoport óvodapedagógusának. Az óvodapedagógus elmondása alapján a papírszínház szemléletes, esztétikus, könnyen kezelhető eszköz. A pedagógus számára is jó, mert hordozható, minden meséhez kialakítható, variálható. Az interjú során fogalmaztam meg kérdést arra vonatkozóan, hogy milyen tapasztalatai voltak a papírszínház módszerével történő tevékenységek alkalmával, melyeket a csoportban tartottam. Interjúalanyom elmondta, hogy már az eszköz elővételekor felkeltette az érdeklődést, a nehezebben motiválható gyermekeket is odacsalogatta a mesesarokhoz. Fenntartotta a gyermekek érdeklődését a mindig változó háttér, és izgatottan várták az újabb szereplők megjelenését.

Érdeklődtem arról, hogy hogyan járulhat hozzá a papírszínház a gyermekek olvasóvá nevelésének megalapozásához. Az óvodapedagógus véleménye szerint a papírszínház módszere újabb mesék meghallgatására, ezáltal ezek megtanulására ösztönzi a gyermekeket, aminek következtében ők maguk is használhatják a papírszínházat, és mesélhetnek társaiknak. A gyermekek nagyon szeretnek manipulálni, rakosgatni, pakolgatni bábokat, a papírszínház pedig pont ezt az élményt nyújtja. Szívesen rajzolnak is, így a háttér ők maguk is meg tudják alkotni. Az óvodapedagógus úgy gondolja, hogy a papírszínház bevonásával tartott verselés-mesélés tevékenységek érdeklődést keltőbbek a gyermekek számára, amennyiben mindennap képes megújulni, és egy kicsivel többet szemléltetni, vagy máshogy használni (például hét vége fele gyermek által), mint előző nap.

Interjúm végén fontosnak tartottam, hogy megkérdezzem az óvodapedagógustól azt a három dolgot, ami szerinte kiemelkedő a papírszínházban, illetve azt a három dolgot, amit hátrányként említene a módszerrel kapcsolatban. Az óvodapedagógus válasza alapján az első pozitívum, hogy figyelemfelkeltő/motiváló, hiszen a színes hátterek, képek, és az ehhez használt bábok érdekesek a gyermekek számára, felkeltik és fenntartják a figyelmet. A második, hogy élethű/valóságos, a háttér segítségével a gyermek könnyebben beleéli magát a mese helyszíneibe, cselekményébe. A harmadik pedig, hogy könnyen kezelhető, önálló mesélésnél a gyermek is könnyen használja, mely által fejlődik finommotorikája, beszédképessége, kiéli szereplési vágyát, és növekszik önbizalma. Negatívum a papírszínházzal kapcsolatban nem jutott eszébe az óvodapedagógusnak, véleménye szerint nincs ilyen.

3.11. A hipotézisek vizsgálata

Feltételezésem, miszerint a papírszínház módszerének alkalmazásával az óvodapedagógus által vezetett irodalmi tevékenységek érdeklődést keltőbbé válnak a gyermekek számára az eszközök nélküli verselés-mesélés tevékenységgel szemben, bizonyítást nyert. Kutatásom során széleskörűen, több módszert bevonva vizsgáltam a hipotézist. A Tiszanánai Tündérvár Óvodában és a Jászberényi Angyalkert Óvodában végzett empirikus kutatásom során a megfigyelés módszerét alkalmaztam, és vizsgáltam a gyermekek aktivitását, motivációját, reakcióit a papírszínház tevékenység alatt és után. Emellett lehetőségem volt betekinteni egy hétköznapi mesehallgatásba, verselés-mesélés tevékenységbe, így volt összehasonlítási alapom. Az eredmények azt mutatják, hogy a gyermekek legalább 50 százalékkal motiváltabbak voltak a papírszínház tevékenységek teljes időtartama alatt a papírszínház nélküli tevékenységekhez képest. A papírszínház nélküli mesélések során a jászberényi gyermekek 12 százaléka és a tiszanánai gyermekek 35,4 százaléka egyáltalán nem kapcsolódott be a tevékenységekbe, illetve azon gyermekek figyelme, akik bekapcsolódtak a mesélésbe, gyakran és gyorsan elkalandozott. Ezzel szemben a papírszínház tevékenységek és mesélések során nem volt olyan gyermek, aki ne kapcsolódott volna be a mesélésbe, és ne hallgatta volna végig az egész mesét. Megfigyeléseim alapján a tevékenységek és mesélések során átlagosan két-három gyermek figyelme nem volt koncentrált a mesélés időtartama alatt, ám a papírszínház folyton megújuló képi világa a mesélés alatt is képes volt felébreszteni a gyermekek motivációját.

Megfigyelési tapasztalataim alapján összességében kijelenthető tehát, hogy a papírszínházzal történő mesélés sokkal inkább volt képes motiválni a gyermekeket és hosszútávon fenntartani ezt a motivált állapotot. A szülők körében végzett kérdőíves kutatásom eredménye is azt mutatja, hogy a gyermekek túlnyomó többsége mesélt az óvodában tartott papírszínház tevékenységekről, a szülők véleménye szerint a gyermekek 100 százalékának pozitív a viszonyulása a módszerhez. A Jászberényi Angyalkert Óvoda pedagógusával készített interjú is rávilágított arra, hogy a papírszínház módszerét bevonva a verselés-mesélés tevékenységek során a gyermekek motiváltabbak, hiszen lehetőség van a módszerrel a folytonos megújulásra, így a gyermekek számára nem válik megszokottá. A Tiszkácskei Városi Könyvtár dolgozói is az interjú során azt állították a papírszínházzal való tapasztalataik alapján, hogy a gyermekek sokkal inkább motiválhatóak a papírszínház tevékenységekre, és figyelmük is tartósabban fennáll, éppen ezért több óvodába is ellátogatnak, hogy ilyenfajta mesélési élményben részesüljenek a gyermekek. A papírszínház módszerével dolgozó pedagógusok körében is kutattam ezt a kérdést, megkérdeztem, hogy látnak-e különbséget a papírszínház módszerével, illetve a papírszínház bevonása nélkül tartott mesélési tevékenységek között. 20 pedagógusból 19 pedagógus igennel válaszolt. (31.ábra)

Azon hipotézisemet, miszerint a túlzott digitális eszközhasználat az óvodáskorú gyermekeket is érinti, és mindez negatív hatással van az élıszavas mesélés iránti érdeklődésükre, kvalitatív és kvantitatív módszerrel is vizsgáltam. A szülők körében végeztem széleskörű kérdőíves kutatást. Fontosnak tartottam, hogy mélyebben körbejárjam a témát, és ne pusztán a gyermekek digitális eszközhasználatát, hanem a szülők képernyő előtt töltött idejét is vizsgáljam, hiszen a gyermekek szempontjából ez meghatározó. Kérdőíves kutatásom sajnos alátámasztotta hipotézisem. A gyermekek és a szülők jelentősen több időt töltenek képernyő előtt, mint könyvek társaságában, illetve a gyermekek otthon többet hallanak és látnak a televízióban mesét, mint élıszavas mesélés formájában. A szülők által kitöltött kérdőívben egyértelművé vált, hogy valamennyi család életében az internetes oldalak olvasása teszi ki az olvasási tevékenységük hangsúlyos részét, így nem meglepő, hogy otthonukban a gyermekek nagyobb része is inkább televízióban vagy egyéb digitális eszközökön jut mesékhez, mint élıszavas mesélés formájában. A kérdőívben kiderült, hogy a két óvodai csoport gyermekeinek több, mint a fele inkább részesíti előnyben a digitális eszközökön látott mesét az élıszavas meséléssel szemben. Minden vizsgált gyermekre igaz, hogy naponta minimum egy órát tölt digitális eszközhasználattal (27.ábra, 28.ábra).

Vizsgálatomba bevontam továbbá könyvtárosokat és pedagógusokat. A pedagógusok negatív tapasztalatokról számoltak be a gyermekek előszavas mesehallgatási szokásai tekintetében, 21 pedagógus véleményét összegezve, mindössze két pedagógus volt, aki úgy vélte, hogy a környezetében élő gyermekek figyelmét teljes mértékben leköti az előszavas mesélés, és igényük is van rá. Visszatérő válasz volt a pedagógusoktól, hogy az előszavas mesehallgatás évről évre rosszabb eredményeket produkál a gyermekek körében, és ezt a tevékenységet a legtöbb otthonban felváltják a digitális eszközökön látott/hallott mesék. A pedagógusok tapasztalatai alapján már nem motiválja annyira az előszavas mese a gyermekek nagyobb részét, mert folyamatos ingerekre vágnak, és hozzá vannak szokva a digitális eszközök másodpercről másodpercre megújuló, folyamatos ingert biztosító világához. A Jászberényi Városi Könyvtár könyvtárosaival készített interjú felüdítő volt, hiszen a könyvtár komoly erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy megszólítsa a környék óvodásait és előszavas meséléssel kedvezzen a gyermekeknek, ez a kezdeményezés a könyvtárosok elmondása szerint nagy sikernek örvend, illetve a jászberényi óvodapedagógus volt azon pedagógusok egyike, aki pozitív tapasztalatokról számolt be. Sajnálatos módon a jászberényi szakemberek véleménye egyedülálló volt kutatásom során, további könyvtáros interjúalanyaim inkább negatív tapasztalatokról számoltak be a gyermekek figyelmének lekötése tekintetében, és az előszavas mesélési igényekkel kapcsolatban is, ezt pedig a digitális világ előtérbe kerülésével indokolták.

Harmadik hipotézisem szerint az otthonukban irodalmi élményekben ritkábban részesülő gyermekekre fókuszálás, és direkt bevonásuk a papírszínház módszerét alkalmazó tevékenységekbe megfelelő motivációval, akár mikrocsoportban, pozitív hatással lehet az olvasott mese iránti érdeklődésükre és pozitív attitűdjük alakulására. A szülők körében végzett kérdőíves módszert alkalmazó kutatásomban részletesen vizsgáltam a gyermekek előszavas mesehallgatási szokásait, ahol egyik település gyermekei sem értek el kiemelkedően pozitív eredményeket, azonban elmondható, hogy összességében a kérdőíves kutatás eredményei alapján a jászberényi szülők gyakrabban mesélnek a gyermekeknek, ugyanakkor mindkét településen születtek olyan eredmények, melyek aggodalomra adnak okot. Empirikus kutatásom során észrevehető volt, hogy mely gyermekek nem részesülnek megfelelő mennyiségű és minőségű irodalmi élményben otthonukban. Azon gyermekek, akik nem, vagy csak nagyon kevés irodalmi élményben részesültek, jellemzően az óvodai élet során nem kapcsolódtak be a verselés-mesélés tevékenységekbe, illetve amennyiben igen, motivációjuk hamar elillant, és inkább mással foglalták el magukat. A papírszínház

módszerét alkalmazva azonban ezen gyermekeket is sikerült bevonni a tevékenységekbe, az esetek többségében különösebb motiváció nélkül, mert a fakter és az esztétikus képek rögtön felkeltették a figyelmüket, és önmagukban motiváló jelleggel bírtak. Volt olyan alkalom, amikor egy-két sajátos nevelési igényű gyermek nem szeretett volna bekapcsolódni, ekkor lehetőséget adtam, hogy a színházban a segítők legyenek. Számomra a kutatás során a papírszínházzal történő mesélések alkalmával szembetűnő volt, hogy a verselés-mesélés tevékenység iránt általában nem érdeklődő gyermekek reakciói mesehallgatás közben megegyeztek a rendszeresen előszavas mesét hallgató gyermekekével. A gyermekek minden alkalommal szinte tátott szájjal nézték és hallgatták a papírszínház bevonásával tartott előszavas mesélést. Utolsó meséléseim, verselés-mesélés tevékenységeim tartása után kértem az óvodapedagógusokat, hogy számoljanak be a gyermekek elkövetkező mesehallgatási szokásairól, esetleges változásairól. A Jászberényi Angyalkert Óvoda óvodapedagógusa arról számolt be, hogy az egyik kisgyermek, aki nem szokott részt venni a verselés-mesélés tevékenységekben, ugyan a papírszínház előadások óta sem ül le minden alkalommal a meseszőnyegre, mégis figyel a mesére a szabad játéka közben, és gyakran bekapcsolódik a mesét követő beszélgetésbe. A Tiszanánai Tündérkert Óvoda óvodapedagógusa is pozitív tapasztalatokról számolt be. Ezen eredmények alapján úgy vélem, hogy hipotézisem igaznak bizonyult, hiszen a négy alkalom során egyértelműen érdeklődők voltak és figyeltek az előszavas mesére, változott a mesehallgatási attitűdjük a papírszínház módszerével azon gyermekeknek is, akik otthon nem részesülnek irodalmi élményben, majd ezt követően voltak olyan gyermekek is, akik a papírszínház nélküli mesét is figyelemmel követték, és bekapcsolódtak a tevékenységekbe.

Negyedik, egyben utolsó hipotézisem szerint azon gyermekek, akiknek születésüktől fogva rendszeresen olvasnak, kezdettől motiváltabban kapcsolódnak be a papírszínház tevékenységekbe, mint azok a társaik, akik kevesebb irodalmi élményben részesültek. Ezt a hipotézist a tevékenységek és mesélés alatti megfigyelés módszerével tudtam vizsgálni. Kutatásom eredményei alapján nem volt lényeges és kiemelkedő különbség a gyermekek motivációjának tekintetében. Az Jászberényi Angyalkert Óvoda óvodapedagógusával készített interjú is megerősítette, hogy a nehezen motiválható gyermekek is örömmel kapcsolódtak be már az első papírszínház tevékenységbe. Azon gyermekek, akiknek otthon rendszeresen mesélnek, ezáltal kedvelik és az óvodában is igénylik az előszavas mesélést, ugyanolyan motiváltan kapcsolódtak be a tevékenységekbe, mint azon gyermekek, akik egyébként ritkábban részesülnek irodalmi élményekben, és nem kapcsolódnak be a verselés-

mesélés tevékenységekbe. Mindkét óvodában az volt a tapasztalatom, hogy a mesét követő beszélgetésbe, illetve például az önálló mesélésbe is nagyobb lelkesedéssel kapcsolódtak be azon gyermekek, akik kevesebb irodalmi élményben részesültek. Ennek tükrében tehát a negyedik hipotézisem nem igazolódott be.

4. ÖSSZEGZÉS

Szakedolgozatom elméleti részében a már meglévő szakirodalmak nyújtottak segítséget abban, hogy megvizsgáljam a Magyarországon jellemző olvasási attitűdöt, ami sajnos negatív tendenciát mutat a nyomtatott könyv szempontjából. Ezt követően már a célcsoportomat, az óvodás korú gyermekeket helyeztem fókuszba és az óvodás korosztály olvasóvá nevelésével kapcsolatban tájékozódtam annak érdekében, hogy empirikus kutatásomnak megalapozott ismeretek birtokában vágjak neki. A szakirodalmi áttekintésemet a papírszínház módszer részletesen bemutatásával zártam.

Kutatási munkám célja az volt, hogy egy vidéki és egy városi óvodai csoport bevonásával megvizsgáljam azokat a szempontokat, melyek erősen befolyásolják a gyermekek olvasóvá nevelését. Kutatási eredményeim ismertetésénél fontosnak tartom kiemelni, hogy Tiszanána község szerepel a hátrányos helyzetű települések listáján, a szülők több, mint 50 százaléka az óvodai csoportban hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű. A Jászberényi Angyalkert Óvodában alig van hátrányos helyzetű család, a családok nagy része ideális körülmények között él. Kvalitatív és kvantitatív módszereimmel nem csupán a hipotéziseim bizonyítása volt a cél, hanem egy széleskörű kutatást igyekeztem készíteni, mely bemutatja a szülők olvasási attitűdjét, a gyermekek mesehallgatási attitűdjét, illetve a pedagógusok, könyvtárosok véleményét az olvasóvá neveléssel és a papírszínház módszerével kapcsolatban. Bemutattam a két csoportnak a papírszínház módszerét, és heteken át rendszeresen papírszínház előadásaimmal vagy papírszínház bevonásával tartott verselés-mesélés tevékenységeimmel igyekeztem én is hozzájárulni, még ha csak egy hónapra is, az óvodások olvasóvá nevelésének megalapozásához. Fontosnak tartottam, hogy a szülők mellett interjúkat készítsék a csoportok óvodapedagógusával, könyvtárosokkal, és a papírszínház módszerét aktívan használó pedagógusokkal. A Tiszanánai Tündéerkert Óvoda óvodapedagógusával interjút ugyan a szoros napirend miatt nem volt alkalmam készíteni, mégis számos észrevételét megosztotta velem az óvodába látogatásaim alkalmával, így nagy mértékben hozzájárult kutatásom sikerességéhez. A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a szülők nagy része fontosnak tartja a gyermekével közös mesélést, ugyanakkor kevesebb szülő volt, akik ezeket a közös meséléseket napi rendszerességgel képesek voltak megvalósítani. Naponta mindössze a jászberényi szülők 52 százaléka, és a tiszanánai szülők

23,4 százaléka mesél gyermekének. Az élőlészavas mese szerepét egyre inkább az audiovizuális eszközökön történő mesenézés veszi át. Kutatásom során egyértelművé vált, hogy elengedhetetlen az óvoda és a helyi könyvtár hátránycsökkentő szerepe. Megnyugtató, hogy az óvodapedagógusok és a könyvtárosok számos törekvéssel és folyamatosan megújuló eszköztárral igyekeznek a gyermekek olvasóvá nevelését megalapozni. A szakembereket kérdezve megtudtam, hogy a legnehezebb feladat a gyermekek motivációját fenntartani az élőlészavas mesélés során, hol jobb, hol rosszabb napokról számoltak be. Kutatásom rávilágított arra, hogy egy Magyarországon újonnan népszerűvé vált módszer, a papírszínház, pozitív hatással lehet a gyermekek olvasási attitűdjére. A legtöbb szülő nem hallott még erről a módszerről, ebből is látszik, hogy olyannyira még nem terjedt el Magyarországon, ugyanakkor már sok pedagógus használja az ország számos pontján. A kutatásom során megszólított papírszínház módszerét használó pedagógusok elégedettek a módszerrel, és rengeteg sikertörténetet tudtak mesélni a papírszínház élményeikkel kapcsolatban. Kutatásom során több alkalommal állt módomban a papírszínház módszerét személyesen is használni és bevinni a gyermekek mindennapjaiba, így én is csak pozitív tapasztalatokról tudok beszámolni, mind a szülők, mind a gyermekek tekintetében. Negatív visszajelzés kutatómunkám során nem érkezett a módszerről kutatási célcsoportomtól. Minden visszajelzés, illetve a módszerrel való személyes tapasztalat azt mutatja, hogy a papírszínház nagymértékben hozzájárul az óvodáskorú gyermekek olvasóvá nevelésének megalapozásához, és szerepe van az élőlészavas mesehallgatás megszerettetésében.

5. ZÁRÓ GONDOLATOK

Ahogy már a bevezetésben utaltam rá, a témaválasztásnál nagyon fontos volt számomra a téma aktualitása. Elengedhetetlen, hogy a gyermekekkel dolgozó pedagógusok, szakemberek, illetve a szülők is lássák, hogy a digitális eszközhasználat hatással van a gyermekek élıszavas mese iránti érdeklődésére. Szakdolgozatomban nem a digitalizáció veszélyeire szerettem volna rávilágítani, hiszen a digitális eszközök előre nyomulása a jövő, és a felnövekvő gyermekek életének a részét fogja képezni a digitális eszközhasználat. Ugyanakkor sem pedagógusként, sem szülőként nem engedhetjük, hogy pusztán a digitális ingerek elvegyék és elfeledtessék az élıszavas mese élményét, hiszen annak semmi mással nem összehasonlítható szerepe van a gyermekek életében.

Fontos olyan módszereket bevinni az óvoda és az iskola életébe egyaránt, melyek megidéznek az élıszavas mese világát, mégis újszerűséget csempésznek a gyermekek mindennapjaiba. A pedagógusok a kutatásom során rávilágítottak, hogy ahogyan a világ változik, a gyermekek igényei is változnak generációról generációra. 30 éve a pályán lévő pedagógus beszámolója alapján az, ami 30 évvel ezelőtt motiválta a gyermekeket, mára unalmassá vált számukra. A pedagógusoknak naprakésznek kell lenniük, folyamatosan meg kell újulniuk, és meg kell találniuk a gyerekek olvasóvá neveléséhez a kaput, hiszen a mesehallgatásnak, a mesélésnek mindig lesz létjogosultsága a gyermekek életében. Tapasztalataim azt mutatják, hogy a papírszínház azon gyermekeket is motiválta, akik egyébként nem szoktak bekapcsolódni a mesehallgatásba. A varázslatos képek, a fakeret, a képek egymás utáni váltakozása olyan motivációt nyújt a gyermekek számára, mely segítségével a mesehallgatás teljes időtartamában le van kötve a figyelmük, és emellett élıszavas mesehallgatásban részesülnek. A papírszínház mesélések során fontosnak tartom, hogy a mesélő ne bújjon el a fakeret mögé, hanem tartsa a gyermekekkel a szemkontaktust, figyelje a gyermekek reakcióját, így ehhez is tudja igazítani előadásmódját. Természetesen emellett az eszközök nélküli élıszavas mesélésnek is helye van a gyermekek életében, és nem elhagyható ez sem. A gyermekek kezdeti motiválásához óvodáskorúak esetében azonban szükség van valamilyen eszközre, hogy a figyelmüket felkeltse, és erre a papírszínház nagyszerű választás. A papírszínház módszere az esztétikus fakeret segítségével akár képek nélküli mesélésre is lehetőséget teremt, mégis csempész egy plusz motivációt a mesélésbe.

Meggyőződésem, ha a gyermekek több alkalommal megtapasztalják az élőszavas mese varázsát, egyre inkább igényelni fogják ezt az élményt. Az empirikus kutatás tapasztalatai is azt mutatják, hogy annak ellenére, hogy a gyermekek mesehallgatási kedvét a papírszínház keltette fel, nem jelenti azt, hogy azt követően már csak a képek bevonásával mesélt mesék kötik le a figyelmüket. Éppen ellenkezőleg, a gyermek, aki eddig kevésbé volt nyitott az irodalmi élményekre, megtanulja, hogy hogyan alkosson varázslatos belső képeket, mely képességét az eszközök nélküli élőszavas mesehallgatásba is tovább viszi. A papírszínház egy olyan módszer, melynek csak a képzelet szabhat határt, számos módon megvalósítható segítségével a mesélés, és a gyermekek bevonása a mesébe is többféle módon lehetséges. Természetesen a papírszínházon túl, számos nagyszerűen használható módszer lehet még a pedagógusok módszertani repertoárjában, és fontos is a módszertani sokszínűség.

Dolgozatom hatására, és annak folytatásaként hivatásomban törekedni szeretnék arra, hogy minél több, az olvasóvá nevelést megalapozó hasznos módszert megismerjek, mellyel segítem a gyermekek olvasóvá nevelésének megalapozását. A papírszínházzal való mesélést a tapasztalataim alapján biztosan népszerűsíteni fogom, és a leendő csoportom életébe aktívan bevonom majd.

6. FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

- Bernát, A. & Hudacskó, Sz. (2020). *Könyv olvasási és könyvvásárlási szokások*. TÁRKI Társadalomtudományi Intézet. <https://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a186.pdf>
- Durst, J. (2001). "Nekem ez az élet, a gyerekek" Gyermekvállalási szokások változása egy kiskalusi cigány közösségben. *Századvég*, 22.sz., 71–92.
- Büdi, B. (2015). Transzgenerációs hatás érvényesülése a meseolvasási szokások tekintetében. *Könyv és Nevelés*, 1.sz. Pedagógiai folyóiratok. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/transzgeneracios-hatas-ervenyesulese-a-meseolvasasi-szokasok-tekiteteben>
- Béres, J. (2017). *"Azért olvasok, hogy éljek" - Az olvasásnépszerűsítéstől az irodalomterápiáig*. Kronosz Kiadó.
- Csányi, D., Simon, K. & Tsík, S. (2016). *Papírszínház módszertani kézikönyv*. Csimota Kiadó.
- Dankó, E. (2004). *Irodalmi nevelés az óvodában*. OKKER Kiadó.
- Daróczi, G. (2014). Az óvodáskorú gyermekek kognitív művelési fejlesztési lehetőségei irodalmi kommunikációval. *Könyv és Nevelés*, 16(2). Olvasás portál. https://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_neveles/az_ovodaskoru_gyermekek_kognitiv_muveletei_fejlesztési_lehetosegei_irodalmi_kommunikacioval
- Daróczi, G. (2016). Papírszínház gyerekkézen. In Csányi, D., Simon, K. & Tsík, S., *Papírszínház módszertani kézikönyv* (pp. 44-46). Csimota Könyvkiadó.
- Falus, I. (2004). *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Műszaki Könyvkiadó.
- Fekete-Szabó, V. (2016). Akadálymentesített mesekönyvek. In Csányi, D., Simon, K. & Tsík, S., *Papírszínház módszertani kézikönyv* (pp. 50-53). Csimota Könyvkiadó.
- Gereben, F. (1998). *Könyv, könyvtár, közönség: a magyar társadalom olvasáskultúrája olvasás- és könyvtárszociológiai adatok tükrében*. Országos Széchényi Könyvtár.
- Gombos, P. (2014). *Kié az olvasás-Tanulmányok az olvasóvá nevelésről*. Magyar Olvasástársaság.
- Gombos, P., Tóth, M. & Péterfi, R. (2019). Hogyan és mit olvas a digitális generáció. *Könyv és nevelés*, 24(3-4), 12–47.
- Gösi, L. (2016). Olvasóvá nevelés: „A mesélésnek döntő jelentősége van”. *Új Köznevelés*, 72(1). Pedagógiai folyóiratok. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/olvasova-neveles>
- Hidas, Zs., Kezán, A. & Némethné Csehi, T. (2012). *Magyarország társadalmi atlasza*. Központi Statisztikai Hivatal.

- Hódi, Á., Tóth, E., B.Németh, M. & Fáyiné Dombi, A. (2019). Óvodások IKT-használata otthon – szülői minta és szerepvállalás. *Neveléstudomány*, 26(2), 22–39.
- Kontra, S. (2016). Az olvasásra hangolódás módszere, eszköze. In Csányi, D., Simon, K. & Tsík, S., *Papírszínház módszertani kézikönyv* (pp. 41-44). Csimota Könyvkiadó.
- Komáromi, G. (2010). *Hogyan tanítanak élni a tündérmesék?* Pont Kiadó.
- Magyarné, Fazekas Á. (2013). *Vizsgálatok a 15-16 éves tanulók olvasási és médiahasználati szokásairól*.
- Makkai, K. (2011). *Gondolatok az olvasóvá nevelésről, a gyermekirodalom oktatásáról*. Nevelde(e). <https://konyvmutatvanyosoknevelde.wordpress.com/2011/07/29/116/>.
- Nyitrai, Á. (2009). A mese, mesélés fejlesztő hatási. In J. Nagy, *Fejlesztés mesékkel. Az anyanyelv, a gondolkodás fejlődésének segítése mesékkel 4-8 éves életkorban* (pp. 9-31). Mozaik Kiadó.
- Petry, A. (2012. 04). "Olvasni vagy nem olvasni: az itt a kérdés" *Diagnózis és jövőkép az olvasásról a 21. század elején*. Irodalomismeret. http://www.irodalomismeret.hu/files/2012_4/petry_annamaria.pdf
- Révész, E. (2016). Mese, kép, színház. Papírszínház a művészettörténész szemével. In Csányi, D., Simon, K. & Tsík, S., *Papírszínház módszertani kézikönyv* (pp. 15-19). Csimota Könyvkiadó.
- Sallai, É. (2015). A mese a nevelés táltosparipája. *Új Köznevelés*, 71(különszám), 35–35.
- Szabó, K. (2016). *Kötelezők röviden-nyaralni ment az olvasás*. BME Filozófia és Tudománytörténeti Tanszék. https://bmefilozofia.blog.hu/2016/08/24/kotelezok_roviden_nyaralni_ment_az_olvasas
- Szekeres, N. (2014). A mese élni tanít. *Új Köznevelés*, 70(1-2). <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/a-mese-elni-tanit>.
- Szilágyi, M. (2007). A mese szerepe a gyermeki személyiségfejlődésben. *Könyv és Nevelés*, 9 (3). Pedagógiai folyóiratok. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/konyv-es-neveles/a-mese-szerepe-a-gyermeki-szemelyisegfejlodesben>
- Szinger, V. (2008). Mese az óvodában. Könyvvel vagy anélkül?. *Fordulópont*, 1(69), 65–71.
- Szinger, V. (2009). Interaktív mesemondás és meseolvasás az óvodában a szövegértés fejlesztéséért. *Anyanyelv-pedagógia*, 2(3). Magyar Nyelvtudományi Társaság Magyar tanári Tagozat. <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=184>
- Szinger, V. (2019). Olvasóvá nevelés újszülött kortól kezdve a gyerekkönyvek és az irodalom szerepe a 0–3 éves gyerekek életében. *MATARKA*. 58(1), 148–165.

7. FELHASZNÁLT SZÉPIRODALOM

- Andersen, H. C. (2020). *A rút kiskacsa*. Csimota Könyvkiadó.
- Arany, L. (2015). *A kis kakas gyémánt félkrajcárja*. Csimota Könyvkiadó.
- Benedek, E. (2019). *A só*. Csimota Könyvkiadó.
- Csányi, D., (szerk., 2021). *Magyar népmesék: A csillagszemű juhász*. Csimota Kiadó.
- Fésűs, É. (1999). Tüszentős mese. In Fésűs É., *Mesebatyu* (pp. 70-76). Kairosz Kiadó.
- Géraldin, E. (2020). *Kis Nun, a kék víziló*. Csimota Könyvkiadó.

8. MELLÉKLETEK

1.számú melléklet: Kérdőív a szülőknek

Kedves Kitöltő!

Hutás Erika vagyok, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Pedagógiai Karának óvodapedagógia szakos végzős hallgatója. Kérem, a szakdolgozatom eredményes elkészítését segítse az alábbi kérdőív kitöltésével.

Kutatásom témája az az olvasóvá nevelés megalapozása óvodáskorban.

A kitöltés kb. 15 percet vesz igénybe. A válaszadás önkéntes és anonim. A kérdőívre adott válaszokat teljes mértékben anonim módon kezelem és kizárólag a szakdolgozatom kutatási részéhez használom fel. Minden választ bizalmasan kezelek és harmadik fél számára nem teszem elérhetővé.

Köszönöm, hogy a kérdőív kitöltésével hozzájárul kutatásom sikerességéhez!

Az Ön neve:

- ☐ Nő
- ☐ Férfi

Ön melyik korkategóriába tartozik?

- ☐ 17 vagy kevesebb
- ☐ 18-20
- ☐ 21-29
- ☐ 30-39
- ☐ 40-49
- ☐ 50-59
- ☐ 60 vagy több

Melyik településen él?

Mi a legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ Végzettség nélkül
- ☐ Általános iskolai végzettség
- ☐ Középfokú végzettség és gimnáziumi érettségi (gimnázium)
- ☐ Középfokú végzettség és középfokú szakképesítés (szakgimnázium, szakképző iskola, szakiskola)
- ☐ Középfokú végzettség és középfokú szakképzettség (technikum)
- ☐ Felsőfokú végzettségi szint és felsőfokú szakképzettség (felsőoktatási intézmény)
- ☐ Felsőoktatási szakképzés (felsőoktatási intézmény)

Megközelítőleg hány darab könyv található háztartásukban? (1 méteren kb. 60 könyv fér el)

- ☐ 0-25 könyv
- ☐ 25-50 könyv

- ☐ 50-75 könyv
- ☐ 75-100 könyv
- ☐ 100-150 könyv
- ☐ 150-200 könyv
- ☐ 200-300 könyv
- ☐ 300-400 könyv
- ☐ 400-500 könyv
- ☐ 500+ könyv

Ebből megközelítőleg mennyi gyermekkönyv?

- ☐ 0-10 db
- ☐ 10-20 db
- ☐ 20-30 db
- ☐ 30-40 db
- ☐ 40-50 db
- ☐ 50-60 db
- ☐ 60-70 db
- ☐ 70-80 db
- ☐ 80-90 db
- ☐ 90-100 db
- ☐ 100-125 db
- ☐ 125-150 db
- ☐ 150+ db

Milyen nemű a gyermeke?

- ☐ Lány
- ☐ Fiú

Hány éves a csoportba járó gyermeke?

- ☐ 2-3 éves
- ☐ 3-4 éves
- ☐ 4-5 éves
- ☐ 5-6 éves
- ☐ 6-7 éves

Gyermekeinek hány testvére van?

- ☐ Nincs testvére
- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4
- ☐ 5
- ☐ 5-nél több

Gyermekekorában a szülei milyen gyakran olvastak mesét Önnek?

- ☐ Naponta
- ☐ Hetente többször
- ☐ Hetente
- ☐ Havonta többször
- ☐ Havonta

- ☐ Egyáltalán nem
- ☐ Nem emlékszem

Ön milyen rendszerességgel olvas saját szórakoztatására, élményszerzés céljából?

- ☐ Naponta többször
- ☐ Naponta
- ☐ Hetente többször
- ☐ Hetente
- ☐ Heti 1x, 2x
- ☐ Havonta többször
- ☐ Havonta 1x, 2x
- ☐ Egyáltalán nem

Ön milyen rendszerességgel olvassa az alábbiakat?

	Naponta többször	Naponta	Hetente többször	Hetente	Havonta többször	Havonta	Ritkábban	Egyáltalán nem
Nyomtatott könyvek								
Elektronikus könyvek								
Internetes weboldalak								
Újságok								
Közösségi oldalak								

Hány éves volt gyermeke, amikor először mesélt neki?

- ☐ Már magzati korban meséltem neki
- ☐ 0-1 éves
- ☐ 1-2 éves
- ☐ 2-3 éves
- ☐ 3-4 éves
- ☐ Nem szoktam mesélni

Gyermekek inkább...

- ☐ az olvasott/ hallott mesét részesíti előnyben.
- ☐ a televízióban, digitális eszközökön látott meséket részesíti előnyben.

Mesehallgatás során gyermeke jobban preferálja az illusztrált mesekönyveket, mint az illusztráció nélkülieket?

- ☐ Igen

☐ Nem

Az otthoni előszavas mesélés során gyermeke igényli a vizuális ingereket?

☐ Igen

☐ Nem

Mennyire igényli gyermeke a vizuális élményeket (illusztrált könyvek, mesefilmek,, videók stb.)? Kérem, hogy jelölje 1-5-ig! (1: egyáltalán nem; 5: teljes mértékben)

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

Megjelenik gyermeke játékában valamilyen formában a látott és olvasott mese?

☐ Igen

☐ Nem

Az alábbiak közül gyermeke mely mesetípust kedveli? (Több válasz is jelölhető)

☐ Állatmese

☐ Tündérmese

☐ Gyerekszereplős mese (pl. Anna, Peti és Gergő történetek)

☐ Modern mese (pl. Lázár Ervin, Janikovszky Éva, Disney mesék)

☐ Népmese (pl. A só, A kisgömböc)

☐ Láncmese

☐ Verses mese

☐ Gyógyítómese

☐ Ismeretterjesztő

☐ Klasszikus mese (pl. Andersen, Bálint Ágnes, Csukás István meséi, Grimm mesék)

☐ Kortárs mese (pl. Bartos Erika, Berg Judit, Marék Veronika, Vadadi Adrienn meséi)

Mennyi időt tölt gyermeke egy átlagos hétköznapi televízió nézéssel ill. digitális eszközhasználatával?

☐ Egyáltalán nem tölt időt ilyen eszközök használatával

☐ 0-30 perc

☐ 30-60 perc

☐ 1-2 óra

☐ 2-3 óra

☐ 3-4 óra

☐ 4 óránál több

Mennyi időt tölt gyermeke egy átlagos hét végi nap televízió nézéssel, ill. digitális eszközhasználatával?

☐ Egyáltalán nem tölt időt ilyen eszközök használatával

☐ 0-30 perc

☐ 30-60 perc

☐ 1-2 óra

☐ 2-3 óra

☐ 3-4 óra

☐ 4 óránál több

Korlátozza gyermeke digitális eszközhasználatát (okostelefon, tablet, okostelevízió)?

- ☐ Igen, egyáltalán nem használhat ilyen eszközöket
- ☐ Igen, napi 10-20 percre
- ☐ Igen, napi 20-30 percre
- ☐ Igen, napi 30-40 percre
- ☐ Igen, napi 40-50 percre
- ☐ Igen, napi 50-60 percre
- ☐ Igen, napi 60-80 percre
- ☐ Igen, napi 80-100 percre
- ☐ Igen, napi 100-120 percre
- ☐ Nem korlátozom

Gyermeke milyen gyakran jut mesékhez az alábbi eszközökön keresztül?

	Naponta többször	Naponta	Hetente többször	Hetente	Havonta	Havonta	Ritkábban
Televízióban							
Digitális eszközökön (okostelefon, tablet)							
Könyvekben							
Élőszavas mesélés során							

Milyen rendszerességgel olvas mesét gyermekének?

- ☐ Naponta többször
- ☐ Naponta
- ☐ Hetente többször
- ☐ Hetente
- ☐ Havonta többször
- ☐ Havonta
- ☐ Ritkábban
- ☐ Egyáltalán nem

Milyen rendszerességgel kéri gyermeke, hogy mesét olvasson neki?

- ☐ Naponta többször
- ☐ Naponta
- ☐ Hetente többször
- ☐ Hetente
- ☐ Havonta többször
- ☐ Havonta
- ☐ Ritkábban
- ☐ Nem igényli

Egy-egy alkalommal körülbelül hány percet töltenek meseolvasással?

Fontosnak tartja a gyermekével közös, rendszeres olvasást?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

Gyermeke tagja valamilyen könyvtárnak?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

Milyen rendszeresen járnak könyvtárba?

- ☐ Hetente többször
- ☐ Hetente
- ☐ Havonta többször
- ☐ Havonta
- ☐ Negyedévente
- ☐ Évente
- ☐ Nem járunk könyvtárba

Gyermeke szokott mesélni óvodai verselés-mesélés élményeiről?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

Milyen rendszerességgel mesél gyermeke óvodai verselés-mesélés élményeiről?

- ☐ Naponta
- ☐ Hetente többször
- ☐ Hetente
- ☐ Havonta többször
- ☐ Havonta
- ☐ Ritkábban
- ☐ Egyáltalán nem mesél

Ön ismeri a Papírszínház módszerét?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

Gyermeke mesélt az óvodában tartott Papírszínház tevékenységekről?

- ☐ Igen
- ☐ Nem

Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt, hogyan viszonyul gyermeke a Papírszínházhoz?

- ☐ Pozitívan
- ☐ Negatívan
- ☐ Semlegesen

Amennyiben bármilyen kérdés merülne fel, kérem keressen az alábbi email címen:
erika.hutas2002@gmail.com

Köszönöm szépen, hogy a kérdőív kitöltésével hozzájárult kutatásom sikerességéhez!

2.számú melléklet: Interjú a papírszínház tevékenységben részt vett gyermekek óvodapedagógusaival

Hány éve dolgozik óvodapedagógusként?

Pályája során milyen tapasztalatai vannak a gyermekek olvasási attitűdjéről? Mennyire érdeklődnek az olvasott mese, a könyvek iránt? Felkelthető-e az érdeklődésük? Melyek a bevált módszerek az érdeklődés felkeltésére? Óvodapedagógusként mit tesz az olvasóvá nevelésért?

Mit gondol a papírszínház módszerről?

Mit gondol, hogyan járul hozzá a papírszínház a gyermekek olvasási attitűdjének formálásához?

Véleménye szerint érdeklődést keltőbb lehet a verselés-mesélés tevékenység a papírszínház módszerének bevonásával?

Kérem, emeljen ki három szempontot, melyek a papírszínház pozitív hatásai mellett szólnak!

Kérem, emeljen ki három szempontot, ami negatívum az Ön számára a papírszínházzal kapcsolatban!

3.számú melléklet: Interjú könyvtárosokkal

Mióta dolgozik könyvtárosként? Mi jellemző az óvodás korosztály olvasási szokásaira, érdeklődésére? Mi jellemzi a könyvtárba járási, könyvkölcsönzési szokásaikat?

Mi a véleménye a fiatalok olvasási attitűdjéről?

Ön szerint milyen módszerekkel lehet óvodás gyermekeknél megalapozni az olvasóvá nevelést? Mit tesz a gyermekkönyvtár az óvodás korosztály olvasóvá neveléséért? Milyen konkrét programjaik vannak?

Mióta lehet könyvtárukból papírszínház meséket kölcsönözni?

Mi motiválta a papírszínház mesék könyvtárukba rendelését?

Tartanak-e, s ha igen, milyen rendszerességgel papírszínház előadásokat? Hogy zajlanak ezek? Milyen a fogadtatásuk a gyermekek körében?

Milyen visszajelzések érkeztek a módszerről?

Véleménye szerint hogyan járul hozzá a papírszínház a gyermekek olvasóvá neveléséhez?

4.számú melléklet: Kérdőív papírszínházzal dolgozó pedagógusoknak

Kedves Kitöltő!

Hutás Erika vagyok, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Pedagógiai Karának óvodapedagógia szakos végzős hallgatója. Kérem, a szakdolgozatom eredményes elkészítését segítse az alábbi kérdőív kitöltésével.

Kutatásom témája az az olvasóvá nevelés megalapozása óvodáskorban a papírszínház módszerének bevonásával.

Kérem, hogy csak olyan pedagógusok töltsék ki kérdőívemet, akik ismerik és használják a papírszínházat. A kitöltés kb. 15 percet vesz igénybe. A kérdőívre adott válaszokat teljes mértékben anonim módon kezelem és kizárólag a szakdolgozatom kutatási részéhez használom fel. Minden választ bizalmasan kezelek és harmadik fél számára nem teszem elérhetővé.

Köszönöm, hogy a kérdőív kitöltésével hozzájárul kutatásom sikerességéhez!

1. Ön milyen pedagógusként dolgozik?

- ☐ Óvodapedagógus
- ☐ Tanító
- ☐ Gyógypedagógus

2.Melyik településen dolgozik pedagógusként?

3.Hol találkozott először a papírszínház módszerével?

4.Mi motiválta a papírszínház módszerének a bevonását csoportja életébe?

5.Milyen gyakran vonja be csoportja életébe a papírszínház módszerét?

- ☐ Naponta többször
- ☐ Naponta
- ☐ Hetente többször
- ☐ Hetente
- ☐ Havonta többször
- ☐ Havonta
- ☐ Ritkábban

6. Milyen, az olvasóvá nevelést megalapozó módszereket tudna ajánlani óvodáskorú gyermekek számára?

7. Mi a tapasztalata a gyermekek olvasási szokásairól?

8. Milyen pozitív hatásai lehetnek a papírszínház alkalmazásának a gyermekek olvasási attitűdjére?

9. Hogy fogadták a gyermekek a papírszínház bevonását az óvoda/iskola tevékenységeibe?

10. Milyen megnyilvánulásaik voltak a gyermekeknek a papírszínházzal kapcsolatban?

11. Lát különbséget a gyermekek motivációját illetően a papírszínházzal történő, illetve a papírszínház nélküli mesélések alkalmával?

☐ Igen

☐ Nem

12. Amennyiben az előző kérdésre igennel válaszolt, milyen különbségeket vél felfedezni?

13. Kérem, említsem három kiemelendő pozitívumot a papírszínházzal kapcsolatban!

14. Kérem, amennyiben tud említsem három gyengeségét, melyet hátrényként említene a papírszínházzal kapcsolatban!

Amennyiben bármilyen kérdés merülne fel, kérem keressen az alábbi email címen:
erika.hutas2002@gmail.com

Köszönöm szépen, hogy hozzájárult kutatásom sikerességéhez!

NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy mesterséges intelligencia alkalmazást/programot (pl. képkalkoló, szövegalkotó) nem használtam a dolgozat készítése során.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem, illetve mesterséges intelligencia alkalmazás/program segítségét vettem igénybe vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogi jogsértés ténye merül fel, a Szekció megtagadja a dolgozat befogadását.

Dátum: ...2024...06...06.....

.....Hutás Erika.....

Aláírás

.....HUTÁS ERIKA.....

Név

(olvashatóan)

